

Klik in het menu om te navigeren

- Voorwoord
- I Opening Monique Vogelzang
- II Interview VSNU, VH, NRTO
- III Boodschap van de minister
- IV Interview ISO
- V Workshops
- VI Interview Hobéon, QANU, AeQui
- VII Informatiemarkt
- VIII Presentatie Jan Anthonie Bruijn
- IX Paneldiscussie
- X Slotwoord Monique Vogelzang
- Literatuur en links

Verdere versterking nader beschouwd

De conferentie, achtergronden en good practices

Voorwoord

Voorwoord

- I Opening Monique Vogelzang
 - II Interview VSNU, VH, NRTTO
 - III Boodschap van de minister
 - IV Interview ISO
 - V Workshops
 - VI Interview Hobéon, QANU, AeQui
 - VII Informatiemarkt
 - VIII Presentatie Jan Anthonie Bruijn
 - IX Paneldiscussie
 - X Slotwoord Monique Vogelzang
- Literatuur en links

Geslaagd

Over de waarde van een diploma mag geen twijfel bestaan. Hier heeft zowel de student als de samenleving recht op. Examencommissies zijn een onmisbare schakel in het waarborgen daarvan. Op 20 mei 2015 organiseerde de Inspectie van het Onderwijs de conferentie 'Verdere versterking', over het gelijknamige inspectieonderzoek naar het functioneren van examencommissies in het hoger onderwijs. Dit onderzoek is dit voorjaar gepubliceerd. Het rapport geeft een beeld van de huidige stand van zaken rond examencommissies en laat zien waar nog verdere versterking mogelijk is.

Ruim 600 deelnemers van hbo's, universiteiten en niet-bekostigde instellingen waren op het congres aanwezig. Het uitwisselen van de verschillende ervaringen, de actieve deelname aan een of meer van de 23 workshops en de vele interessante sprekers maakten het een geslaagde bijeenkomst.

Dit e-magazine beoogt zowel een verslag van de conferentie te zijn, als een naslagwerk voor alle examencommissies en managers in het hoger onderwijs. Minstens even informatief als de verslagen en interviews zijn alle links onder de kopjes

'Meer informatie'. Daar vindt u veel nuttige documenten, good practices en tools van collega-examencommissies en organisaties in het hoger onderwijs.

Dit e-magazine is tot stand gekomen met medewerking van tal van workshopleiders die zich, ieder vanuit zijn eigen verantwoordelijkheid, willen inzetten voor goed hoger onderwijs. Ik dank hen daarvoor en ik hoop dat na de conferentie ook dit e-magazine zal bijdragen aan de verdere versterking van examencommissies.

Monique Vogelzang
Inspecteur-generaal
van het onderwijs

juni 2015

Monique Vogelzang
Inspecteur-generaal van het onderwijs

HOE LEES IK DIT E-MAGAZINE?

Blader door de tekst of klik op het menu links om naar een volgend hoofdstuk te gaan. Wilt u een workshop bekijken, klik dan op 'Workshops' in het menu links en vervolgens op de gewenste workshop in het overzicht. U komt de workshops ook tegen als u door het magazine bladert.

Bij elke workshop (met uitzondering van workshop 1, die overkoepelend van aard is) is rechtsboven aangegeven wat de relatie is tussen de workshop en het rapport *Verdere versterking*.

Linksonder zijn steeds per hoofdstuk of workshop enkele links naar relevante documenten weergegeven, onder 'Meer informatie'. Bekijk de documenten door erop te klikken. Achter in het magazine is een overzicht opgenomen van de belangrijkste achtergronddocumenten, inclusief links.

Als u een link opent, sluit het magazine. Wilt u kunnen switchen tussen magazine en achtergronddocument, download dan eerst de pdf. De link opent nu automatisch in uw browser. Het verdient aanbeveling steeds een nieuwe pdf te downloaden omdat in de loop der tijd kleine verbeteringen worden aangebracht.

Leest u liever de papieren versie van dit e-magazine? U kunt het bestand op de gebruikelijke manier afdrukken. De links gaan dan wel verloren.

Voorwoord

- I Opening Monique Vogelzang
 - II Interview VSNU, VH, NRTO
 - III Boodschap van de minister
 - IV Interview ISO
 - V Workshops
 - VI Interview Hobéon, QANU, AeQui
 - VII Informatiemarkt
 - VIII Presentatie Jan Anthonie Bruijn
 - IX Paneldiscussie
 - X Slotwoord Monique Vogelzang
- Literatuur en links

“Welkom bij de conferentie naar aanleiding van het inspectierapport over het functioneren van examencommissies. De belangstelling voor deze conferentie was enorm. We hadden gerekend op zo’n 300 mensen, maar dat aantal werd al snel overschreden. Binnen tien dagen waren er al meer dan 500 aanmeldingen en uiteindelijk hebben we de inschrijving gesloten bij 650 aanmeldingen. Anders hadden we Ayoh moeten afhuren... Ongeveer 80 deelnemers komen uit het niet-bekostigd ho, 330 uit het bekostigd hbo en 160 uit het wo. En daarnaast, *last but not least*, de 65 overige deelnemers: workshopleiders en vertegenwoordigers van andere organisaties.”

“Ik stel u graag Martine Pol voor, projectleider van dit onderzoek. Hebt u nog inhoudelijke vragen, of wilt u op uw eigen instelling een vervolg geven aan deze dag met een presentatie door de inspectie? Neem dan contact met haar op: m.pol@owinsp.nl.”

Erik Martijnse
Dagvoorzitter

“Welkom bij de conferentie naar aanleiding van het inspectierapport”

“Ik ga even terug in de tijd, naar 27 maart 2012, de motie-Beertema. Een meerderheid in de Tweede Kamer heeft alle vertrouwen in de waarde van de diploma’s in het hoger onderwijs verloren. De examens moeten weg uit de instellingen, en in de plaats daarvan moeten er landelijke eindtoetsen komen. Net zoals voor rijexamens moet er voor ho-diploma’s een centraal bureau komen voor de examinering. Examencommissies exit, zo ver was het vertrouwen gedaald. Waar staan we vandaag?”

Voorwoord

- I Opening Monique Vogelzang
 - II Interview VSNU, VH, NRTD
 - III Boodschap van de minister
 - IV Interview ISO
 - V Workshops
 - VI Interview Hobéon, QANU, AeQui
 - VII Informatiemarkt
 - VIII Presentatie Jan Anthonie Bruijn
 - IX Paneldiscussie
 - X Slotwoord Monique Vogelzang
- Literatuur en links

Opening Monique Vogelzang

Voorwoord

I Opening Monique Vogelzang

II Interview VSNU, VH, NRTTO

III Boodschap van de minister

IV Interview ISO

V Workshops

VI Interview Hobéon, QANU, AeQui

VII Informatiemarkt

VIII Presentatie Jan Anthonie Bruijn

IX Paneldiscussie

X Slotwoord Monique Vogelzang

Literatuur en links

Op weg naar verdere versterking

Monique Vogelzang

Het rapport *Verdere versterking* schetst een beeld van de stand van zaken rond examencommissies. In haar openings-speech belichtte inspecteur-generaal Monique Vogelzang de hoofdpunten.

Herinnert u zich nog het afzwemmen vroeger? Bibberend op de rand van het zwembad, een minuut watertrappelen en dan met je kleren aan loodzwaar naar de overkant van het zwembad... Maar als je het haalde, volgde het grote moment: je eerste diploma! Dat was het bewijs dat je het kon. De beloning.

Ik weet dat we allemaal ten minste over één diploma beschikken, maar daarna volgden er vast meer. Waar bewaart u uw diploma's eigenlijk? Heeft iemand u wel eens gevraagd naar het fysieke bewijs van uw afstuderen? Dat werkgevers daarnaar vragen is zeldzaam. Toch is het belangrijk, voor werkgevers, werknemers en de maatschappij, dat er diploma's zijn. Ze zijn het bewijs dat je als afgestudeerde een bepaald niveau van kennen en kunnen hebt. De waarde van diploma's moet dus onbetwist blijven. Maar hoe borgen we die waarde? Voor het hoger onderwijs hebben de examencommissies de taak en verantwoordelijkheid om te zorgen dat de examinering correct verloopt. En dat daarmee het diploma een terechte 'beloning' vormt van het afstuderen.

Als inspectie onderzochten we hoe de examencommissies zich sinds het vorige onderzoek, *Boekhouder of wakend oog?* (2008), ontwikkelden. Daaruit bleek dat ze, vooral in het hbo, de afgelopen zes jaar beter zijn gaan functioneren.

Het onderwerp 'toetsing' staat vaker op de agenda. Examencommissies formuleren richtlijnen over de afname en beoordeling van toetsen. Ook zijn ze onafhankelijker geworden. Veel minder vaak maken managers deel uit van de examencommissie, en vrijwel altijd worden de leden benoemd door het bestuur. Bovendien is de deskundigheid toegenomen: veel examencommissies zijn gericht bezig geweest met professionalisering.

In ontwikkeling

Er zijn de afgelopen jaren dus flinke stappen gezet, maar tegelijkertijd constateren we dat examencommissies nog in ontwikkeling zijn. Op twee punten kan er worden verbeterd. Ten eerste is er nog meer aandacht nodig voor toetsing. De richtlijnen voor het maken van toetsen kunnen scherper, en ook het toezicht op de naleving daarvan kan beter, zeker als het gaat om de richtlijnen over fraude. Examencommissies hebben soms onvoldoende zicht op de effectiviteit van de richtlijnen. Een tweede verbeterpunt betreft de aanwijzing van examinatoren. Examinatoren worden meestal wel aangewezen, maar dit gebeurt vaak impliciet: een derde van de examinatoren zegt zelfs niet te weten of de commissie hen heeft aangewezen of niet. Wie is verantwoordelijk als de examinator vervolgens niet goed functioneert? De examencommissie of de manager?

Verdere versterking is dus nodig. Een voorwaarde daarvoor is de steun van het bestuur. Nu de flexibilisering in het hoger onderwijs toeneemt, wordt de rol van examencommissies bij de kwaliteitsborging steeds belangrijker. >>

MEER INFORMATIE:

Verdere versterking

Boekhouder of wakend oog?

Opening Monique Vogelzang

Voorwoord

- I Opening Monique Vogelzang
 - II Interview VSNU, VH, NRTO
 - III Boodschap van de minister
 - IV Interview ISO
 - V Workshops
 - VI Interview Hobéon, QANU, AeQui
 - VII Informatiemarkt
 - VIII Presentatie Jan Anthonie Bruijn
 - IX Paneldiscussie
 - X Slotwoord Monique Vogelzang
- Literatuur en links

>> De examencommissies zijn hard aan het werk om deze rol op een adequate manier in te vullen, maar kwaliteitsborging is een proces dat door de hele instelling moet worden gedragen. Besturen moeten de examencommissies voldoende tijd gunnen voor hun professionalisering en taakuitoefening.

Ken uzelf

De samenleving heeft goede examencommissies nodig. Om hun positie te verbeteren wil ik de examencommissies ongevraagd advies geven: ken uzelf, en benut het gereedschap dat u tot uw beschikking heeft. Elke commissie staat voor haar eigen vraagstukken. Ga na of u alle taken vervult, of u dat goed doet en of dat wel productief is. Gebruik ons onderzoek en andere bronnen als checklist voor uw functioneren. Examencommissies kunnen ook van elkaar leren. Wat de één ontwikkelt kan de ander wellicht goed gebruiken. Wissel kennis uit, werk samen, deel goede voorbeelden. De koepels spelen daarin ook een belangrijke rol.

De sprong in het diepe is al lang geleden gemaakt, de zwemdiploma's zijn binnen. Nu is het tijd voor de volgende slag.

“Er is nog meer aandacht nodig voor toetsing: examencommissies kunnen hun richtlijnen scherper formuleren en beter toezicht houden op de naleving daarvan”

MEER INFORMATIE:

Verdere versterking

Boekhouder of wakend oog?

Interview VSNU, VH, NRTO

- Voorwoord
 - I Opening Monique Vogelzang
 - II *Interview VSNU, VH, NRTO*
 - III Boodschap van de minister
 - IV Interview ISO
 - V Workshops
 - VI Interview Hobéon, QANU, AeQui
 - VII Informatiemarkt
 - VIII Presentatie Jan Anthonie Bruijn
 - IX Paneldiscussie
 - X Slotwoord Monique Vogelzang
- Literatuur en links

MEER INFORMATIE:

[Handreiking 2015](#)

[Servicedocument NRTO](#)

[Verdere versterking](#)

“Studenten moeten trots zijn op hun diploma”

Interview Karl Dittrich (VSNU), Thom de Graaf (VH) en Hans Hillen (NRTO)

Examencommissies hebben de afgelopen jaren een forse verbetering gemaakt, zo blijkt uit het rapport *Verdere versterking*. Wat is de oogst? En, belangrijker nog: wat zijn aandachtspunten voor de komende jaren? Inspecteur-generaal Monique Vogelzang ging in gesprek met koepelvoorzitters Karl Dittrich (VSNU), Thom de Graaf (Vereniging Hogescholen) en Hans Hillen (NRTO) over de uitkomsten van het onderzoek.

De drie heren op het podium zijn het erover eens: er zijn belangrijke stappen gezet, maar verdere versterking van de examencommissies blijft een prioriteit. Thom de Graaf: “In het hbo gaat het de goede kant op. Dat is voor ons echter geen reden om achterover te leunen. We gaan door met het geven van trainingen aan de leden van de examencommissies van hogescholen en met het ontwikkelen van handreikingen.” Ter illustratie overhandigt hij Monique Vogelzang het eerste exemplaar van de tweede editie van de *Handreiking examencommissies* die juist vandaag van de pers is gerold.

Vrijheid

Waar moet de komende jaren het accent liggen? Als aandachtspunten voor het hbo noemt De Graaf netwerkvorming en een betere positionering van de examencommissie binnen hogescholen, specifiek met het oog op professionalisering. Hans Hillen benadrukt de onafhankelijkheid van de examencommissies. “Dat is nodig om objectief te kunnen bepalen hoe goed studenten en docenten het hebben gedaan.” Daarbij hebben professionals wel vrijheid nodig om hun opleiding in te richten, vindt hij. “In Nederland ligt steeds meer vast, maar creativiteit in het onderwijs is minstens zo belangrijk. Het rapport *Verdere versterking* laat voldoende ruimte, die examencommissies ook moeten benutten.”

Een vergelijkbaar standpunt neemt Karl Dittrich in. “Ik las het rapport met een zekere verwondering en bewondering. We zijn bijna op weg naar een ideale samenleving! Tegelijkertijd moeten we oppassen dat ‘het betere’ niet de vijand wordt van ‘het goede’. Moeten we niet weg van protocollen naar meer vertrouwen in >>

“Examencommissies moeten de ruimte die het rapport biedt benutten”

Karl Dittrich
Voorzitter VSNU

Thom de Graaf
Voorzitter
Vereniging Hogescholen

Hans Hillen
Voorzitter NRTO

Verdere versterking

Interview VSNU, VH, NRTO

- Voorwoord
- I Opening Monique Vogelzang
- II *Interview VSNU, VH, NRTO*
- III Boodschap van de minister
- IV Interview ISO
- V Workshops
- VI Interview Hobéon, QANU, AeQui
- VII Informatiemarkt
- VIII Presentatie Jan Anthonie Bruijn
- IX Paneldiscussie
- X Slotwoord Monique Vogelzang
- Literatuur en links

MEER INFORMATIE:

[Handreiking 2015](#)

[Servicedocument NRTO](#)

[Verdere versterking](#)

>> de professie?” Thom de Graaf ziet in het rapport geen overaccentuering van regels. “Ik denk dat we als collega’s uit het hbo, wo en niet-bekostigd onderwijs heel veel van elkaar kunnen leren. Daar doet het rapport ook suggesties voor.”

Vertrouwen hersteld

Ondertussen moeten we ook stilstaan bij wat er allemaal al goed gaat, vindt Karl Dittrich. “We moeten koesteren wat we goed doen en onderzoeken wat we kunnen verbeteren. Het maatschappelijk vertrouwen in het onderwijs is hersteld, en dat moeten we uitstralen.” De anderen kunnen dit alleen maar beamen. Hillen: “Studenten moeten trots zijn op hun diploma.”

Interview VSNU, VH, NRTO

- Voorwoord
- I Opening Monique Vogelzang
- II *Interview VSNU, VH, NRTO*
- III Boodschap van de minister
- IV Interview ISO
- V Workshops
- VI Interview Hobéon, QANU, AeQui
- VII Informatiemarkt
- VIII Presentatie Jan Anthonie Bruijn
- IX Paneldiscussie
- X Slotwoord Monique Vogelzang
- Literatuur en links

II

**Thom de Graaf biedt Monique Vogelzang eerste
exemplaar Handreiking aan**

Boodschap van de minister

- Voorwoord
 - I Opening Monique Vogelzang
 - II Interview VSNU, VH, NRTO
 - III *Boodschap van de minister*
 - IV Interview ISO
 - V Workshops
 - VI Interview Hobéon, QANU, AeQui
 - VII Informatiemarkt
 - VIII Presentatie Jan Anthonie Bruijn
 - IX Paneldiscussie
 - X Slotwoord Monique Vogelzang
- Literatuur en links

MEER INFORMATIE:

Brief aan Tweede Kamer

“Het gaat goed, maar het moet nog beter”

Jet Bussemaker
Minister van Onderwijs, Cultuur
en Wetenschap

Minister Jet Bussemaker had graag bij de conferentie willen zijn, maar was verhinderd. Via een videoboodschap onderstreepte ze het belang van examencommissies.

De minister is tevreden over de verbeterde kwaliteit van het borgen van tentamens en examens. Examencommissies staan steeds meer garant voor de waarde van behaalde diploma's. Er kunnen en moeten echter nog meer stappen worden gezet. Zo weten niet alle examencommissies en opleidingsmanagers wat hun bevoegdheden zijn en binnen welke kaders ze opereren. Om goed te functioneren moeten examencommissies ook over voldoende faciliteiten beschikken voor taakuitoefening en professionalisering, wat nu vaak niet het geval is.

Tot slot geeft de minister stof tot nadenken: welke verbeterpunten ziet u voor uw eigen examencommissie? Wat zijn prioriteiten in de professionalisering van examencommissies en examinatoren? Hoe geeft u morgen gevolg aan dat wat u vandaag bespreekt?

Interview ISO

- Voorwoord
- I Opening Monique Vogelzang
- II Interview VSNU, VH, NRTO
- III Boodschap van de minister
- IV *Interview ISO*
- V Workshops
- VI Interview Hobéon, QANU, AeQui
- VII Informatiemarkt
- VIII Presentatie Jan Anthonie Bruijn
- IX Paneldiscussie
- X Slotwoord Monique Vogelzang
- Literatuur en links

IV

MEER INFORMATIE:

[Knelpuntennotitie ISO](#)

Studenten vragen om verbetering van toetsen

Interview Yvonne Rouwhorst en Lianne van Kessel (ISO)

Hoewel studenten liever slagen dan zakken voor een toets, hechten zij veel waarde aan objectieve toetsing. Tijdens de conferentie spraken we Yvonne Rouwhorst en Lianne van Kessel van het Interstedelijk Studenten Overleg (ISO) over toetsing en examencommissies. Rouwhorst is bestuurslid van het ISO met de portefeuilles 'Rechtspositie van de student' en 'Onderwijskwaliteit'. Van Kessel doet als projectmedewerker onder meer onderzoek naar toetsing en feedback.

Waarom is toetsing voor studenten nu zo belangrijk?
"Goede toetsing is van groot belang voor studenten. Een behaald diploma is alleen iets waard als het ook staat voor een zekere kwaliteit. Omdat een diploma een optelsom is van behaalde studieonderdelen en deze studieonderdelen vaak worden afgesloten met een toets of examen, is het belangrijk dat de kwaliteit van de toetsen in orde is. Formatieve toetsing, het doorlopende proces van informatieverzameling over de leerresultaten, is ook van groot belang. Dan gaat het erom dat de student informatie

krijgt over hoe hij ervoor staat en hoe hij van zijn fouten kan leren. Dat aspect komt in het inspectieonderzoek te weinig aan de orde."

Wat willen jullie van een goede toets?
"Een goed examen moet voldoen aan een heleboel eisen, maar het belangrijkste is dat een examen onderdeel is van een doordacht toetsbeleid dat aansluit bij de kernwaarden van de opleiding. Kloppen de vorm, de inhoud en het moment van de toets bij het totaalplaatje van de opleiding? Sluiten ze aan bij wat studenten moeten kunnen als zij met een diploma op zak 'de echte wereld' betreden?"

En wat willen jullie van een examencommissie?
"De taak van examencommissies is erop toe te zien dat toetsing en het toetsbeleid kloppen met de kernwaarden van de opleiding. In de toekomst wil het ISO waar mogelijk toe naar leeuwegonafhankelijk geformuleerde leeruitkomsten en leeuwegonafhankelijke toetsing en beoordeling. Daarmee krijgen studenten meer ruimte om hun studie vorm te geven op een manier die bij hen past. Examencommissies spelen daarin een grote rol: zij beoordelen of studenten uiteindelijk voldoen aan de eindtermen die in de OER staan." >>

“Een diploma is alleen iets waard als het staat voor kwaliteit”

Interview ISO

- Voorwoord
- I Opening Monique Vogelzang
- II Interview VSNU, VH, NRTO
- III Boodschap van de minister
- IV *Interview ISO*
- V Workshops
- VI Interview Hobéon, QANU, AeQui
- VII Informatiemarkt
- VIII Presentatie Jan Anthonie Bruijn
- IX Paneldiscussie
- X Slotwoord Monique Vogelzang
- Literatuur en links

IV

MEER INFORMATIE:

[Knelpuntennotitie ISO](#)

>> In het rapport *Verdere versterking* staat dat de communicatie met studenten en de transparantie van de werkwijze van de examencommissie een verbeterpunt is. **Herkennen jullie dat?**

“Uit de knelpuntennotitie van het ISO, naar aanleiding waarvan minister Bussemaker nu een onderzoek naar de rechtspositie heeft gestart, kwam het knelpunt rondom procedures en informatievoorziening naar voren. Onzorgvuldige procedures met betrekking tot examencommissies en een slechte informatievoorziening voor studenten over hun procespositie zijn aan de orde van de dag. Zo zitten er regelmatig docenten in de examencommissie over wie de klacht gaat dat ze niet objectief handelen. Ook worden studenten belemmerd in hun studievoortgang door vertraagde bezwaarprocedures. Soms is de procedure voor bijvoorbeeld een andere beoordeling van de tweede examinerator bij een scriptie onoverzichtelijk en onbekend. Het ISO vindt het ontzettend zorgelijk dat procedures vaak niet transparant zijn. Studenten weten niet waar ze terecht-

kunnen en als ze een klacht hebben ingediend, krijgen ze geen ontvangstbevestiging. Termijnen worden niet gehaald en het is onduidelijk waar en hoe de klacht wordt beantwoord. Hier is inderdaad een grote verbetering te maken.”

Tot slot: jullie zijn met een eigen rapport rond feedback bezig. Is daar al iets over te zeggen?

“Het ISO doet op dit moment onderzoek naar de best practices op het gebied van toetsing en feedback. Feedback wordt in de toekomst een belangrijker en waardevoller onderdeel van het studieproces. Mede door digitaal onderwijs en digitale toetsing zullen docenten in de toekomst veel sneller en directer feedback kunnen geven. Het ISO pleit voor meer open leermateriaal, met daarin geïntegreerde feedback: de opbrengst daarvan is groter. Feedback moet meer zijn dan alleen een cijfer. Onderzoek toont ook aan dat de feedbackbehoefte van studenten afneemt nadat zij een cijfer hebben gekregen. Daarnaast zal peerfeedback een belangrijker rol gaan

vervullen. Studenten van allerlei instellingen – ook internationaal – kunnen elkaar online van feedback voorzien. Docenten kunnen dit proces digitaal volgen en waar nodig sturen. Feedback is een continu proces en niet een momentopname.”

“Door digitaal onderwijs zullen docenten sneller feedback kunnen geven”

Verdere versterking

- Voorwoord
- I Opening Monique Vogelzang
- II Interview VSNU, VH, NRTO
- III Boodschap van de minister
- IV Interview ISO
- V Workshops
- VI Interview Hobéon, QANU, AeQui
- VII Informatiemarkt
- VIII Presentatie Jan Anthonie Bruijn
- IX Paneldiscussie
- X Slotwoord Monique Vogelzang
- Literatuur en links

V

Overzicht workshops

Tijdens de conferentie zijn 23 workshops aangeboden. Klik op het nummer van de workshop om naar de bijbehorende pagina te gaan.

1. Onderwijscafé Verdere Versterking

Martine Pol, Anne-Marie van Rijsbergen, Annelies Bon, Jan Willem Roodenberg
(Inspectie van het Onderwijs)

2. De Handreiking examencommissies: een gezaghebbend document

Roeland Smits, Caroline Stam, Jokelyne Gerritsen (VH)

3. Borging kwaliteit en functioneren Examencommissies

Martin Kropff (Wageningen UR)

4. Kwaliteit gekwantificeerd, de bouwstenen van een (centrale) examencommissie

Martine Pieters, Justus Tengbergen, Nico Scheeres, Markus Verbeek (NCOI)

5. Examencommissies, een kwestie van cultuur?

Sibe Doosje, Marie-Jet Fennema (Universiteit Utrecht)

6. Samenwerken aan toetskwaliteit: hoe moet het spel gespeeld worden?

Mieke Jaspers, Els van Zijl (Fontys Hogescholen)

7. Kwaliteitsborging: van regels naar inzicht

Edith Hooge (TIAS, Universiteit van Tilburg)

8. Examencommissie door de ogen van de student

Klaasjan Boon (LSVb)

9. De examencommissies als professionele gemeenschappen

John Huizinga (TIAS, Hogeschool Utrecht), Frans de Vijlder (HAN)

10. Toetsing, examinering en de rol van examencommissies bij accreditatie in het hoger onderwijs

Wienke Blomen, Frank Hendriks, Robert Stapert (Hobéon)

11. Hoe kan een instelling werken aan de toetsbekwaamheid van haar examinatoren?

Remko van der Lei, Brenda Aalders (Hanzehogeschool Groningen)

12. Kalibraties van eindwerkstukken in het ho

Marlies van Beek (Cito)

13. De interpretatie van de WHW en pilots flexibilisering in relatie tot de examencommissie

Patrick Leushuis, Trees Ruijgrok (OCW)

14. De examencommissie in de jurisprudentie van het College van Beroep voor het hoger onderwijs

Willem Beijck, Jan Nijenhof, Ben Olivier (CBHO)

15&16. Valide en betrouwbaar toetsen in het kunstonderwijs

Anton Negggers (Fontys), Jackelien ter Burg (ArteZ), Jan Wirken (Zuyd Hs)

17. Toetsen, niet minder maar anders

Lex Jansen (Expertisecentrum Handicap + studie)

18. Van fraudepraktijk naar fraudebeleid

Ludo van Meeuwen (TU Eindhoven), Arie de Wild (Hs Rotterdam)

19. De examencommissie in relatie met het management en het bestuur: een 'dynamische' relatie

Jan Wiss (Inholland)

20. Dilemma's in het werk van leden examencommissies

Frans de Vijlder (HAN)

21. Hogeschool en universiteit: leer van elkaar!

Susan Voogd (VU)

22. Toetsing en beoordeling en de beperkte opleidingsbeoordeling

Sietze Looijenga (QANU), Hester Minnema (UL), Ivo van Stokkum (VU)

23. Borging van kwaliteit en niveau bij gezamenlijke opleidingen met buitenlandse partnerinstellingen voor hoger onderwijs

Peter Wieringa, Marinke Sussenbach (TU Delft)

Workshops

- Voorwoord
- I Opening Monique Vogelzang
- II Interview VSNU, VH, NRTO
- III Boodschap van de minister
- IV Interview ISO
- V *Workshops*
- VI Interview Hobéon, QANU, AeQui
- VII Informatiemarkt
- VIII Presentatie Jan Anthonie Bruijn
- IX Paneldiscussie
- X Slotwoord Monique Vogelzang
- Literatuur en links

V

	Voorwoord
I	Opening Monique Vogelzang
II	Interview VSNU, VH, NRTTO
III	Boodschap van de minister
IV	Interview ISO
V	Workshops
VI	Interview Hobéon, QANU, AeQui
VII	Informatiemarkt
VIII	Presentatie Jan Anthonie Bruijn
IX	Paneldiscussie
X	Slotwoord Monique Vogelzang
	Literatuur en links

V.1

MEER INFORMATIE:
Werkwijze inspectie
Pilot bij Fontys
Good practices
Verdere versterking

Onderwijscafé Verdere versterking

Martine Pol, Anne-Marie van Rijsbergen, Annelies Bon en Jan Willem Roodenberg (Inspectie van het Onderwijs)

Een belangrijke manier om tot verdere versterking van de examencommissies te komen, is door onderling ervaringen uit te wisselen en met elkaar in discussie te gaan. Wat zijn eigenlijk de kerntaken van examencommissies? Hoe houdt de inspectie precies toezicht? En wat mag worden verwacht van examinatoren? In het Onderwijscafé bespraken leden van examencommissies dit soort onderwerpen met hun collega's en met de inspecteurs die het onderzoek Verdere versterking hebben uitgevoerd. We belichten enkele gesprekken.

Er wordt levendig gediscussieerd aan de vier tafels. Aan een van de tafels beantwoorden de inspecteurs ho Martine Pol (projectleider van *Verdere versterking*), Anne-Marie van Rijsbergen, Annelies Bon en Jan Willem Roodenberg vragen over het onderzoek. Onderwerpen van gesprek zijn bijvoorbeeld de vertrouwelijkheid van de vragenlijst, de selectie van instellingen en de status van de *good practices* in het rapport (zie 'Werkwijze inspectie' bij de links voor de antwoorden op de vragen).

De gespreksdeelnemers hebben ook de ruimte om te reageren op het rapport *Verdere versterking*. Zo gaat het aan één tafel over de vraag of het beperkte aantal fraudegevallen bij grote aantallen studenten inderdaad opmerkelijk is, zoals in het rapport wordt gesteld. Het kan toch niet anders, vindt een lid van een examencommissie, dan dat fraude in dergelijke gevallen niet wordt

opgemerkt. Verder is er aandacht voor de *pilot* die de inspectie in het kader van het onderzoek uitvoerde bij Fontys. Fontys en de inspectie probeerden hierin een werkwijze uit die een grotere effectiviteit van het toezicht combineert met een lagere toezichtlast.

Toetsvaardigheden examinatoren: wel of niet op orde?

Een tafel verderop doen de toetsvaardigheden van de examinatoren, en de facilitering daartoe, veel stof opwaaien. Tijdens het onderzoek riepen veel examencommissies op om dit onderwerp hoog op de agenda te zetten. Tegelijkertijd gaven veel examinatoren juist aan over het algemeen tevreden te zijn over de tijdsbesteding, de facilitering en de scholingsmogelijkheden op het gebied van tentaminering. Waarom denken examencommissies en examinatoren hier zo verschillend over? Hoe valt die discrepantie te verklaren?

Het verschil in perspectief wordt tijdens de discussie vaak genoemd. Examencommissies hebben een andere focus en andere belangen, en hebben meer overzicht over het totale programma dan de examinatoren. Daardoor zien ze de tekortkomingen ook beter. Wat wellicht ook meespeelt is dat niet alle examinatoren het geven van onderwijs als hun belangrijkste taak beschouwen. Vooral op de universiteiten ligt de focus van docenten vaak bij het onderzoek. Binnen het onderwijs is de toetsing dan een ondergeschoven kindje. Sommige docenten voelen er bovendien weinig voor om meer tijd te besteden aan toetsing, omdat ze het niet leuk vinden of hun tijd liever besteden aan lessen en begeleiding.

“Bij effectief toezicht past dat de inspectie zich laat uitnodigen”

Aparte publicatie

De uitkomst van de vragenlijst roept veel verwondering op onder de leden van examencommissies. Zij horen docenten namelijk wel mopperen dat ze te weinig tijd voor toetsing hebben. Sommige docenten geven aan daarom oude toetsen te hergebruiken. Dat lijkt erop te wijzen dat de uitkomst van het onderzoek op dit vlak verdere verdieping behoeft. De inspectie overweegt een aparte publicatie over examinatoren uit te brengen. Zij zal de input van deze tafel daarbij betrekken.

In de toekomst organiseren instellingen mogelijk zelf bijeenkomsten over manieren om examencommissies verder te versterken. De inspecteurs geven aan daar graag aan bij te dragen. Bij effectief toezicht past dat de inspectie zich laat uitnodigen, benadrukken ze.

Workshops

- Voorwoord
 - I Opening Monique Vogelzang
 - II Interview VSNU, VH, NRTTO
 - III Boodschap van de minister
 - IV Interview ISO
 - V Workshops
 - VI Interview Hobéon, QANU, AeQui
 - VII Informatiemarkt
 - VIII Presentatie Jan Anthonie Bruijn
 - IX Paneldiscussie
 - X Slotwoord Monique Vogelzang
- Literatuur en links

V.2

MEER INFORMATIE:

Handreiking 2015

Vreemde ogen dwingen

Beoordelen is mensenwerk

Verantwoord toetsen

Verdere versterking

Boekhouder of wakend oog?

De *Handreiking examencommissies*: een gezaghebbend document

Roeland Smits (Vereniging Hogescholen), Caroline Stam (Vereniging Hogescholen) en Jokelyne Gerritsen (Windesheim)

De (bekostigde) hogescholen doen het goed als het gaat om de implementatie van de Wet versterking besturing, zo blijkt uit *Verdere versterking*. Sinds het vorige inspectieonderzoek naar de rol en het functioneren van examencommissies, *Boekhouder of wakend oog?*, heeft het hbo forse vooruitgang geboekt. De *Handreiking examencommissies* (Vereniging Hogescholen, 2011) speelde daarbij een voornamelijk rol. Op 20 mei 2015 verscheen een tweede editie van de handreiking. Roeland Smits en Caroline Stam lieten zien hoe de handreiking kan helpen om de aanbevelingen uit *Verdere versterking* te implementeren.

De *Handreiking examencommissies* is uitgegroeid tot een gezaghebbend document. In zijn advies over de Wet versterking besturing verwijst zelfs de Raad van State ernaar. Tijdens de workshop is in het bijzonder aandacht voor de aanbeveling van de inspectie om tot een eenduidige interpretatie van het wettelijk kader te komen. De *Handreiking examencommissies* draagt bij aan de gewenste verduidelijking op dit vlak, en sluit daarmee aan bij de aandachtspunten die in *Verdere versterking* zijn benoemd. Zo gaat de handreiking in op de vraag of de examencommissie het recht heeft een aanwijzing als examinator in te trekken – een vraag die, zo blijkt uit het onderzoek, verschillende examencommissies zich stellen. (Het antwoord dat de handreiking hierop geeft is overigens: ja.)

RELATIE MET VERDERE VERSTERKING

In het rapport adviseert de inspectie de examencommissies om gezamenlijk tot een heldere interpretatie van de wetgeving te komen. De *Handreiking examencommissies* van de Vereniging Hogescholen kan daarbij een belangrijke rol spelen. In deze workshop zijn aanknopingspunten benoemd die de handreiking biedt om de aanbevelingen uit het inspectierapport te implementeren.

Verdere versterking

Workshops

- Voorwoord
 - I Opening Monique Vogelzang
 - II Interview VSNU, VH, NRTO
 - III Boodschap van de minister
 - IV Interview ISO
 - V Workshops
 - VI Interview Hobéon, QANU, AeQui
 - VII Informatiemarkt
 - VIII Presentatie Jan Anthonie Bruijn
 - IX Paneldiscussie
 - X Slotwoord Monique Vogelzang
- Literatuur en links

V.2

MEER INFORMATIE:

[Handreiking 2015](#)

[Vreemde ogen dwingen](#)

[Beoordelen is mensenwerk](#)

[Verantwoord toetsen](#)

[Verdere versterking](#)

[Boekhouder of wakend oog?](#)

“Wij zetten mensen graag aan het denken”

Interview Roeland Smits & Caroline Stam (Vereniging Hogescholen)

Waarin wijkt de tweede editie van de Handreiking examencommissies af van de eerste?

“De tweede editie is zowel hetzelfde als totaal anders dan de eerste editie. De indeling, het stramien, de doelgroep en de insteek zijn hetzelfde. Wat verschilt is dat we nu rekening hebben gehouden met de twee à drie wetswijzigingen die sinds de eerste editie passeerden én met de uitkomsten van het rapport *Verdere versterking*. Het voert te ver om hier precies aan te geven waar alle verschillen zitten. De actualisering komt in elk geval tot uiting bij uiteenlopende onderwerpen als de relaties tussen examencommissie en (instellings)management, de rol van de examencommissie bij fraude en de borging van het eindniveau van het diploma.”

Hebben jullie bij het maken van de tweede editie ervaringen uit jullie professionaliseringsactiviteiten benut?

“Zeker. De Vereniging Hogescholen verzorgde in totaal al zo’n 7 trainingen voor leden van examencommissies. We verwachten zeker een achtste en wellicht ook een negende of tiende trainingsgroep

te vullen. Dan train je in totaal ruim 400 leden van examencommissies, want aan die trainingen doen telkens 45 mensen mee. Die delen hun kennis en ervaring met collega’s. De trainingen bestaan telkens uit 3 blokken: toetsing, juridische kwesties en de positie van de examencommissie in de organisatie. De ervaringen die de trainers in die trainingen opdeden op deze gebieden, verwerkten we zo goed mogelijk in de handreiking. Wel ligt de focus van de handreiking, net als in de eerste editie, bij de wettelijke taken en bevoegdheden van de examencommissies.”

Hoe ervaren jullie vandaag en wat komen jullie brengen?

“Een dag als vandaag is niet alleen leuk, maar ook erg leerzaam. Onze interactieve workshops zijn ook voor ons erg educatief. We leren van de deelnemers. Het voornaamste is dat we hen aan het denken zetten. Ik hoop dat de mensen de workshop nog even in hoofd doornemen als ze vanavond thuis zijn en zichzelf de kritische vraag stellen: hoe gaan we hier nu mee verder? Wij hopen dat de deelnemers, net als wij, vol energie naar huis gaan.”

Caroline Stam
Juridisch beleidsadviseur
Vereniging Hogescholen,
Hogeschool Utrecht

Roeland Smits
Senior adviseur juridische zaken
en kwaliteitsbeleid Vereniging Hogescholen

“We hebben bij de actualisering van de handreiking rekening gehouden met de uitkomsten van het inspectierapport”

Verdere versterking

nader beschouwd 17

	Voorwoord
I	Opening Monique Vogelzang
II	Interview VSNU, VH, NRTO
III	Boodschap van de minister
IV	Interview ISO
V	Workshops
VI	Interview Hobéon, QANU, AeQui
VII	Informatiemarkt
VIII	Presentatie Jan Anthonie Bruijn
IX	Paneldiscussie
X	Slotwoord Monique Vogelzang
	Literatuur en links

V.3

MEER INFORMATIE:

[Regels en richtlijnen](#)

[Toetsbeleid](#)

[Presentatie workshop](#)

Borging kwaliteit en functioneren examencommissies

Martin Kropff (Wageningen UR)

Het bepalen, opstellen en uitvoeren van het toetsbeleid is een complexe aangelegenheid. Dat geldt zeker voor een sterk internationaal georiënteerde universiteit als Wageningen UR. Toch worden de opleidingen van Wageningen UR al jaren goed beoordeeld. Vooral de ‘moeilijke’ opleidingen halen goede scores. Hoe komt dit, en welke rol spelen de vier examencommissies van de universiteit daarbij? Rector magnificus Martin Kropff liet zijn licht daarover schijnen.

Wageningen UR biedt 19 BSc- en 28 MSc-opleidingen aan ruim 10.000 studenten uit meer dan 100 landen. De grote diversiteit en complexiteit van de opleidingen vraagt om niet één, maar vier examencommissies, alle met gekwalificeerde leden. Opvallend genoeg heeft de universiteit geen grote problemen om nieuwe leden voor de examencommissies te vinden. Mede dankzij haar goede imago en het feit dat de examencommissies goed worden gefaciliteerd, is er voldoende animo. Dat de examencommissies goed functioneren, wordt onder meer weerspiegeld in het grote aantal (21) MSc-opleidingen dat een goede beoordeling krijgt.

Weinig problemen toetsing buitenland
De goedgevulde zaal stelt tijdens de presentatie veel vragen. Veel aandacht gaat uit naar de internationale focus van Wageningen UR in relatie tot kwaliteitsborging. Hoe wordt de kwaliteit van afgenomen tentamens of examens in het buitenland geborgd? De examencommissieleden van Wageningen UR hebben hier veel contact over met docenten in het buitenland, geeft Kropff aan. Daarnaast

wordt er gewerkt aan een standaardisatie om in het buitenland behaalde cijfers te converteren naar de maatstaven van Wageningen UR. Uit onderzoek blijkt namelijk dat afgenomen tentamens en examens in het buitenland hoger worden beoordeeld dan in Nederland. Bij veel opleidingen bepaalt daarom een beoordelaar van de eigen universiteit grotendeels het cijfer van afgenomen tentamens of stageverslagen in het buitenland. Buitenlandse beoordelaars en begeleiders spelen hierbij een adviserende, maar geen doorslaggevende rol. Door deze praktijk te standaardiseren ontstaat er een uniforme beoordelingsmethode. >>

RELATIE MET VERDERE VERSTERKING

In het rapport beveelt de inspectie aan dat alle betrokkenen binnen een instelling gezamenlijk zorgen voor een heldere, transparante positionering van de examencommissies. Van belang is ook dat het bestuur het jaarverslag van examencommissies aangrijpt om de positie van examencommissies en de borging van de tentaminering en examinering te versterken. In deze workshop, en in het interview na afloop, vertelde Martin Kropff (rector magnificus Wageningen UR) hoe zijn universiteit zich op deze punten opstelt.

De zaal adviseert om met videobeelden te werken bij de beoordeling van studenten die stage lopen in het buitenland

Workshops

- Voorwoord
- I Opening Monique Vogelzang
- II Interview VSNU, VH, NRTO
- III Boodschap van de minister
- IV Interview ISO
- V *Workshops*
- VI Interview Hobéon, QANU, AeQui
- VII Informatiemarkt
- VIII Presentatie Jan Anthonie Bruijn
- IX Paneldiscussie
- X Slotwoord Monique Vogelzang
- Literatuur en links

V.3

MEER INFORMATIE:

[Regels en richtlijnen](#)

[Toetsbeleid](#)

[Presentatie workshop](#)

>> Enkele aanwezigen worstelen met de vraag hoe je studenten die in het buitenland stage lopen van een afstand goed kunt beoordelen. Stagebezoeken komen voor, maar brengen hoge kosten met zich mee. De zaal adviseert meer met videobeelden te werken. Een tweede, aanvullend advies is om een gezamenlijke toetsing te ontwikkelen. Daarmee ontstaat een duidelijker beeld van de kwaliteit van de stage.

Nog genoeg te verbeteren

Na zijn presentatie legt Kropff enkele stellingen voor aan het publiek. Maar het is tekenend voor het thema en het belang ervan: aan de behandeling van de stellingen komt hij niet toe. Het publiek blijft vragen stellen, Kropff blijft bevroren beantwoorden. Alle aanwezigen erkennen het belang van kwalitatief goed onderwijs en goede toetsing. En hoewel het de goede kant op gaat, valt er nog genoeg te verbeteren. Gelukkig is iedereen bereid een steentje bij te dragen.

Verdere versterking

nader beschouwd 19

Workshops

- Voorwoord
 - I Opening Monique Vogelzang
 - II Interview VSNU, VH, NRTO
 - III Boodschap van de minister
 - IV Interview ISO
 - V Workshops
 - VI Interview Hobéon, QANU, AeQui
 - VII Informatiemarkt
 - VIII Presentatie Jan Anthonie Bruijn
 - IX Paneldiscussie
 - X Slotwoord Monique Vogelzang
- Literatuur en links

V.3

MEER INFORMATIE:

[Regels en richtlijnen](#)

[Toetsbeleid](#)

[Presentatie workshop](#)

“Cruciaal is dat bestuur en examencommissie op één lijn zitten”

Interview Martin Kropff (Wageningen UR)

Wat veranderde de afgelopen jaren voor de examencommissies van Wageningen University?

“Naast studentgerichte activiteiten, zoals het goedkeuren van het vakkenpakket, toestemming geven voor vakken in het buitenland, het verlenen van vrijstellingen en het uitreiken van de diploma's, kregen examencommissies er een belangrijke taak bij: het borgen van de kwaliteit van tentamens en examens. Dit komt voort uit de invoering van de Wet versterking besturing. Met trots zeg ik dat de examencommissies deze taak gedegen en voortvarend oppakten. Ze keken welke rol ze binnen de kwaliteitszorgcyclus van Wageningen UR willen invullen om vorm te geven aan deze verantwoordelijkheid. Ze stelden een toetsbeleid op waarin ze hun borgingssysteem beschrijven. Een van de elementen van dat toetsbeleid zijn de leerstoelgroepbezoeken. De examencommissie komt op bezoek bij een leerstoelgroep en bespreekt de tentamens met alle examinatoren. Voor docenten is dit niet alleen heel inspirerend, het levert ook een nuttige terugkoppeling op het ontwerpen van tentamens op.”

Hoe verloopt de communicatie tussen de examencommissies en de Raad van Bestuur?

“De examencommissies beschrijven in hun jaarverslag welke activiteiten zij ondernomen hebben om de kwaliteit van de tentamens en examens te beoordelen. Ook adviseren ze de Raad van Bestuur in zaken die wat dat betreft onze aandacht behoeven. Een van die zaken is of de huidige capaciteit van examencommissies, met het oog op het groeiende studentenaantal, nog wel volstaat. Naar aanleiding van het jaarverslag spreek ik de

vier voorzitters. De kwaliteitsborging van tentamens en examens is een omvangrijke en complexe taak. Door de forse groei van het aantal studenten neemt de werkdruk nog verder toe. Ik nam me voor om te zorgen dat examencommissies voldoende ruimte hebben om te groeien in hun professionalisering. Dat houdt in dat we als universiteit voldoende tijd en capaciteit beschikbaar stellen voor het uitvoeren van deze taken. Zowel bij de examencommissies als bij de docenten en examinatoren bij de leerstoelgroepen.”

Moet er een bepaalde instellingscultuur zijn willen examencommissies goed functioneren?

“Zeker, een open cultuur met korte lijnen helpt om het gesprek over kwaliteit aan te gaan. Daarnaast moet die open cultuur wel geborgd worden door heldere en compacte regels. Duidelijkheid is belangrijk. Te veel bureaucratie wordt als hinderlijk ervaren. We hebben een aardige balans gevonden tussen een open cultuur en heldere regels. Leden van de examencommissies doen het grotendeels uit eigen initiatief, maar je hebt wel goede mensen nodig. Mensen die het vertrouwen hebben van de organisatie. Cruciaal is dat het bestuur en de examencommissies op één lijn zitten en hetzelfde nastreven.”

Wilt u nog iets meegeven?

“Ik benadruk dat het thema van deze conferentie heel belangrijk is. Ik vertrek binnenkort naar Mexico, maar ik ben hier graag aanwezig. We hebben iedereen nodig om tot kwalitatief goed onderwijs te komen. De inspectie speelt hierbij een stimulerende rol. Het is mogelijk om met bestaande regels en kwaliteitsborgingsystemen goede opleidingen te

Martin Kropff
Rector magnificus
Wageningen UR

“De examencommissies pakt hun taak gedegen op”

verzorgen, met goed opgeleide studenten. Wageningen UR wil graag de beste zijn. We scoren al jaren goed op 21 van onze 28 MSc-opleidingen. Ook de BSc-opleidingen doen het goed. Daar spelen de examencommissies een erg belangrijke rol bij. Zij zorgen er mede voor dat de kwaliteit van onze opleidingen onverminderd hoog blijft.”

Verdere versterking

- Voorwoord
- I Opening Monique Vogelzang
- II Interview VSNU, VH, NRTO
- III Boodschap van de minister
- IV Interview ISO
- V Workshops
- VI Interview Hobéon, QANU, AeQui
- VII Informatiemarkt
- VIII Presentatie Jan Anthonie Bruijn
- IX Paneldiscussie
- X Slotwoord Monique Vogelzang
- Literatuur en links

V.4

MEER INFORMATIE:

[Rapportages NCOI](#)

[Presentatie workshop](#)

Kwaliteit gekwantificeerd, de bouwstenen van een (centrale) examencommissie

Martine Pieters, Nico Scheeres en Justus Tengbergen (NCOI)

Examencommissies zijn verantwoordelijk voor de kwaliteit van examinering. Maar in de Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek (WHW) is een van de belangrijkste onderdelen van examinering – het vaststellen van de uitslag – uitbesteed aan de examinator. Hoe zorg je er dan als examencommissie voor dat je altijd in control bent? Martine Pieters, Justus Tengbergen en Nico Scheeres schetsten hoe hogescholen NCOI en NTI omgaan met dit dilemma.

Een goede administratieve organisatie en interne controle (AO/IC) is de basis voor een goed werkende examencommissie. Ook voor de samenwerking tussen examencommissie en examenorganisatie is een goede AO/IC noodzakelijk. De basiscomponenten van de AO/IC zijn wet- en regelgeving, integriteit van alle betrokkenen, controle-technische functiescheiding, beheersbare processen (waaronder risicobeheersing) en controle. Pieters en Tengbergen besteden aandacht aan alle onderdelen van de AO/IC, maar de nadruk ligt op de laatste drie aspecten. Die zijn bepalend voor de mate waarin een examencommissie in control is.

Het instellingsbestuur is verantwoordelijk voor de opzet en het faciliteren van de gehele AO/IC, de examencommissie voor de werking ervan. Dat de examencommissie niet alles zelf uitvoert wat nodig is om in control te blijven, geldt daarbij als complicerende factor. Als je niet zelf de uitslag van een tentamen vaststelt, hoe weet je dan dat die uitslag een waarheidsgetrouw beeld geeft van het niveau van de student? Het NCOI en het NTI hebben hun AO/IC op basis

van deze problematiek gedegen ingericht, zo laten Pieters en Tengbergen zien.

Rapportages en normen

De twee hogescholen werken met gescheiden rollen voor doceren, tentamens ontwikkelen en tentamens beoordelen (controle-technische functiescheiding) en vastgestelde processen (ISO 9001). Ze hebben daarnaast een duidelijke rapportagestructuur die de examencommissie inzicht geeft in (potentiële) risico's. De rapportages belichten de kwaliteit van tentamens, geven inzicht in de prestaties van examinatoren en brengen de potentieel zwakkere student in beeld.

Op basis van normen (inclusief bandbreedtes) kan de examencommissie tijdig en gericht ingrijpen als de situatie daarom vraagt. Er is dan echt sprake van een 'examencommissie in control'.

RELATIE MET VERDERE VERSTERKING

Het rapport beschrijft dat de meeste examencommissies toezien op de kwaliteit van de toetsing. Ze doen bijvoorbeeld onderzoek naar de kwaliteit van tentamens of gaan na of richtlijnen worden nageleefd. Deze workshop ging in op de administratieve organisatie en interne controle (AO/IC) die nodig is om als examencommissie goed toezicht te kunnen houden.

Een duidelijke rapportage-structuur biedt inzicht in risico's

Workshops

- Voorwoord
- I Opening Monique Vogelzang
- II Interview VSNU, VH, NRTO
- III Boodschap van de minister
- IV Interview ISO
- V *Workshops*
- VI Interview Hobéon, QANU, AeQui
- VII Informatiemarkt
- VIII Presentatie Jan Anthonie Bruijn
- IX Paneldiscussie
- X Slotwoord Monique Vogelzang
- Literatuur en links

V.4

Workshops

- Voorwoord
- I Opening Monique Vogelzang
- II Interview VSNU, VH, NRTO
- III Boodschap van de minister
- IV Interview ISO
- V Workshops
- VI Interview Hobéon, QANU, AeQui
- VII Informatiemarkt
- VIII Presentatie Jan Anthonie Bruijn
- IX Paneldiscussie
- X Slotwoord Monique Vogelzang
- Literatuur en links

V

“Ik ben hier vooral om te luisteren. Ik wil graag leren hoe je kwaliteit meet. Iedereen heeft wel een mening over kwaliteit, maar ik betwijfel of die mening altijd objectief is. Je wilt toch weten hoe waardevol een diploma is en hoe goed een student is. Uiteraard kun je dit meten door tentamens, maar hoe meet je de kwaliteit van het afgenomen tentamen? Aan de andere kant meten en kwalificeren we misschien ook te veel, maar dat is een heel andere discussie.”

Siert Knigge

Externe voorzitter

Centrale Examencommissie

Hogeschool Zeeland

“Ook al heb ik vandaag eigenlijk verlof, ik vind het fijn om hier te zijn. Het is lering en vermaak. Ik ben blij dat voor het eerst vanuit de inspectie, dus de overheid, het initiatief is genomen om alle examencommissies bij elkaar te zetten. Een keer enthousiasmerend in plaats van controlerend. Ik vind het belangrijk dat de inspectie zorgt voor netwerkmogelijkheden en kennisuitwisseling. We moeten met z’n allen beter met elkaar samenwerken en verbeteren. Vandaag hoop ik meer te leren van mijn collega’s over het precaire evenwicht tussen wat er qua financiering en facilitering nodig is en wat je wilt. Netwerken is ook een belangrijk element, en de workshops vormen een goede aanleiding daarvoor. Ik hoop dat ze het vaker organiseren, eens per jaar zo’n circus, dat lijkt me wel wat. Het feit dat deze dag er is vind ik al geslaagd.”

Frans de Swart

*O.a. voorzitter examencommissie
NTI & lid afstudeercommissie
Inholland*

	Voorwoord
I	Opening Monique Vogelzang
II	Interview VSNU, VH, NRTO
III	Boodschap van de minister
IV	Interview ISO
V	Workshops
VI	Interview Hobéon, QANU, AeQui
VII	Informatiemarkt
VIII	Presentatie Jan Anthonie Bruijn
IX	Paneldiscussie
X	Slotwoord Monique Vogelzang
	Literatuur en links

MEER INFORMATIE:

[Handreiking mc-toetsing](#)

[Richtlijn Onderwijs UU](#)

[Presentatie workshop](#)

Examencommissie, een kwestie van cultuur?

Sibe Doosje en Marie-Jet Fennema
(Universiteit Utrecht)

Heeft een universiteit baat bij één uniform kwaliteitszorgsysteem of is het wenselijk als de kwaliteitszorg aansluit bij de lokale aard en cultuur van de opleidingen? De Universiteit Utrecht vindt het laatste. Het Utrechtse systeem van interne kwaliteitszorg beschrijft wel het *wat* – de minimumvoorwaarden – maar niet het *hoe*. De universiteit stimuleert een cultuur van dialoog en het leren van en met elkaar. Marie-Jet Fennema en Sibe Doosje lichtten de werkwijze van de UU toe.

Goed onderwijs begint bij een duidelijke visie op de kwaliteit van onderwijs, vindt de Universiteit Utrecht. De Utrechtse visie op onderwijs is vastgelegd in een [Universitaire Richtlijn](#) die voor alle opleidingen geldt. Het kwaliteitszorgsysteem dat hierop is gebaseerd, laat veel ruimte voor eigen invulling op basis van de specifieke aard en cultuur van de opleidingen. In lijn hiermee kent de UU geen universitaire handboeken voor examencommissies, wel handreikingen.

Gedeelde verantwoordelijkheid

Hoe goed een kwaliteitszorgsysteem op papier ook is, de werking staat of valt met het bestaan van een kwaliteitszorgcultuur, stelt Marie-Jet Fennema. Een cultuur waarbij het vragen en het geven van feedback vanzelfsprekend is en waarbij sprake is van continue verbetering. Een cultuur die bovendien bijdraagt aan het besef deel uit te maken van het grotere geheel van de instelling, zodat kwaliteitszorg echt een gedeelde verantwoordelijkheid wordt. Om de gewenste kwaliteitszorgcultuur te ontwikkelen richt de Universiteit Utrecht zich op drie pijlers: monitoren en kritische reflectie, innovatie en het stimuleren van leiderschapsontwikkeling.

Deze aanpak geldt ook voor de examencommissies. Zo hebben de rector en de decaan jaarlijks een kwaliteitszorggesprek waar ook het functioneren van examencommissies aan bod komt, zijn er netwerken voor examencommissies met regelmatige bijeenkomsten, zijn er universitaire stimuleringsgelden voor onderwijsinnovatie, en is er een leergang academisch leiderschap.

De aanpak werkt

De ervaring met de examencommissies van de Universiteit Utrecht laat zien dat de aanpak werkt. Hoewel er geen voorgeschreven werkwijze is, hebben examencommissies van elkaars good en bad practices geleerd. Na verloop van tijd zijn ze op min of meer vergelijkbare wijze gaan functioneren. Zo hebben de meeste examencommissies inmiddels een aparte toetskwaliteitcommissie die hen adviseert over de kwaliteit van de toetsen.

Als voorbeeld van innovatie zoomt Sibe Doosje in op de dialoog over toetsing van meerkeuzevragen die is ontstaan binnen de faculteit Sociale Wetenschappen. Het project MC+, dat is gefinancierd met middelen uit het onderwijsinnovatiebudget van de UU, heeft die dialoog op de kaart gezet en versterkt. MC+ heeft eveneens geleid tot een [handreiking](#) om de meerkeuzetoetsing naar een hoger plan te tillen, en heeft bijgedragen aan een verhoogd bewustzijn van verantwoorde toetsing onder examinatoren. Ook heeft MC+ gezorgd voor meer gedeeld eigenaarschap van de toetskwaliteit. De verwachting is dat deze aanpak rond meerkeuzevragen navolging zal krijgen bij andere faculteiten.

RELATIE MET VERDERE VERSTERKING

In het rapport beveelt de inspectie aan dat alle betrokkenen binnen een instelling gezamenlijk zorgen voor een heldere, transparante positionering van de examencommissies. Dat betekent ook dat het bestuur zorgt voor een organisatiestructuur en kwaliteitszorgcultuur waarin het belang van examencommissies zichtbaar en onomstreden is. Deze workshop ging in op manieren om een kwaliteitszorgcultuur te stimuleren.

TIPS VOOR KWALITEITSCULTUUR

Tijdens de workshop is de deelnemers de vraag voorgelegd wat examencommissies kunnen doen om een kwaliteitscultuur te bevorderen. Het leverde een aantal bruikbare suggesties op:

Ga in gesprek en houd de communicatie open.

Bied als examencommissie docenten de gelegenheid een toets voor te leggen aan de examencommissie voordat de toets wordt afgenomen. De examencommissie kan de kwaliteit van de toets dan vooraf beoordelen.

Leg docenten uit wat het belang van een goede kwaliteit van toetsen is, wat de rol van de examencommissie daarbij is en wat zij van de examencommissie kunnen verwachten. Communiceer én adviseer.

Benoem als extern lid van de examencommissie iemand met capaciteiten op het juridische en/of mediatorvlak.

Laat het gezamenlijk belang prevaleren en maak betrokkenen bewust van hun rol in het geheel van kwaliteitszorg.

Workshops

- Voorwoord
- I Opening Monique Vogelzang
- II Interview VSNU, VH, NRTO
- III Boodschap van de minister
- IV Interview ISO
- V *Workshops*
- VI Interview Hobéon, QANU, AeQui
- VII Informatiemarkt
- VIII Presentatie Jan Anthonie Bruijn
- IX Paneldiscussie
- X Slotwoord Monique Vogelzang
- Literatuur en links

V.6

Workshops

- Voorwoord
- I Opening Monique Vogelzang
- II Interview VSNU, VH, NRTO
- III Boodschap van de minister
- IV Interview ISO
- V Workshops
- VI Interview Hobéon, QANU, AeQui
- VII Informatiemarkt
- VIII Presentatie Jan Anthonie Bruijn
- IX Paneldiscussie
- X Slotwoord Monique Vogelzang
- Literatuur en links

V.6

MEER INFORMATIE:

[Samenwerken aan toetskwaliteit](#)
[Adviesnota rol directeuren](#)

Samenwerken aan toetskwaliteit: hoe moet het spel gespeeld worden?

Els van Zijl en Mieke Jaspers
(Fontys Hogescholen)

De curriculumcommissie, toetsdeskundigen, examinatoren, administratief medewerkers, surveillanten, roostermakers... Er zijn naast de examencommissie veel organen en functionarissen die zich met toetsing en examinering bezighouden. Chaos, ad-hoc oplossingen en het gevoel steeds 'het wiel te moeten uitvinden' ontstaan wanneer de verschillende betrokkenen niet systematisch samenwerken. Hoe voorkom je dat? Els van Zijl en Mieke Jaspers bespreken een aantal spelregels.

De examencommissie heeft sinds 2010, met de Wet versterking besturing, de taak de kwaliteit van de toetsen en examens te borgen. Daarmee heeft de examencommissie een belangrijke richtinggevende, proactieve en controlerende rol in het kwaliteitssysteem rondom toetsing en examinering. In de praktijk blijkt echter dat de rol

van 'wakend oog' vragen oproept. Wie stuurt de examencommissie aan? Wie is verantwoordelijk voor de toetskwaliteit? Wat is de rol van toetsdeskundigen of een eventuele toetscommissie? Het is belangrijk dat iedereen een duidelijke taakomschrijving heeft én binnen zijn eigen rol en expertise blijft. Dat is binnen Fontys vastgelegd in enkele belangrijke spelregels (zie het interview op de volgende pagina).

Van Zijl en Jaspers pleiten voor een ontwikkelingsgerichte cultuur, waarbij de professionals verantwoordelijk zijn en blijven voor de geleverde toetskwaliteit. De examencommissie signaleert en adviseert het management over het inrichten van de toetsorganisatie, waarin voldoende garanties zijn 'ingebouwd' dat er altijd toets-kwaliteit geleverd kan worden. Dat is vooral een organisatievraagstuk, benadrukken Van Zijl en Jaspers. Alleen op deze manier kan de organisatie zich zo ontwikkelen dat er minder controles en interventies van examencommissie én management nodig zijn.

RELATIE MET VERDERE VERSTERKING

In het rapport beveelt de inspectie aan dat alle betrokkenen binnen een instelling gezamenlijk zorgen voor een heldere, transparante positionering van de examencommissies. Hieraan draagt bij dat examencommissies, bestuur en examinatoren de onderlinge taakverdeling en bevoegdheden met elkaar bespreken. Deze workshop liet zien welke spelregels zij hierbij kunnen hanteren.

Workshops

- Voorwoord
 - I Opening Monique Vogelzang
 - II Interview VSNU, VH, NRTO
 - III Boodschap van de minister
 - IV Interview ISO
 - V Workshops
 - VI Interview Hobéon, QANU, AeQui
 - VII Informatiemarkt
 - VIII Presentatie Jan Anthonie Bruijn
 - IX Paneldiscussie
 - X Slotwoord Monique Vogelzang
- Literatuur en links

V.6

MEER INFORMATIE:

Samenwerken aan toetskwaliteit

Adviesnota rol directeuren

“Samenwerken aan toetskwaliteit: hoe moet het spel gespeeld worden?”

Interview Els van Zijl en Mieke Jaspers (Fontys Hogescholen)

Wat zijn de belangrijkste spelregels in de samenwerking tussen het opleidingsmanagement, examencommissie, toetsdeskundigen en bestuur bij Fontys?

“Wij hanteren een aantal spelregels, die we hebben opgesteld vanuit de ervaring die we de afgelopen jaren hebben opgedaan. De eerste belangrijke spelregel is dat iedereen rolvast handelt vanuit een duidelijke taakbeschrijving. We merken dat als rollen, taken en verantwoordelijkheden niet goed zijn belegd, dit snel kan leiden tot ‘gedoe’, frustratie en soms zelfs conflicten. Ten tweede moet er structureel overleg zijn tussen examencommissie en bestuur, waarbij wordt gesproken vanuit een gezamenlijk plan en op basis van goede analyses. We horen regelmatig van examencommissies dat er niets met hun signalen en analyses wordt gedaan. Verwachtingen moeten bovendien goed op elkaar zijn afgestemd en passen bij de ontwikkelingsfase waarin de organisatie zich bevindt.

Een derde spelregel die we graag willen noemen is dat de examencommissie geen taken van de ‘lijn’ moet overnemen. Voor sommige examencommissies is dat moeilijk: zij doen dat vanuit een groot verantwoordelijkheidsbesef omdat ‘het anders niet goed gaat’. Maar in feite werkt het averechts, omdat de organisatie zich dan niet verder ontwikkelt. En een laatste spelregel, die daarmee samenhangt, is dat er zo weinig mogelijk gecontroleerd wordt. Van controles en een ‘rode pen’ wordt niemand blij. De kunst is juist te bewerkstellingen dat er in de lijn voldoende borging aanwezig is. De professionals moeten hun verantwoordelijkheid terugkrijgen, daarbij gefaciliteerd door het opleidingsmanagement. Het inrichten van die borging is een taak van het bestuur en opleidingsmanagement.”

Welke spelregel is lastig?

“Het rolvast handelen blijkt moeilijk te zijn, omdat rollen en taken vaak niet goed zijn gedefinieerd en verantwoordelijkheden niet goed zijn belegd. Dat geldt in het bijzonder voor de toetscommissie of toetsdeskundigen, het opleidingsmanagement en de examencommissie. We merken dat we veel verwarring stichten als we vragen stellen als: Wat versta je onder borging? Wie moet die borging inrichten? Wie is verantwoordelijk voor het toetsbeleid en toetsprogramma? Wie stelt dat vast? Wie stuurt de toetsdeskundigen aan?

De rol en de positie van de toetscommissie ten opzichte van de examencommissie zorgt altijd voor veel discussie. Toetsdeskundigen moeten naar ons inzicht vooral de examinatoren ondersteunen. Daarnaast moeten ze een rol spelen bij het ontwikkelen van toetsbeleid, toetsprogramma en andere kaders. Toetsdeskundigen hebben dus een ondersteunde rol in opdracht van het bestuur of opleidingsmanagement. In onze publicatie Samenwerken aan toetskwaliteit in het hoger onderwijs zijn de rollen en taken van de belangrijkste organen en functionarissen uitgewerkt.”

Welk effect heeft het hanteren van die spelregels?

“We hebben al een aantal effecten genoemd, bijvoorbeeld dat professionals weer hun verantwoordelijkheid kunnen nemen. Het rolvast handelen vanuit duidelijke taakbeschrijvingen is de eerste stap richting een kwaliteitscultuur. De grootste effecten zien we als de examencommissie en het bestuur zich realiseren dat ze veel aan elkaar kunnen hebben als ze dezelfde spelregels hanteren. De examencommissie moet dan deskundig zijn en goed gepositioneerd zijn als onafhankelijk orgaan. >>

Els van Zijl
Senior consultant
Dienst Onderwijs en Onderzoek
Fontys Hogescholen

Mieke Jaspers
Senior consultant
Dienst Onderwijs en Onderzoek
Fontys Hogescholen

Verdere versterking

Workshops

Voorwoord

- I Opening Monique Vogelzang
 - II Interview VSNU, VH, NRTO
 - III Boodschap van de minister
 - IV Interview ISO
 - V Workshops
 - VI Interview Hobéon, QANU, AeQui
 - VII Informatiemarkt
 - VIII Presentatie Jan Anthonie Bruijn
 - IX Paneldiscussie
 - X Slotwoord Monique Vogelzang
- Literatuur en links

V.6

MEER INFORMATIE:

Samenwerken aan toetskwaliteit
Adviesnota rol directeuren

>> Het opleidingsmanagement is verantwoordelijk voor de toetskwaliteit. De examencommissie helpt het management om scherp te krijgen waar de sterke en zwakke kanten in de toetsorganisatie zitten. Het management heeft dan een orgaan in huis dat op strategisch en tactisch niveau kan meedenken over de inrichting van het ‘toetsbouwwerk’.

Kunnen jullie een paar voorbeelden noemen waar jullie duidelijke verbetering zagen?

“We hebben een opleiding begeleid waarbij de gewoonte was ontstaan dat studenten alle klachten over toetsing bij de examencommissie meldden. De examencommissie voelde zich genoodzaakt de klachten af te handelen, kende veel extra kansen toe, maar er verbeterde niets. Pas toen de klachten direct bij de verantwoordelijke functionarissen werden neergelegd, veranderde er iets. Een ander voorbeeld is een conflict dat dreigde te ontstaan tussen examencommissie en opleidingsmanagement. Leden van het opleidingsmanagement hadden het gevoel dat ze richtlijnen kregen waarvan de examencommissie verwachtte dat deze meteen werden doorgevoerd. Door een gezamenlijk plan te maken op basis van een goede diagnose van de toetskwaliteit, is dat opgelost.

Wat we ook vaker hebben gezien is dat de examencommissie alle toetsen controleert. Door dit als onderdeel van de toetscyclus weer terug te leggen bij de examinatoren, onder begeleiding van toetsdeskundigen, verbeterde de kwaliteit zienderogen en kwam het gesprek tussen de professionals op gang over kwaliteitsstandaarden.”

Zijn die spelregels losstaande afspraken of veronderstellen ze een bepaalde cultuur binnen een instelling?

“Ze vereisen een ontwikkelingsgerichte cultuur waarbij fouten gemaakt mogen worden en waarbij ook de inrichting van de toetsorganisatie en de samenwerking object van evaluatie zijn. Dat zien we nog erg weinig.”

“Wie stuurt de examencommissie aan? Wie is verantwoordelijk voor de toetskwaliteit? Leg alle taken en verantwoordelijkheden vast”

Verdere versterking

nader beschouwd 28

	Voorwoord
I	Opening Monique Vogelzang
II	Interview VSNU, VH, NRTO
III	Boodschap van de minister
IV	Interview ISO
V	Workshops
VI	Interview Hobéon, QANU, AeQui
VII	Informatiemarkt
VIII	Presentatie Jan Anthonie Bruijn
IX	Paneldiscussie
X	Slotwoord Monique Vogelzang
	Literatuur en links

V.7

MEER INFORMATIE:

[Essay Edith Hooge](#)

[Verdere versterking](#)

[Presentatie workshop](#)

Kwaliteitsborging: van regels naar inzicht

Edith Hooge
(TIAS, Universiteit van Tilburg)

Er is een lange traditie van regels in het onderwijs. Maar er is ook een grote liefde voor deregulering: mensen die in het onderwijs werken hekelen de regels vaak. Zeker niet alleen de overheid maakt regels, ook instellingen zelf doen dit – inclusief examencommissies. Waarom is er zo'n regeldrang? En kan het ook anders? Edith Hooge, hoogleraar Boards and Governance in Education, reflecteerde op regulering door examencommissies.

Examencommissies zijn gericht op het hart van het onderwijs: toetsen en examineren. Daarbij maken ze vaak regels. Waarom doen ze dat eigenlijk? Omdat we ons ongemakkelijk voelen bij ongelijkheid en verschillen. We willen uniformering en standaardisering. Anders komen er andere resultaten dan beoogd. Bovendien is het onveilig als er geen regels zijn: mensen moeten dan zelf een beslissing nemen. Regels zijn comfortabel. Maar we komen er altijd weer achter dat regels niet passen bij de aard van het onderwijs en dat ze het onderwijs meestal geen goed doen.

Drie families

Regels zijn een beleidsinstrument. Er zijn drie families beleidsinstrumenten: behalve de 'zweep' (wet- en regelgeving) zijn dat de 'peen' (financiële prikkels of sancties) en de 'preek' (het overtuigen van mensen en kaders stellen). Die laatste methode is modern en effectief. Zo zet OCW elke ochtend een mooi voorbeeld van goed onderwijs op Twitter. Daarmee beïnvloedt het ministe-

rie beelden en ideeën over goed onderwijs en creëert het draagvlak. Maar als je hierin doorschiet, verliest het middel zijn effect: mensen prikken erdoorheen. Een variatie van de drie beleidsinstrumenten kan erg krachtig zijn. Begin niet met regels, maar creëer eerst draagvlak en organiseer van daaruit verder.

Op dat vlak valt voor examencommissies nog wat te leren. Uit het rapport *Verdere versterking* blijkt dat examencommissies hun toezicht nu vooral richten op proceszaken, en weinig op de inhoud van een toets. De reden daarvoor is misschien wel dat je voor de inhoud geen richtlijnen kunt maken. De docent heeft immers professionele ruimte nodig. Maar in hoeverre is er dan borging van de inhoudelijke kwaliteit van toetsen en examens? Moet de examencommissie zich daar dan helemaal niet druk over maken? Hoe richt je je toezichttaak zo in dat je niet alleen een procesorgaan wordt?

Geen papieren exercitie

Op dit moment hebben regels vaak een centrale rol in het toezichtwerk van examencommissies. Die regels kunnen heel verschillend uitpakken. De kaders, handreikingen en richtlijnen voor het werk van examinatoren en docenten die toetsen maken, zijn soms erg effectief, soms minder. Regels kunnen aanvaard worden, maar ook ander gedrag uitlokken: mensen gaan onderhandelen en proberen compromissen te zoeken, regels te vermijden of te trotseren. Dat noemen we 'gamen'.

Het is de taak van de examencommissie om de kwaliteit van toetsen en examens daad

RELATIE MET VERDERE VERSTERKING

In het rapport beschrijft de inspectie dat examencommissies op het vlak van richtlijnen een balans zoeken. Enerzijds willen ze vertrouwen in de professionaliteit van de examinatoren die zij zelf hebben aangewezen, anderzijds willen ze met richtlijnen de validiteit en de betrouwbaarheid van de tentaminering bevorderen. Deze workshop belichtte de regulering door examencommissies.

werkelijk te borgen en te voorkomen dat het een papieren exercitie wordt. Daarbij kunnen twee perspectieven behulpzaam zijn: dat van performance naar mastery orientation en dat van het combineren van harde en zachte informatieverwerking. Die perspectieven kunnen examencommissies helpen om de drang tot regulering te bedwingen en hun verantwoordelijkheden op een andere manier in te vullen.

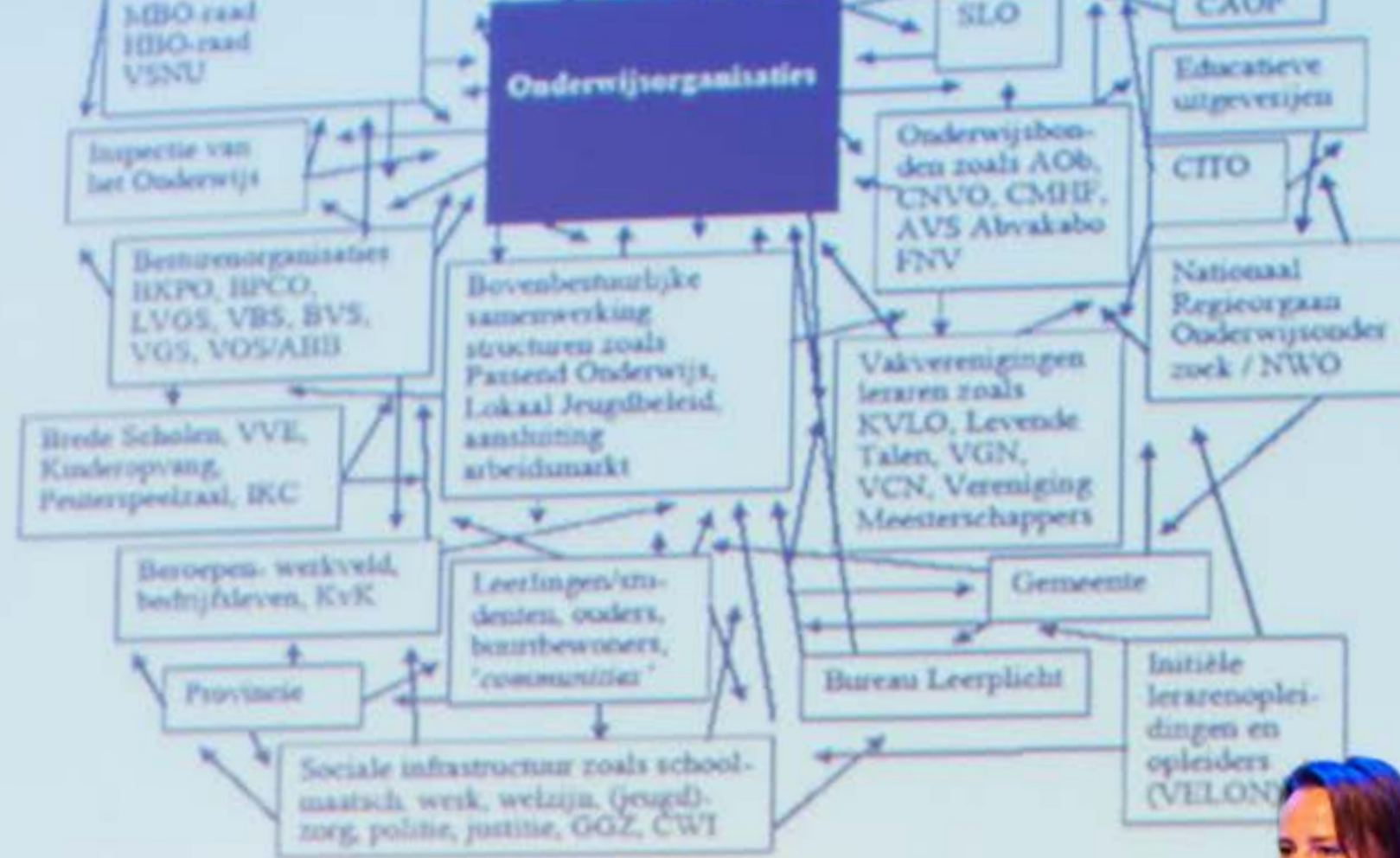
Mensenwerk

Kan het onderwijs eigenlijk wel worden geregeld? Nee, want het is mensenwerk. Daar kun je niet zomaar regels en voorschriften op loslaten. Bij het bakken van een taart kun je terugvallen op een recept. Het opvoeden en onderwijzen van een kind is een stuk lastiger. Daar volstaan recepten, protocollen en codes niet.

Workshops

- Voorwoord
 - I Opening Monique Vogelzang
 - II Interview VSNU, VH, NRTO
 - III Boodschap van de minister
 - IV Interview ISO
 - V Workshops
 - VI Interview Hobéon, QANU, AeQui
 - VII Informatiemarkt
 - VIII Presentatie Jan Anthonie Bruijn
 - IX Paneldiscussie
 - X Slotwoord Monique Vogelzang
- Literatuur en links

V.7

Workshops

- Voorwoord
- I Opening Monique Vogelzang
- II Interview VSNU, VH, NRTO
- III Boodschap van de minister
- IV Interview ISO
- V Workshops
- VI Interview Hobéon, QANU, AeQui
- VII Informatiemarkt
- VIII Presentatie Jan Anthonie Bruijn
- IX Paneldiscussie
- X Slotwoord Monique Vogelzang
- Literatuur en links

V.7

MEER INFORMATIE:

[Essay Edith Hooge](#)

[Verdere versterking](#)

[Presentatie workshop](#)

“Examencommissies kunnen niet alles van achter hun bureau doen”

Interview Edith Hooge (TIAS, Universiteit van Tilburg)

Kan een examencommissie goed functioneren zonder richtlijnen te formuleren voor examinatoren?

“De examencommissie is er om te garanderen dat de kwaliteit van toetsing en examinering goed is. Dat doe je niet alleen door regels op te stellen, maar vooral ook door andere partijen te stimuleren om samen te werken en informatie uit te wisselen om tot goede examens te komen. Examencommissies moeten dus niet het hele bord volschrijven, maar ruimte laten voor de professionele vrijheid van docenten. Het is wel de taak van de examencommissie om na te gaan of de kwaliteit van de toetsing hoog genoeg is.”

Je geeft aan dat richtlijnen ook kunnen doorschieten en verworpen tot een papieren exercitie. Hoe kunnen examencommissies dat voorkomen?

“Dat kost discipline. Examencommissies moeten niet te snel in een regelreflex springen, maar bij zichzelf nagaan of een nieuwe regel wel nodig is of dat de situatie iets anders vereist. Daarnaast moet de commissie in de gaten houden hoe regels en maatregelen uitpakken, en checken of deze werkbaar zijn in de praktijk. Dat kost meer tijd en energie, want men moet contact houden en het gesprek aangaan met de docenten, opleidingsmanagers en studenten. Dat kan dus niet van achter je bureau. Daarnaast helpt het als er mensen met inhoudelijke kennis in de examencommissie zitten.”

“Schrijf niet het hele bord vol, maar laat ruimte voor de professionele vrijheid van docenten”

Edith Hooge
Hoogleraar Boards and Governance in Education TIAS,
Universiteit van Tilburg

Verdere versterking

Workshops

- Voorwoord
 - I Opening Monique Vogelzang
 - II Interview VSNU, VH, NRTO
 - III Boodschap van de minister
 - IV Interview ISO
 - V Workshops
 - VI Interview Hobéon, QANU, AeQui
 - VII Informatiemarkt
 - VIII Presentatie Jan Anthonie Bruijn
 - IX Paneldiscussie
 - X Slotwoord Monique Vogelzang
- Literatuur en links

V.8

MEER INFORMATIE:

Onderzoek LSVb

Examencommissie door de ogen van de student

Klaasjan Boon (LSVb)

In het werk van examencommissies staan studenten centraal. Maar hoe zien studenten examencommissies? Wat weten ze van hun werk en hoe waarderen ze dat werk? De Landelijke Studenten Vakbond (LSVb) publiceerde in december 2014 een onderzoek naar de rol van examencommissies in het hoger onderwijs. Uit dat onderzoek blijkt dat het beeld dat studenten van examencommissies hebben niet altijd overeenkomt met de werkelijkheid. Klaasjan Boon, bestuurslid van de LSVb, gaf aan waar de knelpunten liggen.

Boon bespreekt drie gebieden waar examencommissies nog flinke winst kunnen behalen, zoals blijkt uit het onderzoek van de LSVb:

- **Transparantie**
Het is voor studenten vaak onduidelijk wat er binnen de examencommissie gebeurt en waarom bepaalde besluiten genomen zijn. Daarnaast weten studenten vaak niet wie er in de examencommissie zitten.
- **Onafhankelijkheid**
Studenten die de examencommissie kennen, zien dat docenten besluiten nemen over hun eigen vakken. Wat ze niet zien, is dat een docent in nagenoeg alle gevallen de vergadering verlaat wanneer het over zijn vak gaat. Hierdoor ontstaat bij studenten het beeld dat examencommissies niet altijd even onafhankelijk zijn.

- **Zorgvuldigheid**
Voor veel studenten is het onduidelijk wanneer een termijn of deadline is. Hierdoor ervaren zij examencommissies soms als onzorgvuldig wanneer de commissie later dan zij verwachten met een besluit komt.

De workshopdeelnemers denken vervolgens na over vernieuwende oplossingen voor bovenstaande problemen en wisselen ideeën en good practices uit voor elk gebied dat Boon heeft benoemd (zie kader op de volgende pagina). Uiteraard is er niet één oplossing die alle problemen kan voorkomen of genezen, maar is een combinatie van meerdere oplossingen wenselijk. Een uitdaging voor alle examencommissies is om na te denken over wat er in hun eigen commissie op deze gebieden beter kan, en om zich te laten inspireren door de suggesties in het kader.

RELATIE MET VERDERE VERSTERKING

In het inspectieonderzoek geeft 94 procent van de examencommissies aan dat studenten geïnformeerd zijn over de taken, bevoegdheden en werkwijze van de examencommissie. Toch is de transparantie van de examencommissies vaak beperkt. Ook volgens de Landelijke Studenten Vakbond (LSVb) en het Interstedelijk Studenten Overleg (ISO) zijn studenten vaak onvoldoende op de hoogte. De LSVb deed hier een eigen onderzoek naar. Deze workshop belichtte dit thema vanuit het perspectief van de student.

“Het is voor studenten vaak onduidelijk welke termijnen gelden. Ze ervaren de examencommissie daarom al snel als onzorgvuldig”

Verdere versterking

Workshops

Voorwoord

I Opening Monique Vogelzang

II Interview VSNU, VH, NRTO

III Boodschap van de minister

IV Interview ISO

V Workshops

VI Interview Hobéon, QANU, AeQui

VII Informatiemarkt

VIII Presentatie Jan Anthonie Bruijn

IX Paneldiscussie

X Slotwoord Monique Vogelzang

Literatuur en links

V.8

MEER INFORMATIE:

Onderzoek LSVb

GOOD PRACTICES EN TIPS VOOR EEN GOEDE COMMUNICATIE MET STUDENTEN

Wat kunnen examencommissies doen om zich te verbeteren op transparantie, onafhankelijkheid en zorgvuldigheid, en daarmee beter tegemoet te komen aan de wens van studenten? Per gebied zijn de suggesties van de workshopdeelnemers samengevat.

Transparantie

- Als een student een verzoek indient bij de examencommissie dat niet bij de examencommissie thuishoort, kan de commissie het verzoek zelf doorsturen naar het juiste gremium en de student daarover informeren. Zo voorkomt de examencommissie dat de student zich van het kastje naar de muur gestuurd voelt.
- De examencommissie kan zich aan het begin van de studie aan de studenten voorstellen. Dat kan aan het begin van het jaar, maar in die periode krijgen studenten al erg veel informatie over zich heen. De tweede periode is daarom wellicht een beter moment.
- Door studenten na contact met de commissie naar hun bevindingen/tevredenheid te vragen, toont de examencommissie betrokkenheid en krijgt ze bovendien informatie over mogelijke verbeterpunten.
- Door op informatie- en voorlichtingsdagen aanwezig te zijn, kan de examencommissie zich al bij aankomende studenten als belangrijk orgaan bekendmaken.
- Een (wekelijks) open spreekuur van de examencommissie zorgt voor betere zichtbaarheid en geeft de examencommissie een gezicht. Daardoor wordt de examencommissie ook laagdrempeliger en persoonlijker.
- De examencommissie zou een eigen huishoudelijk reglement kunnen opstellen. Studenten weten dan volgens welke methoden en regels de examencommissie werkt.

Onafhankelijkheid

- Een student zou als (waarnemend) lid kunnen toetreden tot de examencommissie om zo de onafhankelijkheid te garanderen en een studentenperspectief toe te voegen.
- Een periodiek overleg tussen examencommissie en opleidingscommissie is niet alleen bevorderlijk voor de onafhankelijkheid, maar ook voor wederzijdse informatie-uitwisseling en afstemming van taken en bezigheden.
- Door een Frequently Asked Questions (FAQ) op de website van de opleiding op te nemen, kan de examencommissie veelgestelde vragen over haar onafhankelijkheid, taken en bevoegdheden ondervangen.
- Naast een FAQ kan ook een beslisboom op de website worden geplaatst. Zo weet een student met welke verzoeken hij bij de examencommissie terecht kan en hoe de examencommissie met het verzoek aan de slag gaat.
- Een extern lid in de examencommissie versterkt de onafhankelijke uitstraling van de commissie.
- Als onder ieder besluit duidelijk de beroepsmogelijkheden vermeld staan, krijgen studenten een eerlijk en onafhankelijk beeld van de examencommissie.

Zorgvuldigheid

- Als de examencommissie alle overwegingen bij een besluit uitlegt, weet de student waarom zijn verzoek is gehonoreerd of afgewezen. Hierbij is het van belang de uitleg kort en bondig te houden om een student niet op te zadelen met grote lappen tekst.
- Door een korte en heldere folder te maken met de taken en bevoegdheden van de examencommissie, vergroot de commissie haar bekendheid onder studenten en zijn studenten (beter) op de hoogte van termijnen en deadlines.
- Door mondelinge toelichting van een besluit aan te bieden, kan de examencommissie de student op een persoonlijke manier inlichten over de gemaakte overwegingen.
- Door studenten via e-mail in plaats van brieven te informeren, verloopt contact sneller.
- Als de examencommissie goed contact onderhoudt met de studieloopbaanbegeleider en duidelijk de taken en bevoegdheden met hem afstemt, worden studenten minder vaak naar de examencommissie gestuurd voor zaken waarvoor ze eigenlijk elders naartoe zouden moeten.

- Voorwoord
- I Opening Monique Vogelzang
- II Interview VSNU, VH, NRTO
- III Boodschap van de minister
- IV Interview ISO
- V Workshops
- VI Interview Hobéon, QANU, AeQui
- VII Informatiemarkt
- VIII Presentatie Jan Anthonie Bruijn
- IX Paneldiscussie
- X Slotwoord Monique Vogelzang
- Literatuur en links

De examencommissies als professionele gemeenschappen

John Huizinga (TIAS, Hogeschool Utrecht) en Frans de Vijlder (HAN)

Examencommissies hebben een grote verantwoordelijkheid. Na invoering van de Wet versterking besturing is die verantwoordelijkheid alleen maar gegroeid: examencommissies hebben nu, explicie-ter dan voorheen, de taak om de kwaliteit van de examens en tentamens te borgen. Hoe kunnen zij die verantwoordelijkheid waarmaken, en hoe verhouden ze zich hierbij tot het bestuur en het management? John Huizinga en Frans de Vijlder stonden hierbij stil.

Het uitgangspunt bij de invoering van de Wet versterking besturing is dat examencommissies in het hoger onderwijs dankzij de zogeheten professionals governance hun belangrijke rol adequaat kunnen vervullen.

Netwerkvorming en onderlinge uitwisseling van kennis zijn daarbij sleutelbegrippen. De zoektocht naar een juiste invulling van hun rol is een cyclisch leerproces voor de examencommissies, betogen Huizinga en De Vijlder.

Daarnaast gaan ze in op de ontwikkeling van een digitaal (onderzoeks)netwerk, dat bijdraagt aan de totstandkoming van een professionele gemeenschap. De professionele gemeenschap verricht haar werkzaamheden op basis van een zo veel mogelijk wetenschappelijk gevalideerd kennisbestand. Kenniscirculatie is hierbij cruciaal.

RELATIE MET VERDERE VERSTERKING

In het rapport beveelt de inspectie aan dat alle betrokkenen binnen een instelling gezamenlijk zorgen voor een heldere, transparante positionering van de examencommissies. Ook adviseert de inspectie om via landelijke netwerken tot kennisdeling te komen. Aan deze zaken besteedde deze workshop aandacht.

Workshops

- Voorwoord
- I Opening Monique Vogelzang
- II Interview VSNU, VH, NRTO
- III Boodschap van de minister
- IV Interview ISO
- V *Workshops*
- VI Interview Hobéon, QANU, AeQui
- VII Informatiemarkt
- VIII Presentatie Jan Anthonie Bruijn
- IX Paneldiscussie
- X Slotwoord Monique Vogelzang
- Literatuur en links

V

Workshops

- Voorwoord
- I Opening Monique Vogelzang
- II Interview VSNU, VH, NRTO
- III Boodschap van de minister
- IV Interview ISO
- V *Workshops*
- VI Interview Hobéon, QANU, AeQui
- VII Informatiemarkt
- VIII Presentatie Jan Anthonie Bruijn
- IX Paneldiscussie
- X Slotwoord Monique Vogelzang
- Literatuur en links

V

“Ik werk bij het Interstedelijk Studenten Overleg. Als er zoveel over studenten gepraat wordt is het mooi als er ook een paar studenten bij zijn. Het is vandaag wel erg gericht op examencommissies, maar het is top om erbij te zitten en te roepen dat ze de studenten niet moeten vergeten. Zelf ben ik bezig met een onderzoek over toetsing en vooral feedback. De examencommissies denken veel na over toetsing en commissies, maar de feedback die studenten geven kan beter worden benut. Dat hoop ik te kunnen meegeven. Ik wil dat studentengeluid graag laten horen, en signalen krijgen dat de commissies ook meer met de studentenfeedback willen.”

Lisanne van Kessel
Projectmedewerker ISO

“Examencommissies zijn erg in beweging. Ik hoop dan ook informatie over nieuwe ontwikkelingen in te winnen. Ook de interactie met anderen, inspiratie opdoen en netwerken is voor mij erg belangrijk. Mijn interesse ligt vooral bij de borging van de kwaliteit van de examinatoren, ook in het kader van de recente ontwikkelingen van de SKE- en BKE-certificering. In het Onderwijscafé ontstond een mooie discussie over de kerntaken van commissies. Fijn om te horen hoe ook anderen worstelen met bepaalde zaken, zoals studenten in het buitenland.”

Bertus Schokker
*Lid examencommissie
Stenden Hogeschool*

Workshops

	Voorwoord
I	Opening Monique Vogelzang
II	Interview VSNU, VH, NRTO
III	Boodschap van de minister
IV	Interview ISO
V	Workshops
VI	Interview Hobéon, QANU, AeQui
VII	Informatiemarkt
VIII	Presentatie Jan Anthonie Bruijn
IX	Paneldiscussie
X	Slotwoord Monique Vogelzang
	Literatuur en links

V.10

MEER INFORMATIE:

[Intrekking aanwijzing](#)

[Presentatie workshop](#)

[Interview Blomen e.a.](#)

Toetsing, examinering en de rol van examencommissies bij accreditatie in het hoger onderwijs

Wienke Blomen, Rob Stapert en Frank Hendriks (Hobéon)

Het belang van toetsing en examinering bij de accreditatie van opleidingen in het hoger onderwijs is onmiskenbaar toegenomen. Maar waar let een visitatiepanel precies op als het gaat om het functioneren van de examencommissie? Bij de beoordeling staat proportionaliteit en aandacht voor het ontwikkelingsstadium van de examencommissie centraal, zo bleek uit de workshop verzorgd door Hobéon.

Een visitatiepanel kijkt uiteraard naar de formele positionering en ondersteuning van de examencommissie. Is de examencommissie voldoende geëquipeerd om haar taak met succes uit te voeren? Dit beeld zal zich vormen in de gesprekken die het panel voert met de examencommissie, het management, docenten en studenten, maar ook via eventueel te bestuderen onderliggende documentatie, zoals jaarplannen en jaarverslagen. Vervolgens onderzoekt het visitatiepanel of binnen de examencommissie de formele zaken en taken zijn afgewikkeld en geregeld.

Het 'wakende oog' van de examencommissie staat in het accreditatieonderzoek echter centraal. De ontwikkelingsgerichte aanpak van Hobéon sluit hierbij aan. Het visitatiepanel schenkt in dit verband aandacht aan de manier waarop de examencommissie vormgeeft aan de borging van kwaliteit van tentamens en examens (toetsen en beoordelen). Hierbij wordt ook nadrukkelijk bezien of de examencommissie zelf zicht heeft op de vraag waar zij staat in haar ontwikkelingsproces. Wat gaat goed? Maar ook: wat kan (of moet) beter?

RELATIE MET VERDERE VERSTERKING

In het rapport constateert de inspectie dat de NVAO-besluiten en de onderliggende bevindingen in visitatierapporten goed aansluiten bij de resultaten van het onderzoek. Bij vrijwel alle opleidingen die in een herstelperiode zitten, worden er problemen genoemd met de examencommissies. In de workshop is uitgelegd hoe visitatiepanels van Hobéon kijken naar het functioneren van examencommissies.

DRIE KERNVRAGEN

Het gesprek dat een visitatiepanel met examencommissie voert, laat zich samenvatten in drie kernvragen:

- Wat heeft de examencommissie het afgelopen jaar/tot op heden ondernomen om de kwaliteit van tentamens en examens (toetsen en beoordelen) te bevorderen? Ofwel, welke richtlijnen en aanwijzingen zijn gegeven om de beoogde kwaliteit helder te krijgen?
- Wat heeft de examencommissie afgelopen jaar ondernomen om zicht te krijgen op de feitelijke kwaliteit van inrichting en uitvoering en wat is het oordeel over die feitelijke kwaliteit? En aansluitend: welke voorstellen voor verdere ontwikkeling of verbetering heeft de examencommissie gedaan?
- Waar staat u in 2016? Wat is uw agenda voor het komende jaar, en wat zijn uw prioriteiten?

	Voorwoord
I	Opening Monique Vogelzang
II	Interview VSNU, VH, NRTO
III	Boodschap van de minister
IV	Interview ISO
V	Workshops
VI	Interview Hobéon, QANU, AeQui
VII	Informatiemarkt
VIII	Presentatie Jan Anthonie Bruijn
IX	Paneldiscussie
X	Slotwoord Monique Vogelzang
	Literatuur en links

V.11

MEER INFORMATIE:

[Artikel Van der Lei](#)

[Vreemde ogen dwingen](#)

[Verantwoord toetsen](#)

[Hand-out workshop](#)

Hoe kan een instelling werken aan de toetsbekwaamheid van haar examinatoren?

Remko van der Lei en
Brenda Aalders
(Hanzehogeschool Groningen)

Naar aanleiding van het rapport *Vreemde ogen dwingen* heeft de Vereniging Hogescholen een programma van eisen samengesteld dat de basisleeruitkomsten van een examiner beschrijft. De basiskwalificatie examinering (BKE) toont deze basisbekwaamheden van examinatoren aan. De Hanzehogeschool Groningen toetst bij haar examinatoren de BKE met een portfolio en een criteriumgericht interview. In deze praktische sessie nodigen Remko van der Lei en Brenda Aalders deelnemers uit om mee te denken over deze manier om de kwaliteit van toetsing te borgen.

Van der Lei en Aalders leggen de deelnemers eerst een aantal vragen voor over toetsbekwaamheid, de kwaliteit van examinatoren en de rol die de BKE kan spelen bij het verbeteren van de toetskwaliteit. In duo's delen de deelnemers hun kennis en ervaringen over deze thema's (zie kader). Aan de hand van de gezamenlijke terugkoppeling leggen Van der Lei en Aalders de verbinding met het theoretisch kader van de kwaliteitspiramide van toetsing binnen een onderwijsorganisatie (zie de [hand-out](#)). Voor de piramide en de bijbehorende toetscyclus geldt het principe 'elke toets is zo sterk als de zwakste schakel'.

Extern gevalideerd BKE-traject

Vervolgens gaan de workshopleiders in op de ervaringen van de Hanzehogeschool met de BKE. De Hanzehogeschool is de enige hogeschool met een extern (door Fontys en Zuyd Hogeschool) gevalideerd BKE-traject, en toetst al haar 1.600 examinatoren. De BKE is vereist voor deelname aan de toets-

en examencommissie. Het BKE-traject ziet er als volgt uit. De examinatoren beginnen allemaal met een eigen toets. Ze ontvangen een werkboek met een leeg portfolio, een literatuurlijst en een checklist. Hierin moeten ze alle documenten verzamelen die relevant zijn bij de vorming van hun toets. Ze bestuderen de literatuur en reflecteren op hun eigen toets. Daarop volgt een criteriumgericht gesprek over het portfolio. Aan dit gesprek hangt een beoordeling.

De BKE-certificering zorgt ervoor dat het basisoniveau van examinatoren over de volle breedte van toetsing verbetert. Daarmee levert de certificering een relevante aanvulling op het professionele handelen van (ervaren) docent-examinatoren in het hoger onderwijs, stellen Van der Lei en Aalders. Examinatoren tonen hun toetsbekwaamheid in alle fasen van de toetscyclus. Ook voor de toetscommissie heeft de komst van de BKE, en van de senior-variant (SKE), positieve gevolgen: haar rol verandert van controleur naar gesprekspartner.

Sinds het BKE-traject op de Hanzehogeschool is opgestart, is de studenttevredenheid over toetsing toegenomen. Docenten die het BKE-certificaat hebben gehaald zijn ook enthousiast over het resultaat. Een aantal toets- en examencommissieleden heeft inmiddels ook een SKE-certificaat behaald.

Vliegwieleffect

De workshopdeelnemers geven aan benieuwd te zijn hoe het BKE-traject landt in de organisatie. Zelf stuiten zij regelmatig op weerstand, bijvoorbeeld bij oudere collega's die met al hun ervaring de noodzaak van een BKE niet inzien. Binnen de Hanzehogeschool heeft de scholing een soort vliegwieleffect, geven Van der Lei en Aalders aan. In eerste instantie is er veel energie in het BKE-traject gestoken. Naarmate meer do-

RELATIE MET VERDERE VERSTERKING

In het rapport benadrukt de inspectie het belang van toetsdeskundigheid. Verdere professionalisering van examinatoren is nodig. In deze workshop liet de Hanzehogeschool Groningen zien hoe zij het professionaliseringsproces aanpakt.

WAAR GAAT HET OM BIJ TOETSBEKWAAMHEID?

Toetsbekwaamheid draait volgens de deelnemers onder meer om:

- kennis van het toetsbeleid van de instelling;
- bewustzijn van de positie van de toets in het totale toetsplan;
- kennis van toetsvormen en de kundigheid om deze goed (en op het juiste moment) toe te passen (wanneer kies je bijvoorbeeld voor formatieve en summatieve toetsen?);
- inhoudelijke kennis van het gegeven vak;
- selectiviteit van de toets (valt degene die het niet begrijpt ook echt af?);
- een scherpe formulering van leerdoelen als fundament onder de toets;
- consistentie tussen onderwijs en toets;
- een toets die intern consistent is, duidelijke vragen bevat en taalkundig goed in elkaar steekt;
- intersubjectiviteit bij het opstellen en evalueren van een toets;
- een toets die niet (alleen) wordt gebruikt als afvalrace, maar bijvoorbeeld ook dient als middel om feedback te geven en zo meer leereffect te bereiken.

centen het traject doorlopen en hun enthousiasme delen, groeit de openheid, het onderlinge gesprek over toetsing en tot slot ook de wil en het enthousiasme bij anderen om de kwalificatie te behalen.

Geïnteresseerd in het BKE/SKE-traject van de Hanzehogeschool? Neem contact op met Remko van der Lei: r.r.van.der.lei@pl.hanze.nl.

Workshops

- Voorwoord
 - I Opening Monique Vogelzang
 - II Interview VSNU, VH, NRTO
 - III Boodschap van de minister
 - IV Interview ISO
 - V Workshops
 - VI Interview Hobéon, QANU, AeQui
 - VII Informatiemarkt
 - VIII Presentatie Jan Anthonie Bruijn
 - IX Paneldiscussie
 - X Slotwoord Monique Vogelzang
- Literatuur en links

V.12

MEER INFORMATIE:

Kalibraties Cito

Handreiking Cito

Kalibraties van eindwerkstukken in het hoger onderwijs

Marlies van Beek (Cito)

Intervisie draagt bij aan verdere professionalisering van examinatoren. Een vorm van intervisie is een kalibreersessie voor het beoordelen van eindwerkstukken of scripties. Het doel van zo'n sessie is om de betrouwbaarheid van de beoordeling te vergroten. In deze workshop liet Marlies van Beek, trainer/adviseur bij Cito, zien wat een kalibreersessie inhoudt.

Een kalibreersessie draait om verschillende vragen. Wat betekent het beoordelingscriterium precies? Wanneer is het oordeel (on)voldoende bij dit criterium? Welke toelichting hoort er eventueel bij het beoordelingscriterium? Van Beek laat met een oefening zien hoe je in een kalibreersessie antwoord kunt krijgen op deze vragen.

In het eindrapport van de expertgroep Protocol, die onderzoek deed naar een gezamenlijk protocol voor het beoordelen van (eind)werkstukken, is een handreiking voor kalibreersessies opgenomen.

RELATIE MET VERDERE VERSTERKING

In het rapport gaat de inspectie in op de taak van examencommissies om de kwaliteit van de tentaminering te borgen. Daarvoor is onder meer verdere professionalisering van examinatoren nodig. Deze workshop ging in op een specifieke vorm van professionalisering: kalibreersessies.

HOE ZIET EEN KALIBREERSESSIE ERUIT?

Een kalibreersessie kan als volgt worden ingericht:

1. Examinatoren beoordelen onafhankelijk van elkaar – op basis van het beoordelingsmodel – een eindwerkstuk of scriptie.
2. Tijdens de eerste bijeenkomst bespreken de examinatoren onder leiding van een toetsdeskundige de beoordelingen. Waar zitten de verschillen en overeenkomsten? Op basis hiervan wordt gezamenlijk een gemeenschappelijk referentiekader ontwikkeld. Zo nodig wordt het beoordelingsformulier en/of het beoordelingsproces verbeterd. Vervolgens beoordelen de examinatoren met het bijgestelde beoordelingsformulier onafhankelijk van elkaar opnieuw een eindwerkstuk of scriptie.
3. Na analyse van deze beoordelingen in een rapportage volgt een evaluatiebespreking, onder meer dat de traditionele autonomie van wetenschappers afneemt en dat zij ook verantwoording moeten afleggen voor (de resultaten van) het onderwijs dat zij geven en de toetsen die zij afnemen.

Verdere versterking

Workshops

- Voorwoord
- I Opening Monique Vogelzang
- II Interview VSNU, VH, NRTO
- III Boodschap van de minister
- IV Interview ISO
- V *Workshops*
- VI Interview Hobéon, QANU, AeQui
- VII Informatiemarkt
- VIII Presentatie Jan Anthonie Bruijn
- IX Paneldiscussie
- X Slotwoord Monique Vogelzang
- Literatuur en links

V.13

Workshops

- Voorwoord
 - I Opening Monique Vogelzang
 - II Interview VSNU, VH, NRTO
 - III Boodschap van de minister
 - IV Interview ISO
 - V Workshops
 - VI Interview Hobéon, QANU, AeQui
 - VII Informatiemarkt
 - VIII Presentatie Jan Anthonie Bruijn
 - IX Paneldiscussie
 - X Slotwoord Monique Vogelzang
- Literatuur en links

V.13

MEER INFORMATIE:

[Kamerbrief Verdere versterking](#)

[Wetsartikelen WHW](#)

[Kamerbrief flexibilisering](#)

[Adviesrapport flexibilisering](#)

[Presentatie workshop](#)

[Verdere versterking](#)

De interpretatie van de WHW en pilots flexibilisering in relatie tot de examencommissie

Patrick Leushuis en
Trees Ruijgrok (OCW)

Sinds 2010 is de positie van de examencommissie in de WHW aangescherpt. Maar voor examencommissies is niet altijd duidelijk hoe ze de wettelijke bepalingen moeten interpreteren. In deze workshop discussieerden Patrick Leushuis en Trees Ruijgrok, beiden senior beleidsmedewerker directie Hoger Onderwijs en Studiefinanciering bij OCW, met de deelnemers over enkele interpretatievragen. Daarnaast gingen ze in op twee andere belangrijk thema's voor examencommissies: de pilots flexibilisering en, in het verlengde daarvan, de experimenten vraagfinanciering.

Interpretatie WHW

In het rapport *Verdere versterking* komen enkele interpretatievragen van de wettelijke bepalingen aan de orde. Tijdens het eerste deel van de workshop wordt daarover gesproken.

Aanwijzing examiner intrekken?

Over de eerste vraag, 'Mag de aanwijzing van een examiner worden ingetrokken als hij zijn taak niet naar behoren vervult?', zijn de deelnemers snel uitgepraat. Het rapport *Verdere versterking* geeft zelf namelijk al antwoord: dat behoort tot de bevoegdheid van de examencommissie. De examiner moet wel eerst in de gelegenheid zijn gesteld zich te verbeteren.

Tentamen als ongeldig verklaren?

Een vraag die meer tijd vergt is: 'Mag de examencommissie een tentamen als ongeldig verklaren?'. Volgens Ruijgrok mag dit als er fraude of onregelmatigheden bij een of

meerdere studenten is geconstateerd. Maar toevallig volgde een van de deelnemers zojuist een workshop waar dezelfde vraag werd gesteld, en toen was het antwoord 'nee'. Een discussie volgt. Al snel wordt duidelijk dat de precieze omstandigheden van belang zijn voor de interpretatie. De examencommissie kan een tentamen ongeldig verklaren, maar kan niet het cijfer dat de examiner heeft toegekend vervangen door een ander cijfer. De beoordeling en het vaststellen van het resultaat van het tentamen zijn taken die de WHW bij de examiner heeft neergelegd. Daarvan mag met regels in de OER niet worden afgeweken.

Eigen onderzoek doen?

Een derde vraag luidt: 'Wat betekent de regel in de WHW dat de examencommissie na alle tentamens nog een door haar zelf te verrichten onderzoek mag doen?' Het gaat bij deze regel niet om een onderzoek naar de kwaliteit van de tentamens, maar om een onderzoek naar kennis, inzicht en vaardigheden van de student, legt Ruijgrok uit. Zo'n onderzoek moet in de OER als onderdeel van het examen worden genoemd. Het onderzoek geldt voor elke student en de vorm is voor elke student hetzelfde. Omdat het een examen is en geen tentamen, is vrijstelling daarvan niet mogelijk.

Eenduidigheid niet altijd mogelijk

De deelnemers stellen de vertegenwoordigers van het ministerie flink op de proef. Allerlei uitzonderingssituaties waarbij bestaande kaders en regels maximaal worden getest passeren de revue. Een voorbeeld: een student had als cijfer een één moeten krijgen voor een bepaald vak, maar door een computerstoring kreeg hij een zes.

>>

RELATIE MET VERDERE VERSTERKING

In het inspectieonderzoek geeft 94 procent van de examencommissies aan dat studenten geïnformeerd zijn over de taken, bevoegdheden en werkwijze van de examencommissie. Toch is de transparantie van de examencommissies vaak beperkt. Ook volgens de Landelijke Studenten Vakbond (LSVb) en het Interstedelijk Studenten Overleg (ISO) zijn studenten vaak onvoldoende op de hoogte. De LSVb deed hier een eigen onderzoek naar. Deze workshop belichtte dit thema vanuit het perspectief van de student.

**De examen-
commissie kan
een tentamen
ongeldig
verklaren, maar
niet het toege-
kende cijfer
aanpassen**

Verdere versterking

Workshops

- Voorwoord
- I Opening Monique Vogelzang
- II Interview VSNU, VH, NRTO
- III Boodschap van de minister
- IV Interview ISO
- V Workshops
- VI Interview Hobéon, QANU, AeQui
- VII Informatiemarkt
- VIII Presentatie Jan Anthonie Bruijn
- IX Paneldiscussie
- X Slotwoord Monique Vogelzang
- Literatuur en links

V.13

MEER INFORMATIE:

[Kamerbrief Verdere versterking](#)

[Wetsartikelen WHW](#)

[Kamerbrief flexibilisering](#)

[Adviesrapport flexibilisering](#)

[Presentatie workshop](#)

[Verdere versterking](#)

“Toetsing is en blijft mensenwerk”

>> Pas na negen maanden werd dit ontdekt. Hoe ga je hiermee om? Duidelijk is dat toetsing mensenwerk is en blijft, concludeert Ruijgrok. Lang niet altijd is het mogelijk een eenduidig antwoord te geven als zich hierbij vragen voordoen.

Pilots flexibilisering

Het tweede deel van de workshop staat in het teken van de pilots flexibilisering in het hoger onderwijs voor volwassenen en de experimenten vraagfinanciering. In de pilots flexibilisering wordt ruimte geboden om opleidingen flexibeler en aantrekkelijker vorm te geven. Het gaat om opleidingen voor deeltijd- en duaal onderwijs. De opleidingen kunnen trajecten op maat vormgeven door te werken met eenheden van leeruitkomsten in plaats van vastgelegde onderwijseenheden. Daarbij gaan ze uit van validering van wat studenten al kennen en kunnen, zodat trajecten verkort kunnen worden. Door daarnaast de werkplek te benutten als leerplek en door online leren te versterken, is het mogelijk om volwassenen efficiëntere opleidingen te bieden.

De reacties maken duidelijk dat er veel behoefte is om het onderwijs flexibeler in te richten. Veel afgevaardigden van hogescholen en universiteiten laten weten graag te willen deelnemen aan de pilots. Er wordt ook op gewezen dat deze ontwikkelingen niet alleen van belang zijn voor volwassenen, maar voor alle studenten in het hoger onderwijs. In het interview op de volgende pagina vertelt Leushuis wat de flexibilisering betekent voor examencommissies.

Experimenten vraagfinanciering

In de experimenten vraagfinanciering verloopt de bekostiging via vouchers voor studenten. Zij kunnen daarmee deelname aan (delen van) geaccrediteerde opleidingen inkopen, bij zowel publieke als private aanbieders. De experimenten hebben betrekking op geselecteerde opleidingen in de sectoren techniek, zorg en welzijn. Deze opleidingen mogen deelnemers werven en inschrijven voor gefaseerde, modulaire deelname aan geaccrediteerde opleidingen. De vestigingsplaatsbepalingen worden losgelaten, zodat instellingen de vrijheid hebben om het onderwijs ook op locatie te verzorgen.

Workshops

- Voorwoord
 - I Opening Monique Vogelzang
 - II Interview VSNU, VH, NRTO
 - III Boodschap van de minister
 - IV Interview ISO
 - V Workshops
 - VI Interview Hobéon, QANU, AeQui
 - VII Informatiemarkt
 - VIII Presentatie Jan Anthonie Bruijn
 - IX Paneldiscussie
 - X Slotwoord Monique Vogelzang
- Literatuur en links

V.13

MEER INFORMATIE:

[Kamerbrief Verdere versterking](#)

[Wetsartikelen WHW](#)

[Kamerbrief flexibilisering](#)

[Adviesrapport flexibilisering](#)

[Presentatie workshop](#)

[Verdere versterking](#)

“Leer van elkaar, zoek elkaar op, bevraag elkaar”

Interview Patrick Leushuis (OCW)

De leerwegaafhankelijke beoordeling die nu in pilots beproefd gaat worden, is een belangrijke vernieuwing. Wat betekent dit voor examencommissies?
“De ‘one size fits all’-benadering van één curriculum dat voor iedereen hetzelfde is, wordt in de pilots flexibilisering losgelaten. Binnen dezelfde opleiding kan een grote diversiteit aan flexibele trajecten ontstaan. Maar ondertussen moet wel worden gewaarborgd dat al die verschillende leerwegen leiden tot vergelijkbare leeruitkomsten en dat elk diploma staat waar het voor staat: het realiseren van de eindkwalificaties naar inhoud en niveau. Daarom wordt met leerwegaafhankelijke beoordeling gewerkt. Iedereen moet aan dezelfde eisen voldoen, ongeacht de leerroute. Examencommissies zullen richtlijnen moeten opstellen die passen bij het specifieke karakter van leerwegaafhankelijke beoordeling en bij de toets- en beoordelingsvormen die daarbij bruikbaar zijn. Vervolgens zullen ze moeten toezien op adequate hantering daarvan.”

Hoe krijgt dit in de praktijk vorm?

“In de workshop werden voorbeelden genoemd als voortgangstoetsing, portfolio-assessments en assessmentcenters, waar een aantal instellingen al wel ervaring mee heeft. De wijze waarop leeruitkomsten geformuleerd zijn is een cruciale succesfactor, ook voor de vormgeving van leerwegaafhankelijke beoordeling. Daarom ligt het voor de hand dat de examencommissie ook betrokken is bij het opstellen van richtlijnen en kaders voor het formuleren en vaststellen van die eenheden van leeruitkomsten.”

Een andere verandering is dat gewerkt gaat worden met validering van

resultaten die studenten buiten de opleiding hebben behaald. Welke taak hebben examencommissies hierin?

“Werkende volwassenen hebben vaak al relevante kennis, inzichten en vaardigheden opgedaan tijdens hun werk en bijvoorbeeld tijdens cursussen en trainingen. Het is de bedoeling dat die resultaten worden erkend en beloond met studiepunten, en dat de opleidingstrajecten zo worden vormgegeven dat mensen niet meer iets hoeven te leren wat ze al beheersen. Om de relevante resultaten te kunnen erkennen moeten goede valideringsprocedures en instrumenten worden gehanteerd, op basis van de geformuleerde leeruitkomsten van de opleiding. Examencommissies moeten vervolgens verantwoord het besluit kunnen nemen om studiepunten, of zelfs diploma's, toe te kennen als iemand aantoonbaar voldoet aan alle eisen op eindniveau. Dat besluit moeten ze onderbouwen en documenteren, zodat het transparant en herleidbaar is, en de examencommissies het kunnen verantwoorden.”

Hoe kunnen examencommissies met die nieuwe situaties omgaan?

“De pilots flexibilisering zullen worden ondersteund en gemonitord door de inspectie, de NVAO en het ministerie van OCW. Er komt bijvoorbeeld een handreiking met richtlijnen, tips en goede voorbeelden en dergelijke voor het werken met leeruitkomsten, leerwegaafhankelijke beoordeling, validering en het borgen van de kwaliteit van werkend leren. En er zullen uitwisselingsbijeenkomsten worden georganiseerd. Dat laatste is sowieso een goede tip: leer van elkaar, zoek elkaar op, kijk bij andere instellingen en opleidingen waar men al ervaring heeft op deze vlakken. Zoek goede voorbeelden op en ga met

Patrick Leushuis
Senior beleidsmedewerker
Directie Hoger Onderwijs en
Studiefinanciering, OCW

“Ga met collega's in gesprek over wat werkt en wat niet werkt”

collega's in gesprek over wat werkt en wat niet werkt. En bevraag elkaar als je tegen knelpunten, dilemma's en vraagstukken aanloopt in de ontwikkeling en uitvoering. Draag punten aan waarvan je denkt dat het goed is om daarover in gesprek te gaan met mensen van andere instellingen en instanties. Dat geldt niet alleen voor examencommissies, maar voor iedereen binnen de instelling die te maken heeft met de pilots flexibilisering.”

Verdere versterking

Workshops

	Voorwoord
I	Opening Monique Vogelzang
II	Interview VSNU, VH, NRTO
III	Boodschap van de minister
IV	Interview ISO
V	Workshops
VI	Interview Hobéon, QANU, AeQui
VII	Informatiemarkt
VIII	Presentatie Jan Anthonie Bruijn
IX	Paneldiscussie
X	Slotwoord Monique Vogelzang
	Literatuur en links

V.14

MEER INFORMATIE:

[Jurisprudentie](#)

[Wetsartikelen WHW](#)

[Presentatie workshop](#)

De examencommissie in de jurisprudentie van het College van Beroep voor het hoger onderwijs

Willem Beijk, Jan Neijenhof en Ben Olivier (CBHO)

Wat zijn nu precies de wettelijke bepalingen rond fraude? Hoe ga je als examencommissie om met verzoeken om schadevergoeding? Welke regels zijn er rond de samenstelling van de examencommissie? Aan de hand van de basisartikelen voor de examencommissie in de WHW maakte het College van Beroep voor het hoger onderwijs (CBHO) zijn jurisprudentie inzichtelijk.

Belangrijke onderwerpen die tijdens de workshop aan bod komen zijn de samenstelling van de examencommissie, de examencommissie als procespartij, en fraude en de behandeling daarvan door de examencommissie. Daarnaast wordt gesproken over de informele bezwaarprocedure: is dit nu wel of niet een gewenste praktijk? Verder gaan de workshopleiders in op de schadevergoedingsprocedure.

In een document met jurisprudentie over examencommissies is informatie te vinden over de volgende thema's:

1. De examencommissie als toezichthouder
2. De examencommissie en de examinator
3. De examencommissie en de vrijstellingen
4. De examencommissie en haar beslissingen
5. De examencommissie en de informele bezwaar-/beroepsprocedure
6. De examencommissie en de minnelijke schikking
7. De examencommissie en fraudeperikelen
8. De examencommissie en het Iudicium Abeundi (artikel 7.42a WHW)
9. De examencommissie als uitvoerder van het BNSA
10. De examencommissie als procespartij
11. De dwangsomprocedure
12. Schadevergoedingsprocedure (artikel 8:88 e.v. Awb)

RELATIE MET VERDERE VERSTERKING

Examencommissies worstelen met de interpretatie van sommige wettelijke bepalingen. Studenten kunnen tegen beslissingen van examencommissies in beroep bij het College van Beroep voor het hoger onderwijs. Het is van belang dat examencommissies op de hoogte zijn van de jurisprudentie. Daar ging deze workshop op in.

Workshops

- Voorwoord
- I Opening Monique Vogelzang
- II Interview VSNU, VH, NRTO
- III Boodschap van de minister
- IV Interview ISO
- V *Workshops*
- VI Interview Hobéon, QANU, AeQui
- VII Informatiemarkt
- VIII Presentatie Jan Anthonie Bruijn
- IX Paneldiscussie
- X Slotwoord Monique Vogelzang
- Literatuur en links

V.15+16

Workshops

- Voorwoord
 - I Opening Monique Vogelzang
 - II Interview VSNU, VH, NRTO
 - III Boodschap van de minister
 - IV Interview ISO
 - V *Workshops*
 - VI Interview Hobéon, QANU, AeQui
 - VII Informatiemarkt
 - VIII Presentatie Jan Anthonie Bruijn
 - IX Paneldiscussie
 - X Slotwoord Monique Vogelzang
- Literatuur en links

V.15+16

MEER INFORMATIE:

[Reglement ArtEZ](#)

[Handleiding ArtEZ](#)

[Aanwijzing examinatoren FHK](#)

[Format tentamen CM](#)

[Beoordeling AHK](#)

[Verslag workshop](#)

Valide en betrouwbaar toetsen in het kunstonderwijs

Ton Lamers, Marcel Doorduyn en Jackelien ter Burg (ArtEZ), René de Klein en Anton Neggers (Fontys Hogescholen) en Jan Wirken (Zuyd Hogeschool)

Tentaminering in het kunstonderwijs wijkt in een aantal opzichten af van die van andere opleidingen. In de kunsten zijn objectieve criteria niet zomaar te geven. Feedback is in de beoordeling vaak net zo belangrijk als het cijfer. Kunstopleidingen werken daarnaast veel met externe beoordelaars, die lang niet altijd een onderwijsbevoegdheid hebben. Hoe zorgen kunstopleidingen dan toch voor valide en betrouwbare toetsen? Drie instellingen deelden hun ervaringen op vier thema's.

Thema 1: Borging van het eindniveau (ArtEZ)

In de WHW staat dat de examencommissie op objectieve en deskundige wijze moet vaststellen of een student voldoet aan de voorwaarden die de onderwijs- en examenregeling stelt ten aanzien van kennis, inzicht en vaardigheden. Deze taak is ook opgenomen in het nieuwe accreditatiekader van de NVAO. Behalve om de noodzakelijke systeemchecks vraagt dit ook om een inhoudelijk oordeel. In het kunstonderwijs worden daarvoor vaak externe beoordelaars ingezet: mensen uit het werkveld die zicht hebben op de eisen die het werkveld aan kunstenaars en kunstdocenten stelt. Bovendien is het belangrijk dat docenten een gemeenschappelijk beeld creëren van het eindniveau en de beoordelingscriteria.>>

RELATIE MET VERDERE VERSTERKING

In het rapport gaat de inspectie in op de taak van examencommissies om de kwaliteit van de tentaminering te borgen. De inspectie beveelt aan dat examencommissies instellingsoverstijgend goede praktijken met elkaar delen. In deze twee workshops deden examencommissies in het kunstonderwijs dat.

Workshops

Voorwoord

- I Opening Monique Vogelzang
 - II Interview VSNU, VH, NRTO
 - III Boodschap van de minister
 - IV Interview ISO
 - V Workshops
 - VI Interview Hobéon, QANU, AeQui
 - VII Informatiemarkt
 - VIII Presentatie Jan Anthonie Bruijn
 - IX Paneldiscussie
 - X Slotwoord Monique Vogelzang
- Literatuur en links

V.15+16

MEER INFORMATIE:

[Reglement ArtEZ](#)

[Handleiding ArtEZ](#)

[Aanwijzing examinatoren FHK](#)

[Format tentamen CM](#)

[Beoordeling AHK](#)

[Verslag workshop](#)

De examencommissie speelt ook een rol bij de borging van de feedbackkwaliteit

>> Thema 2: Beoordelingssystematiek (Zuyd)

De kwaliteit van toetsing is in belangrijke mate afhankelijk van het toetsstelsel. Binnen een opleiding moeten het toetsbeleid, het toetsprogramma en de beoordelingsinstrumenten op elkaar zijn afgestemd. Een goed toetsstelsel voldoet aan de eisen van validiteit, betrouwbaarheid en transparantie. Voor veel kunst disciplines is het echter moeilijk om de juiste toetscriteria te beschrijven en te hanteren. Ook is het niet eenvoudig om de kwaliteit van het hele systeem te borgen, wat de examencommissie wel behoort te doen. Naast het beoordelen van studenten is het dus van belang om de kwaliteit van toetsen voortdurend te monitoren.

Thema 3: Kwaliteit van examinatoren (Fontys)

Volgens de wet wijst de examencommissie voor elke toets een of meer examinatoren aan. Een examiner kan ook een deskundige van buiten de instelling zijn. Voor het aanwijzen van examinatoren zijn criteria als vakdeskundigheid én toetsdeskundigheid, ervaring en kwaliteit bepalend. In het kunstonderwijs wordt veel gebruikgemaakt van docenten zonder onderwijsbevoegdheid, en van externe examinatoren. Het aanwijzen van examinatoren is een van de discretionaire bevoegdheden van de examencommissie, die zelfs boven de

bevoegdheden van het College van Bestuur in het kader van personeelsbeleid gaat. Dat betekent dat het advies van de examencommissie voor de instelling ook van belang is voor het wervings- en selectiebeleid en het professionaliseringsbeleid van de opleidingen.

Thema 4: Vastleggen van beoordelingen (ArtEZ)

Voor een kunststudent is feedback op zijn prestatie van essentieel belang voor zijn verdere ontwikkeling. Bovendien moet de beoordeling – de wijze waarop het cijfer tot stand is gekomen – voldoende inzichtelijk zijn voor zowel de student als voor anderen. Het verantwoord van je oordeel is een hele kunst. Om de feedback te verbeteren zijn peerreview en intervisie nuttige instrumenten. De examencommissie speelt ook een rol bij de borging van de feedbackkwaliteit.

Een uitgebreid verslag van de workshop is als bijlage opgenomen.

Verdere versterking

nader beschouwd 47

Workshops

- Voorwoord
 - I Opening Monique Vogelzang
 - II Interview VSNU, VH, NRTO
 - III Boodschap van de minister
 - IV Interview ISO
 - V Workshops
 - VI Interview Hobéon, QANU, AeQui
 - VII Informatiemarkt
 - VIII Presentatie Jan Anthonie Bruijn
 - IX Paneldiscussie
 - X Slotwoord Monique Vogelzang
- Literatuur en links

V.15+16

MEER INFORMATIE:

[Reglement ArtEZ](#)

[Handleiding ArtEZ](#)

[Aanwijzing examinatoren FHK](#)

[Format tentamen CM](#)

[Beoordeling AHK](#)

[Verslag workshop](#)

“We moeten een taal vinden om wat wij doen onder woorden te brengen”

Interview Ton Lamers (ArtEZ), Marcel Doorduyn (ArtEZ), Anton Neggers (Fontys Hogescholen) en Jan Wirken (Zuyd Hogeschool)

Hoe was het om zo met elkaar te overleggen?

Ton Lamers: “We waren het snel eens. De dingen waarover we spraken zijn voor alle deelnemers heel herkenbaar. Heel collegiaal!”

Anton Neggers: “We hadden een geanimeerd gesprek waarin we onze meningen uitwisselden. De intentie is hetzelfde. We merken dat er behoefte is aan samenwerking. Kunstinstituten denken vaak dat ze uniek zijn, maar door met elkaar te praten, kom je erachter dat iedereen tegen dezelfde dingen aanloopt.”

Marcel Doorduyn: “Dankzij deze sessie komen we erachter dat overall met hetzelfde bijtje wordt gehakt. Er zijn meer parallellen dan verschillen.”

Wat was jullie belangrijkste boodschap?

Neggers: “Een deelnemer maakte een heel belangrijke opmerking, namelijk dat je in het kunstonderwijs je ego moet thuislaten tijdens beoordelingen. Het gaat er niet om wat jij als individu vindt, maar dat je samenwerkt en functioneert in een context van een hogeschool.”

Doorduyn: “Ik vind het heel belangrijk dat we samenwerken en van elkaar leren. Dat we een taal vinden om dat wat wij doen onder woorden te brengen.”

Jan Wirken: “Je moet het zien als een eerste stap in een samenwerking tussen examencommissies in het kunstonderwijs. Deze samenwerking is bedoeld om elkaar te inspireren en transparant te zijn.”

Workshops

- Voorwoord
- I Opening Monique Vogelzang
- II Interview VSNU, VH, NRTO
- III Boodschap van de minister
- IV Interview ISO
- V *Workshops*
- VI Interview Hobéon, QANU, AeQui
- VII Informatiemarkt
- VIII Presentatie Jan Anthonie Bruijn
- IX Paneldiscussie
- X Slotwoord Monique Vogelzang
- Literatuur en links

V.15+16

Workshops

- Voorwoord
 - I Opening Monique Vogelzang
 - II Interview VSNU, VH, NRTO
 - III Boodschap van de minister
 - IV Interview ISO
 - V *Workshops*
 - VI Interview Hobéon, QANU, AeQui
 - VII Informatiemarkt
 - VIII Presentatie Jan Anthonie Bruijn
 - IX Paneldiscussie
 - X Slotwoord Monique Vogelzang
- Literatuur en links

V

“We vragen studenten een afstudeervoorstel te schrijven waarin ze zelf afstudeercriteria formuleren. Wat wil de student zelf bereiken? Naast de algemene criteria spelen deze persoonlijke afstudeercriteria ook mee in de beoordeling. Studenten moeten namelijk zelf aangeven welk niveau zij willen bereiken.”

Robert von der Nahmer
*Voorzitter examencommissie
Rotterdamse Academie van
Bouwkunst*

“Externe deskundigen mogen tijdens het beoordelen van het eind-examen van de studenten niet langer dan twee jaar meedoen. Dit doen we om een frisse blik van de externe deskundige te behouden en te veel binding te voorkomen.”

Cornelia Steenmeijer
*Lid centrale examencommissie
Academie Minerva,
Hanzehogeschool Groningen*

Workshops

- Voorwoord
- I Opening Monique Vogelzang
- II Interview VSNU, VH, NRTO
- III Boodschap van de minister
- IV Interview ISO
- V Workshops
- VI Interview Hobéon, QANU, AeQui
- VII Informatiemarkt
- VIII Presentatie Jan Anthonie Bruijn
- IX Paneldiscussie
- X Slotwoord Monique Vogelzang
- Literatuur en links

V.17

MEER INFORMATIE:

[Referentiemodel Toetsen](#)

[Artikel eigen toets](#)

[Artikel doofheid](#)

[Artikel dyslexie](#)

[Film Casper](#)

[Gedicht](#)

[Presentatie workshop](#)

[Hand-out workshop](#)

Toetsen, niet minder maar anders

Lex Jansen (Expertisecentrum handicap + studie)

Zo'n 10 procent van alle studenten in het hoger onderwijs ondervindt bij het studeren hinder van een functiebeperking of chronische ziekte, zoals dyslexie, AD(H)D, een stoornis in het autistisch spectrum of de ziekte van Crohn. Deze studenten hebben recht op aanpassingen, zo is wettelijk vastgelegd. Examencommissies hebben de plicht om in die aanpassingen te voorzien. Het gaat dan om aanpassingen aan de omstandigheden én aan de toetsvorm. Lex Jansen liet zien hoe de toetsvorm kan worden aangepast, zonder dat dit ten koste gaat van de betrouwbaarheid en validiteit.

Veel studenten met een functiebeperking of chronische ziekte hebben moeite met het maken van de toetsen die de opleiding aanbiedt. Niet vanwege een gebrek aan kennis of vaardigheden, maar vanwege de toetsvorm of de omstandigheden waaronder getoetst wordt. Om het probleem te illus-

treren toont Jansen een korte film die het Expertisecentrum handicap + studie heeft laten maken. Hierin vertelt Casper, een student met het syndroom van Asperger, dat hij moeite heeft met de interpretatie van multiplechoicevragen.

In de Wet gelijke behandeling op grond van handicap of chronische ziekte (Wgbh/cz) is vastgelegd dat studenten met een functiebeperking of chronische ziekte recht hebben op aanpassingen. Aanpassingen aan de omstandigheden komen al voor: studenten mogen soms 'apart' zitten of krijgen meer tijd om de toets te maken. Maar van aanpassingen aan de vorm is maar sporadisch sprake. De angst bestaat dat dan de betrouwbaarheid of validiteit van de toets onder druk komt te staan. Deze angst is ongegrond, betoogt Jansen. Met het referentiemodel van handicap + studie kunnen examencommissies bepalen of een alternatieve toets volwaardig is en of er niet is ingeboet aan kwaliteit. Ook geeft het model suggesties voor het proces van toekenning en uitvoering van alternatieve toetsing binnen de onderwijsinstelling.

RELATIE MET VERDERE VERSTERKING

In het rapport gaat de inspectie in op de taak van de examencommissie om beslissingen te nemen over individuele studenten. Ook het aanpassen van toetsen voor studenten met een functiebeperking hoort daarbij, maar dit kost examencommissies vaak veel tijd. In deze workshop presenteerde het Expertisecentrum handicap + studie een referentiemodel dat daarbij kan helpen.

“Aanpassingen aan de toetsvorm komen nauwelijks voor. De angst daarvoor is ongegrond”

Verdere versterking

Workshops

- Voorwoord
- I Opening Monique Vogelzang
- II Interview VSNU, VH, NRTO
- III Boodschap van de minister
- IV Interview ISO
- V *Workshops*
- VI Interview Hobéon, QANU, AeQui
- VII Informatiemarkt
- VIII Presentatie Jan Anthonie Bruijn
- IX Paneldiscussie
- X Slotwoord Monique Vogelzang
- Literatuur en links

V

Workshops

- Voorwoord
- I Opening Monique Vogelzang
- II Interview VSNU, VH, NRTO
- III Boodschap van de minister
- IV Interview ISO
- V Workshops
- VI Interview Hobéon, QANU, AeQui
- VII Informatiemarkt
- VIII Presentatie Jan Anthonie Bruijn
- IX Paneldiscussie
- X Slotwoord Monique Vogelzang
- Literatuur en links

V.18

MEER INFORMATIE:

[Fraudetool](#)

[Fraudebeleid](#)

[Verdere versterking](#)

Van fraudepraktijk naar fraudebeleid

Ludo van Meeuwen (TU/e) en Arie de Wild (Hogeschool Rotterdam)

De examencommissie dient de kwaliteit van de toetsing te borgen. Daar hoort ook een gedeelde verantwoordelijkheid voor fraudepreventie bij. Maar hoe spoor je fraudegevallen op? En wat kun je doen om fraude te voorkomen? Ludo van Meeuwen, adviseur Toetsen en Beoordelen aan de TU Eindhoven, en Arie de Wild, lector Gedragseconomie aan de Hogeschool Rotterdam, gaven handvatten voor een integraal fraudebeleid. Ook presenteerden ze een tool waarmee examencommissies verborgen feiten rondom fraude boven tafel kunnen krijgen.

Zowel Van Meeuwen als De Wild heeft zich recent beziggehouden met het thema fraude. De TU/e vatte de afgelopen tijd haar fraudebeleid samen in een nieuw document dat fraude integraal benadert. Met een nieuwe onderzoeksmethode heeft de Hogeschool Rotterdam in 2014 een lijst van verborgen feiten rondom fraude geïdentificeerd. Het doel van beide onderwijsinstellingen is om in control te blijven als het gaat om het integer behalen van diploma's.

Ernstige fraude: wat en waarom?

Allereerst is het van belang om te bepalen wat je onder ernstige fraude verstaat. Een aantal voorbeelden die tijdens de workshop naar voren komen zijn opzettelijke fraude, identiteitsfraude, geheel plagiaat, het vervalsen van onderzoeksdata, fraude tijdens inzage en recidive van fraude. Een belangrijke vraag is vervolgens: waarom frauderen studenten? Er zijn drie hoofdredenen, zo wordt geconcludeerd: (studie)druk, gelegenheid en rationalisatie. Studiedruk ontstaat meestal door externe factoren, en is daarmee

minder goed te beïnvloeden via een fraudebeleid. De workshop spitst zich daarom toe op de laatste twee redenen. Wat kun je als examencommissie doen om gelegenheid en rationalisatie te verminderen?

Integraal fraudebeleid

Van Meeuwen onderscheidt vier belangrijke stappen om een integraal fraudebeleid te structureren: informeren, voorkomen, detecteren en sancties opleggen (zie kader). De examencommissie staat in haar kracht als ze alle vier de stappen van fraudebestrijding borgt, betoogt Van Meeuwen. Als het initiatief niet vanuit de lijn komt of als het beleid achterloopt op de realiteit, moet de examencommissie het initiatief zelf nemen.

Een aandachtspunt binnen het fraudebeleid is dat ook docenten een rol kunnen spelen bij fraude. Zo zijn er voorbeelden van docenten die de exacte inhoud van een tentamen vooraf vrijgeven, plagiaatcontrole nalaten of niet-gemaakt werk becijferen. Ook zijn er verhalen van slapende surveillanten bekend. Mogelijke oplossingen voor deze problemen zijn een examencommissie die steekproefsgewijs aanwezig is bij examens, een extra surveillant die de surveillant controleert, en examens digitaal inleveren zodat plagiaatcontrole direct plaatsvindt.

Verborgen feiten

Het is opmerkelijk dat er soms geen of slechts weinig fraudegevallen bekend zijn bij grote aantallen studenten, zo wordt geconstateerd in het rapport *Verdere versterking*. Dat betekent echter niet dat er niet gefraudeerd wordt. Daarom, stelt Arie de Wild, is het belangrijk dat examencommissies verborgen feiten rond fraude boven tafel krijgen. Maar hoe krijg je dit voor elkaar? De Wild schetst een pragmatische >>

RELATIE MET VERDERE VERSTERKING

Het rapport beschrijft dat alle examencommissies sancties opleggen als er fraude is geconstateerd. De borging van de fraudemaatregelen is echter vaak beperkt. Daarmee bestaat het risico dat fraude niet altijd (tijdig) wordt ontdekt. In deze workshop lieten twee onderwijsinstellingen zien wat zij doen om in control te blijven op dit gebied, en welke rol de examencommissie daarin heeft.

Workshops

	Voorwoord
I	Opening Monique Vogelzang
II	Interview VSNU, VH, NRT0
III	Boodschap van de minister
IV	Interview ISO
V	Workshops
VI	Interview Hobéon, QANU, AeQui
VII	Informatiemarkt
VIII	Presentatie Jan Anthonie Bruijn
IX	Paneldiscussie
X	Slotwoord Monique Vogelzang
	Literatuur en links

V.18

MEER INFORMATIE:

[Fraudetool](#)

[Fraudebeleid](#)

[Verdere versterking](#)

>> aanpak. Verborgen feiten rondom fraude zijn vaak al bekend bij studenten, maar niet bij het bestuur, het management en het docententeam. Een informeel gesprek tussen studenten onderling helpt ze te verzamelen. Omzeil de hiërarchie, zorg voor een bekende omgeving en vermijd directe vastlegging. Achteraf praten en notuleren werkt beter. Als de sfeer goed is, kun je vervolgens vragen stellen om de verborgen feiten naar boven te krijgen. Vraag niet direct naar fraude maar stel algemene vragen, zoals: “Waar maak je je binnen onze instelling zorgen om?”, of “Waar zou jij je voor schamen als het uitkomt?” Als er sprake is van fraude binnen een instelling, zal een deel van de studenten zelf fraudevoorvallen aankaarten. Het is daarbij belangrijk dat je oprecht met mensen blijft omgaan. Deze methode vereist dat je jezelf kritisch blijft afvragen hoe de verkregen input mag worden gebruikt.

Tool voor fraudebestrijding

Examencommissies moeten handelen vanuit een reëel beeld van de fraudepraktijken binnen hun instelling. De [fraudetool](#) kan examencommissies helpen om inzicht in de praktijk van fraude te krijgen en hun verantwoordelijkheid voor fraudebestrijding vorm te geven.

DE VIER STAPPEN VAN EEN INTEGRAAL FRAUDEBELEID

1. Informeer de student goed over wat is toegestaan. Daardoor wordt het lastiger om fraude achteraf te rechtvaardigen. Deze stap is dus vooral gericht op de aanpak van rationalisatie. Wijs – zeker universitaire – studenten er ook op dat fraude niet past bij hun opleiding. Van toekomstige wetenschappers wordt immers verwacht dat ze betrouwbaar met vertrouwelijke informatie kunnen omgaan.
2. Voorkom fraude. Als het bijvoorbeeld bekend is dat twee studenten bij elkaar afkijken, dienen deze uit elkaar te worden gehaald. Zorg dat frauderen niet makkelijk is door de pakkans groot te maken. Met deze stap wordt de gelegenheid tot fraude verkleind.
3. Detecteer fraude. Zorg bijvoorbeeld dat er professioneel wordt toegezien op de afname van tentamens, zodat het duidelijk is welke student fraudeert. Hierbij is de rol van de surveillant erg belangrijk.
4. Leg sancties op aan fraudeurs. Houd hierbij goed de procedures in het oog. Streef naar uniforme sancties.

Studiedruk, gelegenheid en rationalisatie zijn de belangrijkste oorzaken van fraude

Verdere versterking

	Voorwoord
I	Opening Monique Vogelzang
II	Interview VSNU, VH, NRTO
III	Boodschap van de minister
IV	Interview ISO
V	Workshops
VI	Interview Hobéon, QANU, AeQui
VII	Informatiemarkt
VIII	Presentatie Jan Anthonie Bruijn
IX	Paneldiscussie
X	Slotwoord Monique Vogelzang
	Literatuur en links

MEER INFORMATIE:

[Format jaarverslag BFL](#)

[Examencommissies BFL](#)

[Toetscommissies BFL](#)

[Verdere versterking](#)

De examencommissie in relatie met het management en het bestuur: een ‘dynamische’ relatie

Jan Wiss (Inholland)

Examencommissies horen vanuit een onafhankelijke positie hun werk te kunnen doen. In de praktijk lopen ze daarbij tegen een aantal problemen aan, die deels terug te voeren zijn op de relatie met het management en het bestuur. Jan Wiss, adviseur Juridische Zaken bij hogeschool Inholland, schetste de problemen én ging met leden van examencommissies op zoek naar mogelijke oplossingen.

Op grond van de WHW hebben examencommissies een onafhankelijke positie om de ho-waardigheid van een getuigschrift te garanderen. Tegelijkertijd is de examencommissie ook onderdeel van de organisatie en heeft ze een relatie met het management en het bestuur. Vanuit die relatie heeft ze andere verantwoordelijkheden, die kunnen botsen met haar onafhankelijke positie. De verhoudingen met het management en het bestuur zijn dan ook niet altijd even goed, zo geven meerdere leden van examencommissies tijdens de workshop aan. De verschillende belangen kunnen zorgen voor gespannen verhoudingen. Het is zaak dat managers en examencommissies, ook als de relatie onder druk staat, het gezamenlijke belang niet uit het oog verliezen: de kwaliteit, de betrouwbaarheid en de reputatie van de instelling, met als belangrijk sluitstuk de waarde van het diploma.

Onvoldoende facilitering

Een tweede probleem, dat al jaren wordt genoemd, is de facilitering aan leden van examencommissies. De minister en de inspectie constateren het in *Verdere versterking* opnieuw en leggen de verantwoordelijkheid hiervoor bij de instellingen. Maar bij de instellingen spelen weer andere belangen, waardoor het probleem van de facilitering onopgelost blijft. Het gevolg is dat examencommissieleden, die hun taken vaak combineren met andere drukke werkzaamheden als docent, het werk voor de examencommissie vaak laten liggen. Hierdoor nemen de risico's weer toe. De workshopdeelnemers stellen voor om de normen voor de facilitering (het aantal uren voor de voorzitter, de secretaris en de leden van examencommissies) expliciet vast te leggen en mee te geven aan de instellingen, die de normen vervolgens opnemen in de faciliteitenregelingen.

Aanvullend wordt voorgesteld dat per instelling enkele personen voor 100 procent worden vrijgemaakt voor het werk in en voor examencommissies. Vanuit deze functie kunnen zij ook optreden als extern lid van andere examencommissies binnen de instelling. Ook hiervoor dienen de faciliteiten toereikend te zijn om dit mogelijk te maken. Wellicht iets voor de politieke agenda?

RELATIE MET VERDERE VERSTERKING

In het rapport beveelt de inspectie aan dat alle betrokkenen binnen een instelling gezamenlijk zorgen voor een heldere, transparante positionering van de examencommissies. De relatie tussen de examencommissie en het management en bestuur kan hierbij in de praktijk een complicerende factor zijn. Deze workshop behandelde de spanningen en problemen die kunnen ontstaan rondom de positionering van de examencommissie.

DIGITALE TOOL VOOR AFHANDELING VERZOEKEN

Inholland heeft een digitale tool ontwikkeld waarmee examencommissies alle verzoeken van studenten digitaal kunnen afhandelen. Het examencommissie-registratiesysteem (ECSR) helpt de examencommissies om uit het knelpunt van krappe facilitering te komen. Studenten kunnen hun verzoek digitaal invoeren via een portal, waarna het verzoek automatisch terechtkomt bij de betreffende ambtelijk secretaris. Ook de vervolgstappen zijn geautomatiseerd. ECSR werkt binnen Inholland nu een jaar naar volle tevredenheid en bespaart examencommissies tot 60 procent in de tijd voor de afhandeling van verzoeken.

Neem voor meer informatie contact op met Jan Wiss: Jan.Wiss@inholland.nl.

Workshops

- Voorwoord
- I Opening Monique Vogelzang
- II Interview VSNU, VH, NRTO
- III Boodschap van de minister
- IV Interview ISO
- V Workshops
- VI Interview Hobéon, QANU, AeQui
- VII Informatiemarkt
- VIII Presentatie Jan Anthonie Bruijn
- IX Paneldiscussie
- X Slotwoord Monique Vogelzang
- Literatuur en links

V.20

MEER INFORMATIE:

[Essay Frans de Vijlder](#)

[Artikel Frans de Vijlder](#)

Dilemma's in het werk van examencommissies

Frans de Vijlder (HAN)

Examencommissies hebben een grote verantwoordelijkheid. Sinds de invoering van de Wet versterking besturing hebben ze, explicieter dan voorheen, de taak om de kwaliteit van de examens en tentamens te borgen. Hoe kunnen zij die verantwoordelijkheid waarmaken, en hoe verhouden ze zich hierbij tot het bestuur en het management? Waar lopen ze in de praktijk tegenaan? Lector Goed Bestuur en Innovatiedynamiek Frans de Vijlder zette de dilemma's op een rij.

Het uitgangspunt bij de invoering van de Wet versterking besturing is dat examencommissies in het hoger onderwijs dankzij de zogeheten professionals governance hun belangrijke rol adequaat kunnen vervullen. Netwerkvorming en onderlinge uitwisseling van kennis zijn daarbij sleutelbegrippen. De zoektocht naar een juiste invulling van hun rol is een cyclisch leerproces voor de examencommissies, betoogt De Vijlder. Kenniscirculatie is daarbij cruciaal.

RELATIE MET VERDERE VERSTERKING

In het rapport beveelt de inspectie aan dat alle betrokkenen binnen een instelling gezamenlijk zorgen voor een heldere, transparante positionering van de examencommissies. In de praktijk is dat niet altijd even eenvoudig. Deze workshop ging in op de dilemma's waar examencommissies mee te maken hebben.

Workshops

Voorwoord

- I Opening Monique Vogelzang
 - II Interview VSNU, VH, NRTO
 - III Boodschap van de minister
 - IV Interview ISO
 - V *Workshops*
 - VI Interview Hobéon, QANU, AeQui
 - VII Informatiemarkt
 - VIII Presentatie Jan Anthonie Bruijn
 - IX Paneldiscussie
 - X Slotwoord Monique Vogelzang
- Literatuur en links

V

“Netwerken is misschien wel mijn voornaamste doel vandaag, maar ik wil ook het laatste nieuws horen en prioriteiten stellen voor onze examencommissie. Wat is nu het landelijke niveau? Waar gaat het om? Daar wil ik onze commissie aan spiegelen. Het belangrijkste voor mij is hoe collega’s uit hbo en wo richtlijnen voor constructie, opname en vaststellen van de uitslagen regelen. Dat is bij ons een knelpunt. We zijn aan het kijken welke good practices er zijn en hoe we zelf verder moeten. Een ander belangrijk onderwerp is de rol van de examencommissie binnen de organisatie, met name ten opzichte van het bestuur. Waar ligt de grens tussen onze en hun verantwoordelijkheden?”

Elissaveta Radulova
Lid examencommissie
Universiteit Maastricht

Workshops

- Voorwoord
 - I Opening Monique Vogelzang
 - II Interview VSNU, VH, NRTO
 - III Boodschap van de minister
 - IV Interview ISO
 - V Workshops
 - VI Interview Hobéon, QANU, AeQui
 - VII Informatiemarkt
 - VIII Presentatie Jan Anthonie Bruijn
 - IX Paneldiscussie
 - X Slotwoord Monique Vogelzang
- Literatuur en links

V.21

MEER INFORMATIE:

[Good practices](#)

[Verantwoord toetsen](#)

[Verdere versterking](#)

[Notities workshop](#)

[Presentatie workshop](#)

Hogeschool en universiteit: leer van elkaar!

Susan Voogd (VU)

In **Verdere versterking** geven examencommissies aan graag van elkaar te leren en good practices te willen delen. Kennisdeling veronderstelt dat de verschillende partijen van elkaar weten waar ze het over hebben en dat de definities eenduidig zijn. In haar workshop wees Susan Voogd de deelnemers op details waar ze binnen hun eigen instelling helderheid over moeten geven of rekening mee moeten houden. Voogd is toetsdeskundige en is verbonden aan de VU als voorzitter van de examencommissie HGZO-opleidingen.

De moeilijkheden die ontstaan als de definities niet eenduidig zijn, licht Voogd toe aan de hand van het woord 'examinator'. De WHW en het rapport Verantwoord toetsen en beslissen in het hoger onderwijs hanteren een verschillende definitie. Dat maakt het noodzakelijk om in het beleid van de opleiding goed uit te leggen wat men onder de term 'examinator' verstaat. Welke definitie je hanteert, heeft namelijk consequenties voor onder meer de examinatoren en de manier waarop de toetsorganisatie wordt vormgegeven. De kwestie roept verschillende vragen op. Mogen er bijvoorbeeld verschillende examinatoren bij één toets aangewezen worden? Is het helder wat er onder toetsafname wordt verstaan? Welke eisen stellen we bij het aanwijzen van examinatoren en kunnen externen ook examiner zijn?

Voogd benadrukt dat examencommissies het al heel goed doen: ze toetsen en verbeteren samen, zowel binnen als buiten de instelling. Om de kwaliteit te waarborgen, adviseert Voogd om samen te toetsen, elkaar constant feedback te geven en de

feedback op papier vast te leggen: zo zorg je samen voor de ontwikkeling van toetsexpertise. Hogescholen en universiteiten kunnen daarbij veel van elkaar leren. De belangrijkste conclusie van de workshop is dat zowel in de lijn van het management als bij de examencommissie voldoende toetsexpertise nodig is. Daar voegt Voogd aan toe: "Laat je inspireren door anderen. Test hoe zij erover denken."

RELATIE MET VERDERE VERSTERKING

In het rapport beveelt de inspectie de instellingen aan om gezamenlijk tot kennisdeling te komen. In deze workshop werden good practices getoond bij de conclusies uit het rapport. Ook werden de deelnemers uitgedaagd kennis te delen.

Workshops

- Voorwoord
- I Opening Monique Vogelzang
- II Interview VSNU, VH, NRTO
- III Boodschap van de minister
- IV Interview ISO
- V *Workshops*
- VI Interview Hobéon, QANU, AeQui
- VII Informatiemarkt
- VIII Presentatie Jan Anthonie Bruijn
- IX Paneldiscussie
- X Slotwoord Monique Vogelzang
- Literatuur en links

V.21

MEER INFORMATIE:

[Good practices](#)

[Verantwoord toetsen](#)

[Verdere versterking](#)

[Notities workshop](#)

[Presentatie workshop](#)

“Ik vond het belangrijk om tijdens de workshop te horen hoe het binnen andere instellingen gaat. Het is goed om je eigen good practices te toetsen aan die van anderen. Het was interessant om verschillen en overeenkomsten te horen tussen hbo en wo. Ik dacht dat de verschillen tussen hbo en wo enorm zouden zijn, maar dat viel best mee en dat is nuttig om te horen.”

Elly Holthuisen

UMC Utrecht, Universiteit Utrecht

“Ik hoorde tijdens de workshop heel veel goede ideeën. Wat ik vooral inspirerend vond, waren de verhalen over de korte lijnen in sommige hbo-instellingen. Ik vond de presentatie erg helder en interessant om de verschillen tussen hbo- en wo-onderwijs te horen. Op de Universiteit Twente hebben we heel veel studenten. We richten ons veel op internationale studenten. Vooral voor deze groep is de zichtbaarheid van de kwaliteit van toetsing belangrijk.”

Hèla Klaczynski

*Secretaris examencommissie
Universiteit Twente*

Verdere versterking

Workshops

- Voorwoord
- I Opening Monique Vogelzang
- II Interview VSNU, VH, NRTO
- III Boodschap van de minister
- IV Interview ISO
- V Workshops
- VI Interview Hobéon, QANU, AeQui
- VII Informatiemarkt
- VIII Presentatie Jan Anthonie Bruijn
- IX Paneldiscussie
- X Slotwoord Monique Vogelzang
- Literatuur en links

V.22

MEER INFORMATIE:

[Interview Looijenga e.a.](#)

[Presentatie Looijenga](#)

[Presentatie Minnema](#)

[Presentatie Van Stokkum](#)

Toetsing en beoordeling en de beperkte opleidingsbeoordeling

Sietze Looijenga (QANU), Hester Minnema (Universiteit Leiden) en Ivo van Stokkum (Vrije Universiteit)

Visitatiepanels spreken tijdens hun bezoek aan een instelling altijd met de examencommissie. Hoe pakken panels zo'n bezoek aan? Wat zijn de ervaringen met examencommissies? En hoe kunnen visitatiepanels bijdragen aan een beter functionerende examencommissie? Op die vragen ging Sietze Looijenga, directeur van evaluatiebureau QANU, in deze workshop in. QANU verzorgt visitaties in het wetenschappelijk onderwijs. Hester Minnema en Ivo van Stokkum lichtten een good practice bij hun universiteit toe.

Tijdens een visitatie richten panels zich meer op de opbrengsten van de werkzaamheden van een examencommissie dan op de vraag of een examencommissie in alle opzichten haar wettelijke taken adequaat uitvoert, zegt Looijenga. Pas als een panel kritisch is over de kwaliteit van toetsen of eindwerken, verdiept het zich in de manier waarop de beoordeling daarvan tot stand is gekomen. Daarbij gaat het over procedures en richtlijnen die formeel door de examencommissie zijn vastgesteld en, in het verlengde daarvan, over het functioneren van de examencommissie zelf. Visitatiepanels die een beperkte opleidingsbeoordeling uitvoeren, kunnen op deze manier veel invloed uitoefenen op de kwaliteit en de borging van toetsing en beoordeling.

RUG en UL: sterk verbeterd

Bijna alle 'onvoldoendes' die visitatiepanels tot nu toe hebben gegeven, hadden betrekking op de derde standaard uit het vorige accreditatiekader van de NVAO (waarin zowel het systeem van toetsing als het gerealiseerd niveau was ondergebracht). Opleidingen

blijken goed in staat te zijn om adequaat te reageren op een onvoldoende, geeft Looijenga aan. Hij noemt voorbeelden van opleidingen die de kritische opmerkingen van een visitatiepanel hebben aangegrepen om hun systeem van toetsing en beoordeling te verbeteren, en daarmee hun kwaliteit een stevige impuls te geven. Naar aanleiding van het oordeel over de opleidingen Scheikunde heeft de Faculteit Wiskunde en Natuurwetenschappen van de Rijksuniversiteit Groningen bijvoorbeeld haar systeem van toetsing en beoordeling ingrijpend aangepast. De opleidingen Scheikunde zijn inmiddels alsnog positief beoordeeld.

Een ander voorbeeld is de bacheloropleiding Criminologie aan de Universiteit Leiden. Hester Minnema, onderwijsmanager van de Faculteit der Rechtsgeleerdheid van de UL, vertelt over haar ervaringen. Bij Criminologie luidde het oordeel van het visitatiepanel dat de bachelorscriptie onder de maat was. De examencommissie functioneerde weliswaar goed, maar was nog bezig om inhoud te geven aan haar nieuwe wettelijke verantwoordelijkheden. Het panel beval aan om een planning te maken voor een stapsgewijze implementatie van de verzwaarde taak. In het hersteltraject dat volgde besteedde de opleiding hier expliciet aandacht aan. Zo werd gezorgd voor verdere professionalisering van de examencommissieleden – door opleiding en selectie – en voor intensivering van de kwaliteitszorg via de facultaire examencommissie. Het resultaat: in het definitieve besluit van de NVAO ontving de opleiding het oordeel 'goed' in plaats van 'onvoldoende' voor standaard 3.

RELATIE MET VERDERE VERSTERKING

In het rapport constateert de inspectie dat de NVAO-besluiten en de onderliggende bevindingen in visitatierapporten goed aansluiten bij de resultaten van het onderzoek. Bij vrijwel alle opleidingen die in een herstelperiode zitten worden er problemen genoemd met de examencommissies. Deze workshop ging over de manier waarop in visitaties wordt gekeken naar toetsing in het algemeen en examencommissies in het bijzonder, en liet zien dat visitatiepanels veel invloed kunnen hebben op het functioneren van een examencommissie.

Workshops

- Voorwoord
 - I Opening Monique Vogelzang
 - II Interview VSNU, VH, NRTO
 - III Boodschap van de minister
 - IV Interview ISO
 - V Workshops
 - VI Interview Hobéon, QANU, AeQui
 - VII Informatiemarkt
 - VIII Presentatie Jan Anthonie Bruijn
 - IX Paneldiscussie
 - X Slotwoord Monique Vogelzang
- Literatuur en links

V.22

MEER INFORMATIE:

[Interview Looijenga e.a.](#)

[Presentatie Looijenga](#)

[Presentatie Minnema](#)

[Presentatie Van Stokkum](#)

VU: onderscheidende examencommissie

De Faculteit der Exacte Wetenschappen van de Vrije Universiteit onderscheidde zich bij de visitatie volgens Looijenga al direct in positieve zin, onder meer door de borging van de kwaliteit van toetsing en beoordeling. De facultaire examencommissie speelde daarbij een belangrijke rol. Ivo van Stokkum, behalve docent ook lid van (onder meer) deze examencommissie, licht de gang van zaken toe.

Allereerst beschrijft Van Stokkum de voordelen van één facultaire examencommissie in plaats van vele afzonderlijke commissies. Zo noemt hij de flexibiliteit die dit biedt, de mogelijkheid om gebruik te maken van elkaars expertise en het praktische voordeel dat er maar één jaarverslag gepubliceerd hoeft te worden. Vervolgens legt hij uit hoe de kwaliteit van de tentamens en examens wordt

geborgd. Elk vak heeft een tweede docent die medeverantwoordelijk is voor de toetsen, eindwerkstukken worden door twee onafhankelijke stafleden beoordeeld en voor elke toets is een plagiaatcheck verplicht. Bij toetsen waar opvallende resultaten zijn behaald of die vorig jaar problematisch waren, voert de toetscommissie, een subcommissie van de examencommissie, een onderzoek uit.

Ter illustratie bespreekt Van Stokkum een casus waarbij de toetscommissie met succes ingreep nadat een opvallend aantal negens en tienens was behaald voor een tentamen. De multiplechoictevragen van dit tentamen bleken voor 100% te zijn hergebruikt. De uitslag van het tentamen werd ongeldig verklaard en elke student kreeg de gelegenheid om op een zelfgekozen moment te herkansen. Ter beoordeling van de validiteit kreeg de examinerator de

opdracht het eerstvolgende hertentamen voor te leggen aan de toetscommissie. De extra herkansing verliep vervolgens correct. Ook in het volgende cursusjaar controleerde de toetscommissie het tentamen: het bevatte geheel nieuwe vragen.

Systeem van toetsing meestal adequaat

Looijenga rondt de workshop af met de constatering dat de meeste opleidingen in het wetenschappelijk onderwijs een adequaat systeem van toetsing hanteren. Er zijn voorbeelden van opleidingen die in dit opzicht boven het basisniveau uitstijgen. Opleidingen die het niveau niet halen op het moment dat ze gevisiteerd worden, zijn meestal in staat om op korte termijn passende maatregelen te nemen.

Na het hersteltraject ontving de opleiding Criminologie van de UL het oordeel 'goed' in plaats van 'onvoldoende'

Workshops

- Voorwoord
- I Opening Monique Vogelzang
- II Interview VSNU, VH, NRTO
- III Boodschap van de minister
- IV Interview ISO
- V Workshops
- VI Interview Hobéon, QANU, AeQui
- VII Informatiemarkt
- VIII Presentatie Jan Anthonie Bruijn
- IX Paneldiscussie
- X Slotwoord Monique Vogelzang
- Literatuur en links

V.23

Borging van kwaliteit en niveau bij gezamenlijke opleidingen met buitenlandse partnerinstellingen voor hoger onderwijs

Peter Wieringa en Marinke Sussenbach (TU Delft)

Onderwijsinstellingen bieden steeds meer vormen van online onderwijs aan en werken steeds vaker in een internationale context. Die internationale focus uit zich bijvoorbeeld in Joint Education-programma's: opleidingen die samen met een buitenlandse instelling worden aangeboden. Peter Wieringa, vicerector van de TU Delft, en Marinke Sussenbach, beleidsmedewerker TU Delft Extension School en Joint Education, gingen in op de betekenis hiervan voor examencommissies.

De verwachting is dat de komende jaren meer vormen van samenwerking zullen ontstaan tussen Nederlandse instellingen en partnerinstellingen in het buitenland. Voor examencommissies levert dit soms ingewikkelde situaties op. Bij het verzorgen van bijvoorbeeld gezamenlijke (internationale) programma's of tracks moeten Nederlandse instellingen voldoen aan nationale wetgeving, maar ook deels aan de kwaliteitsvereisten bij de partnerinstelling in het buitenland. Die kunnen op gespannen voet met elkaar staan. Daar komt nog eens bij dat examencommissies de afgelopen jaren al met de nodige aanscherpingen in wet- en regelgeving te maken hebben gehad. Het aantal vereisten is daarbij niet afgenomen.

Al met al stellen deze ontwikkelingen de verschillende stakeholders binnen instellingen voor nieuwe uitdagingen. Hoe borg je de kwaliteit van dergelijke initiatieven? De TU Delft heeft veel ervaring op het vlak van online onderwijs en Joint Education-programma's, laten Wieringa en Sussenbach zien. De universiteit heeft een speciaal toetsingskader opgesteld, dat instellingen helpt bij de vorming van volwaardige Joint Education-programma's. Het toetsingskader is op aanvraag beschikbaar via Marinke Sussenbach: M.S.D.Sussenbach@tudelft.nl.

RELATIE MET VERDERE VERSTERKING
Het rapport beschrijft dat de voornemens tot flexibilisering in het hoger onderwijs de noodzaak vergroten tot verdere versterking van examencommissies. Ook ontwikkelingen als uitwisselingsprogramma's en Joint Education-programma's stellen examencommissies voor de uitdaging om nieuwe manieren van kwaliteitsborging te vinden. In deze workshop belichtte de TU Delft die uitdagingen.

Nederlandse instellingen moeten voldoen aan nationale wetgeving én aan de kwaliteitsvereisten bij de buitenlandse partnerinstelling

Workshops

- Voorwoord
- I Opening Monique Vogelzang
- II Interview VSNU, VH, NRTO
- III Boodschap van de minister
- IV Interview ISO
- V *Workshops*
- VI Interview Hobéon, QANU, AeQui
- VII Informatiemarkt
- VIII Presentatie Jan Anthonie Bruijn
- IX Paneldiscussie
- X Slotwoord Monique Vogelzang
- Literatuur en links

V

“Ik ben benieuwd hoe de toelating op hogescholen zich ontwikkelt. De toelatingsprocedures zijn erg complex. Neem bijvoorbeeld een student uit China, wat is zijn diploma waard? Kunnen we hem toelaten? Heeft hij recht op vrijstellingen voor bepaalde vakken? Hoe gaan we met deze zaken om? Ik heb op dit vlak veel ervaring en ik wil deze kennis graag delen. Tegelijkertijd hoop ik van anderen te horen hoe zij tegen bepaalde vraagstukken aankijken. Een belangrijke dag dus, want alle actoren en belanghebbenden zijn aanwezig.”

Peter Nonhof
Admissions Stenden Hogeschool

“Ik ben de sidekick tijdens een van de workshops, maar dat is niet de voornaamste reden dat ik hier ben. Gelukkig mocht ik de workshop geven, want het evenement zit al tijden vol. Ik wil hier erg graag bij zijn. Er gebeurt op dit moment zoveel omtrent examencommissies. Dit is de ideale gelegenheid om up-to-date te blijven en van anderen te horen hoe zij dingen aanpakken.”

Hester Minnema
Onderwijsmanager Universiteit Leiden

Interview Hobéon, QANU, AeQui

Voorwoord

I Opening Monique Vogelzang

II Interview VSNU, VH, NRTO

III Boodschap van de minister

IV Interview ISO

V Workshops

VI Interview Hobéon, QANU, AeQui

VII Informatiemarkt

VIII Presentatie Jan Anthonie Bruijn

IX Paneldiscussie

X Slotwoord Monique Vogelzang

Literatuur en links

VI

“De investeringen werpen hun vruchten af”

Interview Wienke Blomen (Hobéon), Sietze Looijenga (QANU) en René Kloosterman (AeQui)

Evaluatiebureaus beoordelen opleidingen in het hoger onderwijs. Hun visitatiepanels spreken met veel verschillende examencommissies. Wat zijn hun ervaringen de afgelopen jaren? Welke problemen zien ze vaak en welke adviezen geven ze? Directeuren Wienke Blomen (Hobéon), Sietze Looijenga (QANU) en René Kloosterman (AeQui) deelden hun inzichten.

Welke ontwikkeling hebben examencommissies de afgelopen jaren doorgemaakt?

René Kloosterman: “Examencommissies zijn een stuk actiever dan voorheen. Ze hebben zich geprofessionaliseerd en beter geprofileerd binnen hun instelling, en zijn nu toch wel allemaal flink aan de slag. Wat je nog wel ziet is dat de mate van voortvarendheid sterk afhangt van de leden van de examencommissie. Gemiddeld genomen zijn de examencommissies redelijk voortvarend bezig, sommige blijven wat achter, en soms zijn examencommissies ook té voortvarend bezig en raken daardoor ‘losgezongen’ van het onderwijs.”

Sietze Looijenga: “Binnen het wetenschappelijk onderwijs is er de afgelopen jaren veel veranderd in het functioneren en de taakopvatting van de examencommissies. Die veranderingen zijn voor een belangrijk deel het gevolg van wijzigingen in de WHW en van een toenemende aandacht voor kwaliteitsborging binnen de instellingen als gevolg van de invoering van de instellingstoets kwaliteitszorg. Examencommissies die vinden dat zij in de eerste plaats

‘administratieve’ taken hebben – tien jaar geleden niet ongebruikelijk – komen eigenlijk niet meer voor. Steeds vaker kiezen examencommissies een veel inhoudelijker perspectief, in lijn met de veranderingen in de WHW. Ze profileren zich meer, voelen zich meer verantwoordelijk voor alles wat met toetsing en beoordeling te maken heeft, en anticiperen meer. De leden zijn in het algemeen beter voorbereid op hun werk, hebben vaak een cursus of een training gevolgd, en zijn zich bewust van de wettelijke eisen en van de taken en verantwoordelijkheden die daaruit voortvloeien.”

Wienke Blomen: “Uit de rapporten van onze panels komt naar voren dat examencommissies zich de afgelopen jaren aanzienlijk versterkten. Er is veel geïnvesteerd in betere en meer adequate facilitering, en in de positionering en deskundigheidsbevordering van examencommissies. Dit werpt zijn vruchten af, zo blijkt ook duidelijk uit de resultaten van het inspectieonderzoek. Toch bevatten de rapporten van onze panels ook nog ontwikkelpunten, zoals de positionering, de relatie met examinatoren die ook collega’s zijn en de facilitering van examencommissies (zie kader ‘Ontwikkelpunten’).”

Wat zijn veelvoorkomende adviezen die de visitatiepanels aan de examencommissies geven?

Kloosterman: “De adviezen die we geven houden eigenlijk altijd verband met de gepercipieerde mate van voortvarendheid die ik zojuist noemde. Dus ofwel: word eens wat actiever, ofwel: blijf de integratie met het onderwijs in de gaten houden. Een advies dat we niet geven in visitaties, maar dat ik nu wel wil noemen, is: streef ernaar jezelf over drie jaar te kunnen opheffen. De examencommissie is en blijft immers >>

Wienke Blomen
Directeur Hobéon Groep BV

René Kloosterman
Directeur AeQui

Sietze Looijenga
Directeur QANU

Verdere versterking

Interview Hobéon, QANU, AeQui

Voorwoord

- I Opening Monique Vogelzang
 - II Interview VSNU, VH, NRTO
 - III Boodschap van de minister
 - IV Interview ISO
 - V Workshops
 - VI *Interview Hobéon, QANU, AeQui*
 - VII Informatiemarkt
 - VIII Presentatie Jan Anthonie Bruijn
 - IX Paneldiscussie
 - X Slotwoord Monique Vogelzang
- Literatuur en links

VI

>> een borgingsinstrument, de toetskwaliteit wordt ergens anders gerealiseerd. Door aandacht te geven aan het totaal zorg je uiteindelijk voor beter onderwijs.”

Looijenga: “Het advies dat van oudsher het meest wordt gegeven, is dat examencommissies proactiever moeten zijn. Panels vinden dat examencommissies de kwaliteit van de toetsing actief moeten bewaken en waar nodig verbeteren. Een ander advies dat panels regelmatig geven is om als examencommissie de consistentie en de transparantie van de toetsing en de beoordeling te bevorderen. Dat advies heeft vaak betrekking op de beoordeling van het eindwerkstuk, de afstudeerscriptie. Panels vinden de beoordelingsformulieren die daarvoor worden gebruikt dan niet goed of vinden dat de formulieren niet goed worden ingevuld.”

Blomen: “Een mooi voorbeeld is een hogeschool waar ik laatst kwam. Zij hadden een ontzettend uitgebreid beoordelingsformulier voor het afstudeerwerk. Het was zo uitgebreid, dat de beoordelaars erin verzandden en uiteindelijk alsnog niet konden aantonen of de student aan het einde van de rit zijn competenties had behaald. De adviezen die onze panels geven zijn uiteraard afhankelijk van de specifieke context. Ze gaan bijvoorbeeld over de focus op wettelijke taken, de prioritering en de operationalisering van kwaliteitseisen (zie kader ‘Adviezen voor examencommissies’).”

Hoe hebben jullie deze dag beleefd?

Kloosterman: “Uitstekend dat deze dag georganiseerd is. Het is goed dat de inspectie een belangwekkend rapport uitbrengt, en dat ook doorzet en een dag als deze organiseert.”

Looijenga: “Daar sluit ik me bij aan. Prima dus.”

Blomen: “De inspectie vertoonde in het verleden wel eens inspectoraal gedrag: ze deden in het geheim onderzoeken, verwerkten de mening van de onderzochte instellingen niet in het rapport en er was, soms terecht, sprake van een negatieve toonzetting. Dat was nu niet het geval. Vanaf het begin waren ze heel open over het onderzoek en meedenkend met

de ontwikkelingen in het veld. Daar betrokken ze een aantal mensen bij in een klankbordgroep, en ook gingen ze nog tijdens het onderzoek met 200 examencommissies in gesprek in rondetafelbijeenkomsten. Voordat de inkt van het rapport droog was, had het al draagvlak in het hoger onderwijs. Dat is het succes van vandaag ook: men verzet zich niet tegen de inspectie, maar zeker de examencommissies voelen zich voor een deel in de rug gesteund door de uitkomsten. Dat geeft ook de teneur aan vandaag. Het is een mooi onderzoek.”

René Kloosterman: “Dit is inspectie 2.0!”

SCHAALVERGROTING

Sietze Looijenga constateert een opvallende ontwikkeling in de organisatie van examencommissies: schaalvergroting. Wat zijn de voordelen?

“Waar in het verleden vrijwel elke opleiding een eigen examencommissie had, komt het nu steeds vaker voor dat examencommissies verantwoordelijk zijn voor meerdere opleidingen. Bijvoorbeeld voor alle opleidingen binnen een faculteit of een (graduate) school. Deze schaalvergroting biedt duidelijke voordelen als het gaat om professionalisering, specialisatie, efficiëntie en belasting van docenten. Het meest in het oog springende nadeel is minder inhoudelijke deskundigheid. Dat nadeel kunnen examencommissies echter goed ondervangen door subcommissies in te richten, die worden aangevuld met vertegenwoordigers van een specifieke opleiding. Een van de presentaties tijdens mijn workshop ging over zo’n bredere, facultaire examencommissie.

Deze ontwikkeling is onderdeel van een belangrijke cultuurverandering die zich in universiteiten voltrekt. Het betekent onder meer dat de traditionele autonomie van wetenschappers afneemt en dat zij ook verantwoording moeten afleggen voor (de resultaten van) het onderwijs dat zij geven en de toetsen die zij afnemen.”

Interview Hobéon, QANU, AeQui

Voorwoord

- I Opening Monique Vogelzang
 - II Interview VSNU, VH, NRTO
 - III Boodschap van de minister
 - IV Interview ISO
 - V Workshops
 - VI *Interview Hobéon, QANU, AeQui*
 - VII Informatiemarkt
 - VIII Presentatie Jan Anthonie Bruijn
 - IX Paneldiscussie
 - X Slotwoord Monique Vogelzang
- Literatuur en links

VI

STAPPEN ZETTEN

Veel examencommissies maken een verbeter-slag, maar er zijn ook opleidingen waar de ontwikkelingen achterblijven. Sietze Looijenga beschrijft de factoren die daarbij meespelen.

“Het zijn vaak de kleinere opleidingen die achterblijven. De opleidingen Geesteswetenschappen, bijvoorbeeld, besteedden sinds 2010 veel tijd aan de aanpassingen van de curricula in het kader van de Duurzame Geesteswetenschappen en aan de voorbereidingen op de visitaties in 2012 en 2013. Zij gaven in die periode minder prioriteit aan de examencommissies. Dat is er waarschijnlijk mede de oorzaak van dat relatief veel van die opleidingen kritiek van de visitatiepanels kregen op het functioneren van hun examencommissies.

Meestal gaat het om examencommissies voor één opleiding of voor een combinatie van een bacheloropleiding en een aansluit-master. Commissies die dus nog niet zijn opgegaan in een grotere examencommissie. Deze commissies hebben het gevoel dat het in zo'n grotere commissie niet goed mogelijk is om recht te doen aan de inhoudelijke aspecten van de toetsing. Ze hebben er vaak ook moeite mee dat de nieuwe rol van examencommissies afbreuk doet aan de traditionele autonomie van de wetenschapper die onderwijs geeft en toetsen afneemt zonder dat anderen zich daarmee bemoeien of precies weten wat hij doet. De noodzakelijke cultuurverandering voltrekt zich dan later of langzamer. Ik verwacht dat de examencommissies die nog sterker traditioneel werken in de komende periode worden gedwongen hun aanpak en werkwijze ook te 'moderniseren'. De risico's die opleidingen lopen in bijvoorbeeld visitaties zijn in de ogen van colleges en decanen te groot wanneer dat niet gebeurt.”

ONTWIKKELPUNTEN

Wienke Blomen beschrijft vier knelpunten die de panels regelmatig constateren, en de ontwikkelingsmogelijkheden die hij op deze vlakken ziet.

Worsteling met positionering

“Dit geldt niet alleen voor examencommissies, maar ook voor management en College van Bestuur. Het gaat hier vooral om de operationalisering en optimalisering van de onafhankelijkheid van de examencommissie. Voor alle betrokkenen, maar vooral voor College van Bestuur, management, examinatoren en docenten, zijn de volle omvang en de implicaties ervan nog niet altijd een vanzelfsprekendheid. Dit is ook een groeiproces, daar is niets mis mee. Het gaat hier ook om het gezag van de examencommissie. Een commissie moet dat gezag verwerven door kundig op te treden en door op passende wijze te communiceren. Maar voor het verwerven van gezag is ook bestuurlijk en managerial commitment vereist. Bestuur en management moeten achter de examencommissie staan. Daar mag geen enkele twijfel over bestaan. Ook dit is een groeiproces.”

Delicate relatie met examinatoren die ook collega's zijn

“Examinatoren zijn vaak collega's van de examencommissieleden. Hoe kleiner de opleiding, hoe manifester het delicate karakter van deze relatie is. De examencommissie wijst examinatoren aan – en kan deze aanwijzing ook intrekken – en geeft richtlijnen en aanwijzingen. Dat is even wennen voor de opleidingen, met name voor opleidingen die de afgelopen jaren aanwijzing van examinatoren niet als een kwaliteitsborgend instrument hebben ingezet. Maar ook hier geldt weer: het is een groeiproces.”

Reikwijdte van (borging van) tentamens en examens

“Nog niet voor alle examencommissies is de reikwijdte van de begrippen 'tentamens' en 'examens' helder. De examencommissies moeten zich bezighouden met het borgen van de kwaliteit van alle onderdelen van het toetsen en beoordelen. Toetsen en beoordelen heeft dus betrekking op elk product of gedrag van een student dat door de opleiding wordt gemeten. De beoordeling daarvan leidt vervolgens tot het al dan niet toekennen van studiepunten. De reikwijdte strekt zich dus uit buiten enkel klassieke tentamens en afstudeerwerken/scripties. Examencommissies zijn zich hier in toenemende mate van bewust. Aandacht voor het leren in 'de praktijk', en voor de toetsing daarvan, is bij veel opleidingen en examencommissie een nog (verder) te ontwikkelen punt.

Er is ook steeds meer aandacht voor het feit dat kwaliteitsborging meer is dan toezicht houden. Het gaat hier om proactieve acties: het stellen van kwaliteitseisen aan de inrichting en uitvoering van het toetsen en beoordelen en aan de examinatoren. Dit gebeurt via de richtlijnen en aanwijzingen die de examencommissie geeft. Daarnaast gaat het om reactieve acties: het volgen van de uitvoering via steekproeven waarvan de intensiteit kan afnemen naarmate het vertrouwen in de examinatoren groeit.”

Verschillen in facilitering als gevolg van onderschatting van de taakbelasting

“De omvang en aard van de taken van een examencommissie en de mate waarin zij deeltaken uitbesteedt, moeten de basis vormen voor de facilitering in termen van tijd, budget, administratieve ondersteuning, inhoudelijke ondersteuning, bijscholing en dergelijke. In de praktijk merken wij dat instellingen nog zoeken naar een balans – een typisch kenmerk van een veranderproces dat nog niet volledig is uitgekristalliseerd.”

Interview Hobéon, QANU, AeQui

Voorwoord

- I Opening Monique Vogelzang
- II Interview VSNU, VH, NRTO
- III Boodschap van de minister
- IV Interview ISO
- V Workshops
- VI *Interview Hobéon, QANU, AeQui*
- VII Informatiemarkt
- VIII Presentatie Jan Anthonie Bruijn
- IX Paneldiscussie
- X Slotwoord Monique Vogelzang

Literatuur en links

VI

ADVIEZEN VOOR EXAMENCOMMISSIES

Vijf concrete adviezen die visitatiepanels regelmatig geven, in kaart gebracht door Wienke Blomen.

Concentreer je op de wettelijke taken

“Een examencommissie die nog flinke slagen moet maken in de transitie van boekhouder naar wakend oog heeft in de regel de handen meer dan vol aan een adequate invulling van de wettelijke taken. De panels doen hun dan de suggestie om in deze fase andere taken, bijvoorbeeld rond het bindend afwijzend studieadvies of toelating, niet tot het takenpakket te rekenen.”

Stel prioriteiten

“Niet alles kan in één keer. Op basis van een afweging tussen belang, urgentie en mogelijkheden zal een examencommissie prioriteiten moeten stellen, die zij vervolgens vastlegt in een ontwikkelingsagenda voor een periode van zo’n twee jaar. Vaak suggereren panels examencommissies die nog niet ver zijn in hun ontwikkeling het accent voorlopig te leggen op gericht onderzoek naar de kwaliteit van het toetsen en beoordelen in de afstudeerfase en de propedeuse.”

Maak kwaliteitseisen operationeel

“Het is zinvol als de examencommissie samen met de opleiding eisen als betrouwbaarheid, validiteit, transparantie, objectiviteit/intersubjectiviteit, herkenbaarheid en haalbaarheid in concrete eisen en mechanismen vertaalt.”

Organiseer en regisseer kalibreersessies

“Hoe objectief een beoordelingskader ook moge zijn, de interpretatie en toepassing ervan kunnen van examiner tot examiner verschillen. Het is daarom van belang tot een optimale consensus te komen onder de betreffende examinatoren over de overwegingen die bepalend zijn om per onderdeel binnen een beoordelingskader tot een waardering – onvoldoende, voldoende, goed – te komen.”

Maak duidelijk welke faciliteiten noodzakelijk zijn

“Bespreek met bestuur of management expliciet de faciliteiten die onontbeerlijk zijn voor een succesvolle taakuitoefening en dring aan op harde afspraken.”

“Voordat de
inkt van het
rapport droog
was, had het
al draagvlak in
het hoger
onderwijs”

Informatie- markt

Voorwoord

I Opening Monique Vogelzang

II Interview VSNU, VH, NRTO

III Boodschap van de minister

IV Interview ISO

V Workshops

VI Interview Hobéon, QANU, AeQui

VII *Informatiemarkt*

VIII Presentatie Jan Anthonie Bruijn

IX Paneldiscussie

X Slotwoord Monique Vogelzang

Literatuur en links

VII

Informatie- markt

- Voorwoord
- I Opening Monique Vogelzang
- II Interview VSNU, VH, NRTO
- III Boodschap van de minister
- IV Interview ISO
- V Workshops
- VI Interview Hobéon, QANU, AeQui
- VII *Informatiemarkt*
- VIII Presentatie Jan Anthonie Bruijn
- IX Paneldiscussie
- X Slotwoord Monique Vogelzang
- Literatuur en links

VII

MEER INFORMATIE:

[Overzicht kraampjes](#)

[Artikel HOP](#)

[Good practices](#)

Een rondgang over de informatiemarkt

Enkele standhouders aan het woord

Tijdens de conferentie stonden er verschillende informatie-kraampjes van mensen of instellingen die iets bijzonders te melden hebben over het functioneren van examencommissies. In een van de kramen was speciaal aandacht voor good practices: praktijken die instellingen graag willen delen, omdat ze er goede ervaringen mee hebben. Ook het Hoger Onderwijs Persbureau (HOP) was aanwezig en schreef een artikel over de conferentie. Enkele standhouders deelden hun ervaringen.

“Twee jaar geleden maakten wij het boekje *Toetsen, niet minder maar anders*. Dat is een hulpmiddel voor examencommissies, als er gevraagd wordt om een andere toetsvorm voor mensen met een beperking. Wij weten dat daar nogal huiverig mee omgegaan wordt, want hoe weet je dan of iemand aan de gestelde competenties voldoet? Met dit boekje kun je zonder kwaliteitsverlies verandering aanbrengen. Ik vind het jammer dat het niet expliciet in het rapport van de inspectie staat. Vandaag hoop ik met meer mensen te kunnen praten en het belang te onderstrepen.”

Lex Jansen

*Senior consultant Expertise-
centrum handicap + studie*

Informatie- markt

- Voorwoord
- I Opening Monique Vogelzang
- II Interview VSNU, VH, NRTO
- III Boodschap van de minister
- IV Interview ISO
- V Workshops
- VI Interview Hobéon, QANU, AeQui
- VII *Informatiemarkt*
- VIII Presentatie Jan Anthonie Bruijn
- IX Paneldiscussie
- X Slotwoord Monique Vogelzang
- Literatuur en links

VII

“Als vereniging werken we hard aan onze naamsbekendheid, want ons werk is precies voor deze mensen bedoeld. Onze doelstellingen zijn het behartigen van de belangen voor examencommissies, toetsmakers en beleidsmakers. Om het eindniveau te waarborgen onderzoeken we samen wat examens tot kwalitatief goede examens maakt. Wanneer deze dag geslaagd is voor ons? Nu al: we staan hier, hebben een aantal interessante gesprekken gehad en tot nu toe komen we alleen maar enthousiasme tegen. We zijn gesterkt in het feit dat onze vereniging bestaansrecht heeft.”

Barbara Suijkerbuijk
*Bestuurslid Nederlandse
Vereniging voor Examens (NVE)*

“Ik vond het vooral heel leerzaam en belangrijk om vandaag een kijkje in de keuken te nemen. Ik ben zelf voorstander van een flexibeler onderwijs. Naar mijn idee is het goed om meer variatie in toetsen aan te brengen. Vandaag sprak ik veel mensen die deze mening delen. Naar mijn idee is daarin een belangrijke rol weggelegd voor de examencommissie.”

Irma van Slooten
*Coach Universal Design for
Learning (UDL) Nederland*

Informatie- markt

- Voorwoord
- I Opening Monique Vogelzang
- II Interview VSNU, VH, NRTO
- III Boodschap van de minister
- IV Interview ISO
- V Workshops
- VI Interview Hobéon, QANU, AeQui
- VII *Informatiemarkt*
- VIII Presentatie Jan Anthonie Bruijn
- IX Paneldiscussie
- X Slotwoord Monique Vogelzang
- Literatuur en links

VII

“Ik ben erg benieuwd naar de ervaringen van de examencommissies van hbo’s en mbo’s. Op dit moment zijn we bijvoorbeeld actief binnen het private onderwijs, en ik wil graag weten hoe deze examencommissies omgaan met onafhankelijkheid bij het maken en beoordelen van tentamens en examens. Er is een nieuwe wetgeving, waar ik overigens wel enthousiast over ben, en ik ben benieuwd hoe deze scholen dit organiseren en waar ze tegenaan lopen. Wij zijn hier vandaag om hen te helpen. Wij doen dit al 70 jaar en delen graag onze kennis. We hebben zelfs een eigen standje, dus met het aanbieden van onze hulp komt het helemaal goed.”

Astrid Hanou
*Kwaliteitszorgfunctionaris
Nederlandse Associatie voor
Examinering*

“De kraam met good practices werd druk bezocht. Er werd veel gesnuffeld in de mappen en ter plekke werden zelfs tips en voorbeelden ‘overgeschreven’. We zijn blij dat kennis op deze manier gedeeld wordt. Overigens kan iedereen via dit e-magazine over de good practices beschikken.”

Anne-Marie van Rijsbergen
*Inspecteur ho, Inspectie van het
Onderwijs*

Presentatie Jan Anthonie Bruijn

Voorwoord

- I Opening Monique Vogelzang
 - II Interview VSNU, VH, NRTO
 - III Boodschap van de minister
 - IV Interview ISO
 - V Workshops
 - VI Interview Hobéon, QANU, AeQui
 - VII Informatiemarkt
 - VIII *Presentatie Jan Anthonie Bruijn*
 - IX Paneldiscussie
 - X Slotwoord Monique Vogelzang
- Literatuur en links

VIII

MEER INFORMATIE:

[Vreemde ogen dwingen](#)

[Verantwoord toetsen](#)

[Commissie-Dijsselbloem](#)

[Verdere versterking](#)

[Presentatie](#)

Werken aan de minst sterke schakel van het onderwijs

Jan Anthonie Bruijn

Jan Anthonie Bruijn is bekend van het rapport *Vreemde ogen dwingen*. Maar Bruijn is ook Eerste Kamerlid, hoogleraar immunopathologie aan Universiteit Leiden, oud-lid van de Onderwijsraad en lid van de Raad van Toezicht van Hogeschool Utrecht. Hij is dus op allerlei niveaus bij onderwijs en examinering betrokken. In zijn plenaire presentatie schetste hij de kaders voor een praktische agenda voor examencommissies.

Ik spreek vandaag graag vanuit één rol: die van docent en examinerator in het wetenschappelijk onderwijs. Toen ik hier vanmorgen binnenkwam viel mij de bijzondere locatie op. Treinen staan hier centraal. Examencommissies zitten ook op een rijdende trein. De opkomst bij deze conferentie is twee keer zo hoog als op voorhand gedacht. Dat is mooi. Verander de naam van de Inspectie van het Onderwijs dan ook maar naar 'Inspiratie van het Onderwijs'. Het is geweldig dat de inspectie deze dag organiseert. Er zijn veel partijen vanuit het hoger onderwijs vandaag aanwezig, wat ook heel mooi is.

Het onderwijs in Nederland behoort tot het beste ter wereld. Dat komt door onze goede docenten en de betrokkenheid van de samenleving bij het onderwijs. In mijn persoonlijke ervaring als docent is toetsing en examinering de minst sterke schakel binnen het onderwijs. Misschien is dat wel waarom we zo'n opwinding voelen als we hier allemaal zitten. Als we hier wat aan doen, verstevigen we het hele onderwijs. Het is de

belangrijkste portefeuille die er is.

We zitten dus op een rijdende trein. In 2008 hadden we het rapport-Dijsselbloem. In dat rapport ging het over de vraag 'Kan ons onderwijs niet beter?'. De essentie was: laten we het 'wat' van het 'hoe' splitsen. En laten we het 'of', dus de vraag of de doelstellingen bereikt worden, ook effectiever toetsen. Daar staan de examencommissies voor.

Agendering: wat wel en wat niet

Vandaag is een bijzonder moment: we werken aan de minst sterke schakel van ons goede onderwijs. Het duurde tot zeker tien jaar na de eerste tentamens die ik zelf maakte voor de universiteit, voordat ik wist dat er überhaupt een examencommissie bestond. Laat staan dat ik wist dat ze mij hadden aangewezen als examinerator.

De afgelopen jaren is er veel gebeurd als het gaat om de rol en zichtbaarheid van examencommissies. Maar wat kan er beter? De taak en positionering kunnen, volgens het rapport van de inspectie, nog veel duidelijker. Dat gaat dus over relaties tussen diverse commissies, heldere communicatie en beknopte agendering. Onderwerpen als didactiek zijn bijvoorbeeld iets voor de onderwijscommissie, daar kan de examencommissie gewoon haar handen van afhouden. Omgekeerd zie je nog te vaak dat de opleidingscommissie zich gaat bemoeien met toetsing en examinering. Ook communiceren commissies vaak met andere commissies waar ze gezien het organogram niets mee te maken hebben. Dat kan natuurlijk soms functioneel zijn, maar al te vaak is het dat helemaal niet. Dus hou het simpel. >>

Verdere versterking

nader beschouwd 72

Presentatie Jan Anthonie Bruijn

Voorwoord

- I Opening Monique Vogelzang
 - II Interview VSNU, VH, NRTO
 - III Boodschap van de minister
 - IV Interview ISO
 - V Workshops
 - VI Interview Hobéon, QANU, AeQui
 - VII Informatiemarkt
 - VIII *Presentatie Jan Anthonie Bruijn*
 - IX Paneldiscussie
 - X Slotwoord Monique Vogelzang
- Literatuur en links

VIII

MEER INFORMATIE:

Vreemde ogen dwingen

Verantwoord toetsen

Commissie-Dijsselbloem

Verdere versterking

Presentatie

>> Dat gaat over ‘ontregelen’, in plaats van meer regels opstellen. Nergens in het rapport *Verdere versterking* wordt trouwens een extra regel voorgesteld.

Van de zesjescultuur af

Tegenwoordig moet ten minste één lid van de examencommissie afkomstig zijn van buiten de opleiding. Dat gaat over onafhankelijkheid en externe kwaliteitsborging. Een andere manier om die onafhankelijkheid te stimuleren is door externe examinatoren te betrekken. Een organische manier om dat te doen is door bijvoorbeeld gezamenlijk te toetsen. Dat kan bij een punttoets, maar sinds 1977 heeft de Universiteit van Maastricht een veel innovatiever instrument: de leerwegaafhankelijke, instellingsoverstijgende voortgangstoets. Daarmee toets je bijvoorbeeld iedere drie maanden iedere student op het niveau van de eindtermen van de studie.

De Maastrichtse voortgangstoets heeft een aantal voordelen: het instrument faciliteert profilering conform Veerman en is transparant. De toets heeft ook een groot economisch voordeel. Het is namelijk veel minder werk dan bloktoetsen en er zijn geen hertentamens. Bovendien werken bij zo’n toets de typische studentenleermethodes – de dag van tevoren snel de oude vragen even doornemen – niet, maar wordt een meer continue energieverdeling beloond. Als we deze methode als standaard gaan invoeren, zijn we meteen van de ‘zesjescultuur’

af, doordat toegevoegde waarde of leerwinst ermee in beeld wordt gebracht.

Register voor examinatoren

Als medicus sta ik in een register, zodat patiënten kunnen zien of ik wel aan een bepaalde minimumgrens voldoe als het gaat om het bijhouden van mijn vak. Ik vind dat een mooi systeem, vooral gezien vanuit de patiënt. Mijn voorstel is: voer dat systeem ook in het onderwijs in. Bepaal de minimale eisen aan de toetsdeskundigheid van examinatoren, stel een minimum aan de professionalisering en laat de beroepsgroep vooral zelf die bepaling ontwikkelen in een continu proces, een continue discussie.

Met een expertgroep startten we in 2013 de BKE en SKE op. We wilden dat dat zou leiden tot interne discussies bij onderwijsinstellingen. Veel instellingen hebben dit opgepakt, sommige bureaus hebben er een certificering aan gehangen. Daardoor zijn er nu genoeg mogelijkheden voor verdere professionalisering. De kwaliteit daarvan hebben instellingen zelf in handen, maar het is in het licht van de externe kwaliteitsborging erg goed dat het wordt opgepikt.

De vraag is: moeten de examinatoren ook worden bijgeschoold? Gaan we hetzelfde pad op als de medici? Je zou daartegenin kunnen brengen dat er geen verplichte scholing is voor bijvoorbeeld mensen met een rijbewijs. >>

**“Het duurde zeker
tien jaar voordat ik als
docent wist dat er een
examencommissie
bestond”**

Presentatie Jan Anthonie Bruijn

- Voorwoord
- I Opening Monique Vogelzang
- II Interview VSNU, VH, NRTO
- III Boodschap van de minister
- IV Interview ISO
- V Workshops
- VI Interview Hobéon, QANU, AeQui
- VII Informatiemarkt
- VIII *Presentatie Jan Anthonie Bruijn*
- IX Paneldiscussie
- X Slotwoord Monique Vogelzang
- Literatuur en links

VII

MEER INFORMATIE:

[Vreemde ogen dwingen](#)

[Verantwoord toetsen](#)

[Commissie-Dijsselbloem](#)

[Verdere versterking](#)

[Presentatie](#)

>> Maar dat wil niet zeggen dat de verkeersveiligheid niet toeneemt als we eens per vijf jaar wél een halve dag bijscholing krijgen aan de hand van nieuwe regelgeving en signalen.

Naar een praktische agenda

In mijn beleving ben ik nooit door een examencommissie aangewezen. Ik wist het niet. Ik weet het nu wel, maar heb leden van de examencommissie nooit gesproken. Een derde van de examinatoren weet niet dat hij is aangewezen, blijkt uit het inspectieonderzoek. Daartegenover zegt een derde van de examencommissies niet te weten wat er moet gebeuren als examinatoren toetsen maken van lage kwaliteit. Hier valt nog veel winst te boeken.

We moeten naar een praktisch uitvoerbare agenda toe. Is het duidelijk wat je taken zijn, en vooral ook wat je taken niet zijn? Kijk naar je verantwoordelijkheden, kijk of je iets kunt doen aan je onafhankelijkheid. En kun je iets met je deskundigheid? We noemen dat BKE, maar het gaat om de lat die je zelf legt. Onderzoek of je examens dekkend zijn. Spreek een maximumpercentage oude vragen af. Laat vreemde ogen meekijken, ook in het wo. Zie toetsen verbeteren als onderdeel van kwaliteitsafspraken. Wees bij dit alles efficiënt, want we zijn overbeladen. Het gaat om minder regels, om beperking tot kerntaken en om slimme, innovatieve instrumenten die zowel een kwaliteitsslag als een efficiëncyslag betekenen, zoals de Maastrichtse voortgangstoets.

Tot slot, ken uzelf en gebruik de beschikbare instrumenten. Ons onderwijs is ongelooflijk goed. Vertrouw mensen, maar laat het niet na te verifiëren.

Panel- discussie

- Voorwoord
- I Opening Monique Vogelzang
- II Interview VSNU, VH, NRTO
- III Boodschap van de minister
- IV Interview ISO
- V Workshops
- VI Interview Hobéon, QANU, AeQui
- VII Informatiemarkt
- VIII Presentatie Jan Anthonie Bruijn
- IX *Paneldiscussie*
- X Slotwoord Monique Vogelzang
- Literatuur en links

IX

	Voorwoord
I	Opening Monique Vogelzang
II	Interview VSNU, VH, NRTO
III	Boodschap van de minister
IV	Interview ISO
V	Workshops
VI	Interview Hobéon, QANU, AeQui
VII	Informatiemarkt
VIII	Presentatie Jan Anthonie Bruijn
IX	Paneldiscussie
X	Slotwoord Monique Vogelzang
	Literatuur en links

Een student in de examencommissie?

Volop inzichten om tot verdere versterking te komen

De workshops, interviews en presentaties bieden veel stof tot nadenken. Hoe nu verder? Wat te doen met alle informatie die vandaag is verzameld? Tijdens de plenaire paneldiscussie werd daartoe alvast een eerste aanzet gegeven. Onder leiding van gespreksleider Cor Ottens deelden panelleden Liesbeth Zijlstra (Hogeschool van Amsterdam, LOEx), Nellie Harms (VU), Martine Pol (Inspectie van het Onderwijs) en Lex Sietses (voorheen bestuurslid LSVb) hun mening. Daarnaast legden ze de zaal enkele stellingen voor.

Allereerst vraagt Ottens Martine Pol, projectleider van *Verdere versterking*, wat haar het meest verraste tijdens haar werkzaamheden. Pol: "Vooral de grote diversiteit tussen de examencommissies van verschillende instellingen viel mij op.

Er is geen enkel probleem met diversiteit als het betekent dat iedere examencommissie haar eigen ontwikkelpad bewandelt. Ik ben dan ook heel blij dat er vandaag 600 mensen aanwezig zijn; er valt veel van elkaar te leren. Maar diversiteit mag niet betekenen dat sommige examencommissies en managers een te laag ambitieniveau kiezen."

Waardevol diploma

Bij enkele stellingen wordt ook de zaal betrokken. Ottens roept de aanwezigen op te gaan staan als ze het eens zijn met de stelling die wordt verdedigd. Het woord is aan Liesbeth Zijlstra, voorzitter van een examencommissie van de Hogeschool van Amsterdam en van het Landelijk Overleg Examencommissies. Zij legt haar panelleden en de zaal de volgende stelling voor: "Zonder een goed functionerende examen-

commissie kan de waarde van een diploma niet worden gegarandeerd."

In het onderwijs staat de student centraal, betoogt Zijlstra; de student moet de mogelijkheid hebben om een waardevol diploma te halen. Een grote meerderheid van de zaal staat op. Toch is er ook ruimte voor kritiek. Een aanwezige geeft aan dat de stelling te smal geformuleerd is: "Er zijn meer factoren die de kwaliteit van het onderwijs bepalen, naast de examencommissie."

Student in examencommissie

Lex Sietses was als student betrokken bij het onderzoek. Hij verdedigt de stelling dat er in examencommissies ook studenten moeten plaatsnemen: "Geen studenten van de eigen opleiding, maar studenten van andere opleidingen. De kritiek van studenten >>

Panel- discussie

Voorwoord

I Opening Monique Vogelzang

II Interview VSNU, VH, NRTTO

III Boodschap van de minister

IV Interview ISO

V Workshops

VI Interview Hobéon, QANU, AeQui

VII Informatiemarkt

VIII Presentatie Jan Anthonie Bruijn

IX *Paneldiscussie*

X Slotwoord Monique Vogelzang

Literatuur en links

IX

>> op examencommissies is vaak dat ze niet transparant zijn, studenten vragen zich af waarom bepaalde uitspraken gedaan worden en vinden dat de examencommissie onzichtbaar is." Volgens Sietses kunnen studenten hier verandering in brengen door in commissies toe te treden, zodat de afstand tussen de examencommissie en de student kleiner wordt. Het draagvlak voor de examencommissies kan zo groter worden.

Veel aanwezigen aarzelen om studenten een plek te geven in de examencommissie. Ook Nellie Harms, onderwijsdirecteur bij de Faculteit der Aard en Levenswetenschappen van de Vrije Universiteit, vraagt zich af wat de risico's van zo'n beslissing zijn. Zelf verdedigt ze de stelling dat de examencommissie de neiging heeft om taken van de opleidingsdirecteur over te nemen. Zijlstra en Sietses geven aan dat ze deze stelling liever omdraaien: zij zien juist vaker dat managers op de stoel van de examencommissie gaan zitten. De zaal laat dezelfde verdeeldheid zien.

Winst

Tot consensus komt het niet tijdens de discussie, maar dat was ook niet de opzet. De vele inzichten die vandaag zijn opgedaan kan iedereen op zijn eigen manier inzetten om de examencommissies verder te versterken. En dat is de winst van vandaag.

Panel- discussie

- Voorwoord
- I Opening Monique Vogelzang
- II Interview VSNU, VH, NRTO
- III Boodschap van de minister
- IV Interview ISO
- V Workshops
- VI Interview Hobéon, QANU, AeQui
- VII Informatiemarkt
- VIII Presentatie Jan Anthonie Bruijn
- IX *Paneldiscussie*
- X Slotwoord Monique Vogelzang
- Literatuur en links

IX

Voorwoord

I Opening Monique Vogelzang

II Interview VSNU, VH, NRTO

III Boodschap van de minister

IV Interview ISO

V Workshops

VI Interview Hobéon, QANU, AeQui

VII Informatiemarkt

VIII Presentatie Jan Anthonie Bruijn

IX Paneldiscussie

X Slotwoord Monique Vogelzang

Literatuur en links

Slotwoord Monique Vogelzang

Voorwoord

I Opening Monique Vogelzang

II Interview VSNU, VH, NRTO

III Boodschap van de minister

IV Interview ISO

V *Workshops*

VI Interview Hobéon, QANU, AeQui

VII Informatiemarkt

VIII Presentatie Jan Anthonie Bruijn

IX Paneldiscussie

X *Slotwoord Monique Vogelzang*

Literatuur en links

Het vervolg

Minister Jet Bussemaker vroeg iedereen na te denken over het vervolg van vandaag. Wat neemt u mee?
Drie reacties.

“Voor morgen heb ik een paar quick wins in mijn hoofd. Allereerst bespreken we de richtlijnen die we uitzetten richting onze examinatoren. Ten tweede maken wij wellicht een register van onze aangewezen examinatoren die we publiceren. Op deze manier zijn examinatoren bekender bij studenten en bij andere examinatoren. Voor de lange termijn willen we meedoen aan de pilot flexibilisering. We moeten nadenken over een mogelijke nieuwe rol van de examencommissie.”

Ad van Zundert

*Voorzitter examencommissie
Academie voor Deeltijd,
Avans Hogeschool*

“Enerzijds merk ik dat we het zo slecht nog niet doen. Anderzijds vraagt de borging van buitenlandse examinering aandacht. Die moet aangescherpt worden.”

Esther Brinkhoff

*Lid examencommissie Avans
Hogeschool*

“Ik deel morgen als eerst de aanstellingsbrieven van de examinatoren uit. Dat is een pittige, maar belangrijke klus. Misschien doen we dat volgend jaar digitaal. Eén vraag sprong er vandaag uit: mogen studenten lid zijn van de examencommissie? Dit gaan we binnen onze organisatie zeker bespreken. Ik ben erg benieuwd met welke taken ons takenpakket zich uitbreidt. Alle zaken die we vandaag bespraken, behandelen we morgen binnen het voorzittersoverleg van de examencommissies. We pakken gelijk door.”

Charlotte Faber

Ambtelijk secretaris examencommissie Graduate School for Humanities, UvA

MEER INFORMATIE:

Evaluatie conferentie

Slotwoord Monique Vogelzang

- Voorwoord
 - I Opening Monique Vogelzang
 - II Interview VSNU, VH, NRTO
 - III Boodschap van de minister
 - IV Interview ISO
 - V Workshops
 - VI Interview Hobéon, QANU, AeQui
 - VII Informatiemarkt
 - VIII Presentatie Jan Anthonie Bruijn
 - IX Paneldiscussie
 - X Slotwoord Monique Vogelzang
- Literatuur en links

IX

Tot slot

“Voor mij was het een geslaagde dag. Ik heb veel enthousiaste en inspirerende mensen ontmoet. We wilden het rapport teruggeven aan de professionals, zodat ze ermee aan de slag kunnen. Dat is gelukt. Ook wilden we aandacht vragen voor de gewenste veranderingen. Het is goed dat dat vandaag onderstreept is. Iedereen hartelijk dank voor de aanwezigheid. Deze discussie wordt zeker vervolgd, want er is nog genoeg te doen. Het glas is halfvol, en ik hoop u in de toekomst, met een nog voller glas, nog eens te treffen.”

Monique Vogelzang
Inspecteur-generaal Inspectie van het Onderwijs

- Voorwoord
- I Opening Monique Vogelzang
- II Interview VSNU, VH, NRTO
- III Boodschap van de minister
- IV Interview ISO
- V Workshops
- VI Interview Hobéon, QANU, AeQui
- VII Informatiemarkt
- VIII Presentatie Jan Anthonie Bruijn
- IX Paneldiscussie
- X Slotwoord Monique Vogelzang

Literatuur en links

Overzicht literatuur en links

Bij veel artikelen in dit magazine is het mogelijk door te klikken naar achtergrondinformatie, direct in de tekst of via de links onder 'Meer informatie'.

Het gaat dan bijvoorbeeld om de powerpointpresentatie, de hand-out die tijdens de workshop is uitgereikt of een good practice. De good practices zijn praktijken die volgens de betrokken instelling in de eigen context goed werken. De instellingen delen deze praktijken graag met collega's. Daarnaast zijn in en bij de teksten links opgenomen naar documenten die de context van de workshop overstijgen, zoals relevante artikelen en rapporten.

Dit literatuuroverzicht bevat de meer algemene bronnen. Door op een bron te klikken komt u bij de publicatie terecht. Na het literatuuroverzicht volgen de links naar de good practices, verdeeld in zes hoofdstukken.

Adviescommissie 'Flexibel hoger onderwijs voor volwassenen' (2014). *Flexibel hoger onderwijs voor volwassenen*. Adviesrapport. Den Haag: Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW).

Boxtel, A. van, Jansen, J., Jansen, L., & Burg, J. ter (2014). Ieder zijn eigen toets? UDL als oplossing voor studeren met een functiebeperking. *Examens*, 1, 9-13.

CBHO (2015). *De examencommissie in de jurisprudentie van het College van Beroep voor het Hoger Onderwijs*. Den Haag: College van Beroep voor het Hoger Onderwijs.

Commissie externe validering examenkwaliteit hoger beroepsonderwijs (2012). *Vreemde ogen dwingen. Eindrapport Commissie externe validering examenkwaliteit hoger beroepsonderwijs*. Den Haag: HBO-raad.

Expertisecentrum handicap + studie (2013). *Toetsen, niet minder maar anders. Referentiemodel*. 's Hertogenbosch: Expertisecentrum handicap + studie.

Hooge, Edith (2014). *Hoge verwachtingen, vrije uitvoering, stevige sturing. Een essay over onderwijsbestuur*. Den Haag: Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW).

Huisman, P.W.A., & Vijlder, F. de (2012). De sleutelrol van professionals governance. Over de reputatieverschillen tussen hbo en wo. *Thema*, 3, 26-31.

Inspectie van het Onderwijs (2009). *Boekhouder of wakend oog? Verslag van een onderzoek bij examencommissies in het hoger onderwijs over de garantie van het niveau*. Utrecht: Inspectie van het Onderwijs.

Inspectie van het Onderwijs (2015a). *Verdere versterking. Onderzoek naar het functioneren van examencommissies in het hoger onderwijs*. Utrecht: Inspectie van het Onderwijs.

Inspectie van het Onderwijs (2015b). *Good practices. Hoofdstuk uit rapport Verdere versterking*. Utrecht: Inspectie van het Onderwijs.

Inspectie van het Onderwijs (2015c). *Relevante wetsartikelen WHW. Bijlage uit rapport Verdere versterking*. Utrecht: Inspectie van het Onderwijs.

ISO (2014). *De student centraal. Knelpuntennotitie over de rechtspositie van studenten*. Utrecht: Interstedelijk Studenten Overleg (ISO).

Jaspers, M., & Zijl, E. van (2014). *Samenwerken aan toetskwaliteit in het hoger onderwijs*. Eindhoven: Fontys Hogescholen.

Knecht-van Eekelen, A. de (2014). Terecht of niet? Eens dyslectisch – altijd dyslectisch. *Examens*, 2, 14-15.

Lamers, T. (2014). Gepubliceerd beleid van de examencommissie. *Examens*, 2, 11-13.

Lei, R. van der (2014). Examinatoren beoordeeld. Externe validering door het BKE-traject van de Hanzehogeschool Groningen. *Examens*, 4.

LSVb (2014). *Onderzoek naar de rol van examencommissies in het hoger onderwijs*. Utrecht: Landelijke Studenten Vakbond (LSVb).

>>

Literatuur en links

- Voorwoord
- I Opening Monique Vogelzang
- II Interview VSNU, VH, NRTO
- III Boodschap van de minister
- IV Interview ISO
- V Workshops
- VI Interview Hobéon, QANU, AeQui
- VII Informatiemarkt
- VIII Presentatie Jan Anthonie Bruijn
- IX Paneldiscussie
- X Slotwoord Monique Vogelzang

Literatuur en links

>>

OCW (2014). *Leven lang leren*. [Brief] aan de Tweede Kamer der Staten-Generaal, 31 oktober 2014. Den Haag: Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap.

OCW (2015). *Rapport 'Verdere versterking' over het functioneren examencommissies*. [Brief] aan de Tweede Kamer der Staten-Generaal, 20 april 2015. Den Haag: Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap.

Vereniging Hogescholen (2013). *Verantwoord toetsen en beslissen in het hoger beroepsonderwijs. Een voorstel voor een programma van eisen voor een basis- en seniorkwalificatie examinering (BKE/SKE)*. Rapport van de expertgroep BKE/SKE. Den Haag: Vereniging Hogescholen.

Vereniging Hogescholen (2014). *Beoordelen is mensenwerk. Bevindingen over de wenselijkheid en mogelijkheid van een gezamenlijk protocol voor het beoordelen van (kern) werkstukken*. Rapport van de expertgroep Protocol. Den Haag: Vereniging Hogescholen.

Vereniging Hogescholen (2015). *Handreiking examencommissies 2015*. Den Haag: Vereniging Hogescholen.

Vijlder, F. de (2015). Professionals aan het roer. Goed bestuur door professionals. In: Veld, R. in 't (red.). *De echte dingen. Essays over de kwaliteit van onderwijs* (126-138). Amsterdam: Gopher B.V.

Literatuur en links

- Voorwoord
- I Opening Monique Vogelzang
- II Interview VSNU, VH, NRTO
- III Boodschap van de minister
- IV Interview ISO
- V Workshops
- VI Interview Hobéon, QANU, AeQui
- VII Informatiemarkt
- VIII Presentatie Jan Anthonie Bruijn
- IX Paneldiscussie
- X Slotwoord Monique Vogelzang

Literatuur en links

Links good practices

HOOFDSTUK 1.a
Reglement examencommissies

HOOFDSTUK 1.b
Reglement examencommissies

HOOFDSTUK 2.a
Verslaglegging

HOOFDSTUK 2.b
Verslaglegging

HOOFDSTUK 2.c
Verslaglegging

HOOFDSTUK 3
Profielen examencommissie en examinatoren

HOOFDSTUK 4.a
Toetsing en beoordeling

HOOFDSTUK 4.b
Toetsing en beoordeling

HOOFDSTUK 4.c
Toetsing en beoordeling

HOOFDSTUK 5
Fraude

HOOFDSTUK 6
Netwerken en informatiebronnen

Voorwoord

I Opening Monique Vogelzang

II Interview VSNU, VH, NRTO

III Boodschap van de minister

IV Interview ISO

V Workshops

VI Interview Hobéon, QANU, AeQui

VII Informatiemarkt

VIII Presentatie Jan Anthonie Bruijn

IX Paneldiscussie

X Slotwoord Monique Vogelzang

Literatuur en links

Uitgave van de Inspectie van het Onderwijs
Coördinatie: Martine Pol
Redactie: Antje Visser
Vormgeving: Visuele Notulen

juni 2015

Verdere versterking

nader beschouwd 86